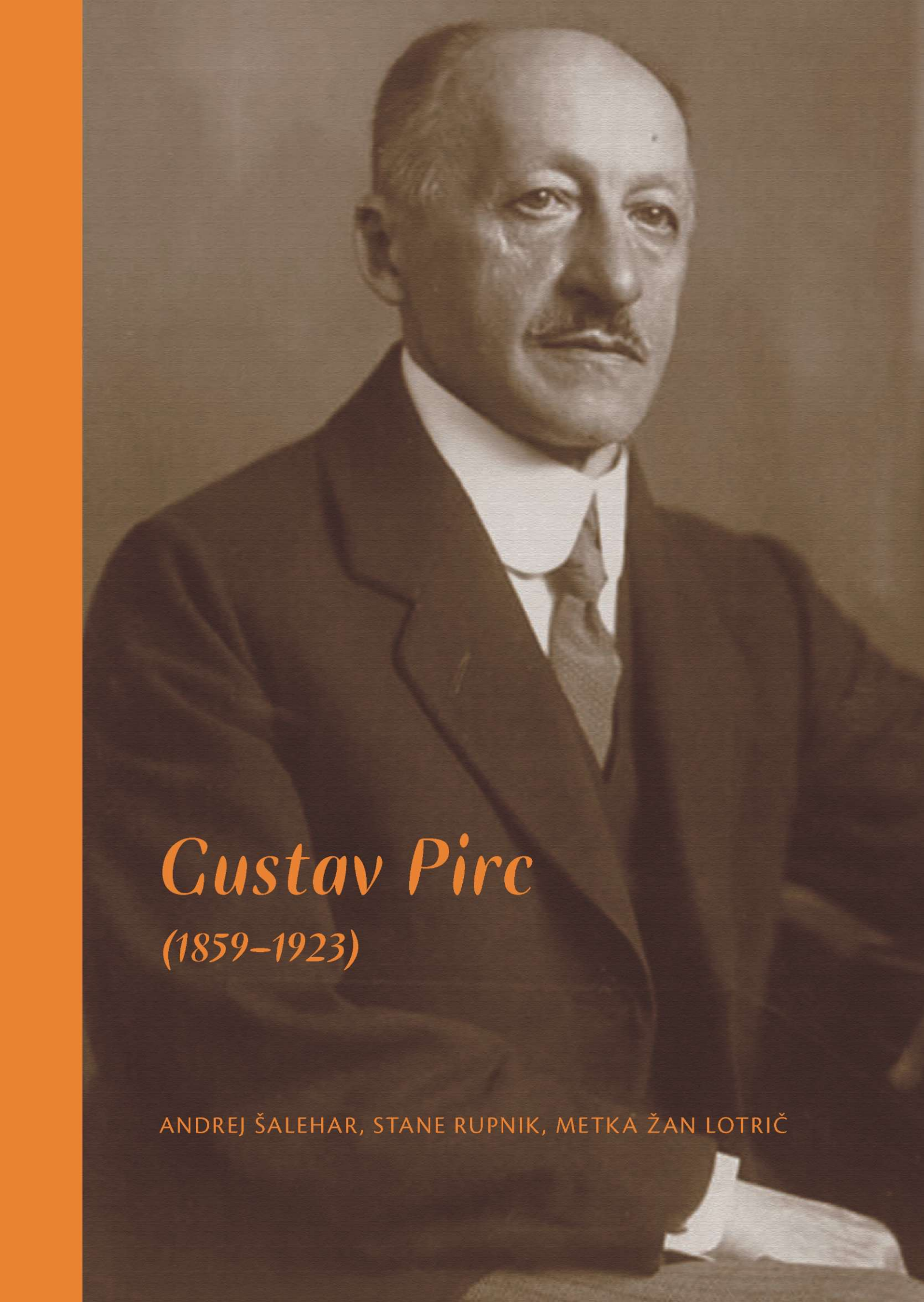

A sepia-toned portrait of Gustav Pirc, an older man with a mustache, wearing a dark suit, white shirt, and patterned tie. He is seated and looking slightly to the right. The background is a plain, light-colored studio backdrop. The portrait is the central focus of the image.

Gustav Pirc

(1859–1923)

ANDREJ ŠALEHAR, STANE RUPNIK, METKA ŽAN LOTRIČ

Gustav Pirc

(1859–1923)

ANDREJ ŠALEHAR, STANE RUPNIK, METKA ŽAN LOTRIČ

KMETIJSKI STROKOVNJAK, POTOVALNI UČITELJ, TAJNIK, RAVNATELJ IN PREDSEDNIK
KRANJSKE KMETIJSKE DRUŽBE, UREDNIK KMETOVALCA (1884–1918 (1–9))
IN KMETIJSKIH IN ROKODELSKIH NOVIC (1884–1893) IN AMATERSKI FOTOGRAF

AGRICULTURAL EXPERT, TRAVELING TEACHER, SECRETARY, DIRECTOR AND PRESIDENT OF
CARNIOLAN AGRICULTURAL SOCIETY, EDITOR OF KMETOVALEC (1884–1918 (1–9))
AND KMETIJSKE IN ROKODELSKE NOVICE (1884–1893) AND AMATEUR PHOTOGRAPHER

Gustav Pirc

(1859–1923)

Avtorji:

Prof. dr. Andrej Šalehar
Stane Rupnik
Metka Žan Lotrič

Tehnična urednika:

Prof. dr. Andrej Šalehar in doc. dr. Marija Klopčič

Jezikovni pregled: Marjana Cvirn

Tisk: Cerdonis d.o.o., Slovenj Gradec

Oblikovanje: Lidija Smolar, u.d.i.a.

Naklada: 200 izvodov

1. izdaja, 1. natis

Založnik: Kmetijska založba d.o.o., Slovenj Gradec

© Kmetijska založba d.o.o., Slovenj Gradec

Vse pravice pridržane. Brez pisnega dovoljenja založnika kopiranje v kakršnikoli obliki ni dovoljeno.

Leto in kraj izdaje: 2011, Slovenj Gradec

Maloprodajna cena: 22,00 €

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929Pirc G.
63(497.4):929Pirc G.

ŠALEHAR, Andrej
Gustav Pirc (1859-1923) / Andrej Šalehar, Stane Rupnik, Metka
Žan Lotrič. - 1. izd., 1. natis. - Slovenj Gradec : Kmetijska
založba, 2011

ISBN 978-961-6418-16-4
1. Rupnik, Stane 2. Žan Lotrič, Metka
256441856

KAZALO

PREDGOVOR	7
PRISPEVKI K BIOGRAFIJI GUSTAVA PIRCA	9
<i>CONTRIBUTIONS TO THE BIOGRAPHY OF GUSTAV PIRC</i>	9
Izvleček	10
Abstract	10
Uvod.....	11
Poreklo.....	11
Potovalni učitelj kmetijstva	12
Urednik Kmetovalca od 1884 do 1918	13
Tajnik (1884–1894), ravnatelj (1894–1919) in predsednik (1921–1923) kmetijske družbe	14
Ustanavljanje podružnic.....	15
Ustanavljanje mlekarških in živinorejskih zadrug	16
Ustanavljanje odsekov in zavodov	16
Sadna drevesnica in pospeševanje sadjarstva	16
Ustanovitev samostojnega ribarskega odseka	17
Ustanovitev Kmetijskega kemijskega preskuševališča v Ljubljani.....	17
Ustanovitev Kmetijsko-gospodinjske šole	17
Prizadevanje za delovanje podkopske šole.....	17
Oskrba z reprodukcijskim materialom.....	17
Širina njegovega strokovnega dela.....	17
Odlikovanje	18
Še o Kranjski kmetijski družbi	18
Osebnostno življenje.....	20
Za konec	22
Uporabljeni viri.....	23
 PRISPEVKI GUSTAVA PIRCA K RAZVOJU ŽIVINOREJE NA KRANJSKEM	25
<i>GUSTAV PIRC'S CONTRIBUTIONS TO THE DEVELOPMENT OF LIVESTOCK PRODUCTION IN CARNIOLA</i>	25
Izvleček	26
Abstract	26
Uvod.....	27
Kranjska kmetijska družba in živinoreja.....	27
Ustanovitev in povzetek dela Kranjske kmetijske družbe	27
Statistični podatki o živinoreji na Kranjskem	28
Zakonska pravila v živinoreji	29
Živinoreja na Kranjskem.....	30
Govedoreja.....	31
Konjereja.....	32
Prašičereja.....	32
Kozjereja	33

Ovčereja.....	33
Perutninarstvo.....	33
Čebelarstvo	34
Ribogojstvo	34
Prispevki Gustava Pirca.....	34
Potovalni kmetijski učitelj na Kranjskem	34
Tajnik (ravnatelj, predsednik) Kranjske kmetijske družbe.....	36
Pomembnejši doprinosi Gustava Pirca h Kranjski kmetijski družbi.....	38
Izbrane strokovne objave.....	39
Monografije	39
Objave v serijskih publikacijah	41
Zaključna misel.....	44
Uporabljeni viri.....	46

PIRČEV KMETOVALEC, STROKOVNA KMETIJSKA REVIIJA ŠE SEDA J

PIRC'S KMETOVALEC (FARMER), THE PROFESSIONAL AGRICULTURAL JOURNAL TO THE PRESENT DAYS	49
Izvleček	50
Abstract	50
Uvod.....	51
Serijske publikacije c. kr. Kranjske kmetijske družbe pred Kmetovalcem.....	51
Predlog za nov gospodarsko-podučiven list in pot do prve številke	51
Poimenovanje novega slovenskega strokovnega kmetijskega lista	54
Novi gospodarsko-podučivni list: K m e t o v a l e c.....	57
Prvi urednik Gustav Pirc – (1884–1918 (1–9))	57
Ob tridesetletnici Kmetovalca.....	58
Ob zaključku urednikovanja	59
Kmetovalec – oživiljen 1993.....	60
Kratko o pomenu Kmetovalca za razvoj kmetijske stroke v Sloveniji	60
Za konec	60
Uporabljeni viri.....	61

PRVI UREDNIK KMETOVALCA GUSTAV PIRC MED PRVIMI AMATERSKIMI FOTOGRAFI

GUSTAV PIRC, THE FIRST EDITOR OF KMETOVALEC (FARMER) AMONG THE FIRST AMATEUR PHOTOGRAPHERS.....	63
Izvleček	64
Abstract	64
Uvod.....	65
Predstavitev fotografij	65
Za konec	71
Uporabljeni viri.....	72

PRISPEVKI K BIBLIOGRAFIJI: GUSTAV PIRC (1859–1923)

CONTRIBUTIONS TO THE BIBLIOGRAPHY: GUSTAV PIRC (1859–1923)	73
Izvleček	74
Abstract	74

Uvodna pojasnila.....	75
Monografije in tiski.....	76
Serijske publikacije.....	78
Kmetijske in rokodelske novice.....	78
Kmetovalec.....	80
Vrtnar - Uredniška priloga Kmetovalcu	87
Dolenjske Novice	87
Ostale publikacije.....	88
Fotografije.....	88
Urednik.....	88
1843 – 2. KMETIJSKE IN ROKODELSKE NOVICE.....	89
1884 – 110. KMETOVALEC.....	89
1888 – 122. VRTNAR.....	89
SLIKOVNO GRADIVO.....	90

PREDGOVOR

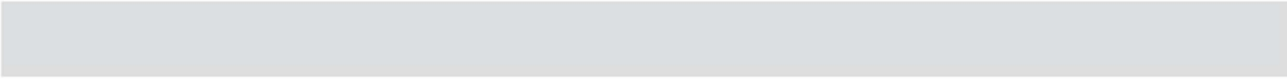
V drugi polovici 19. stoletja in na začetku 20. stoletja je za razcvet kranjskega kmetijstva posebno zaslužen Gustav Pirc, kmetijski strokovnjak, potovalni učitelj za kmetijstvo na Kranjskem (1884–1914), tajnik (1884–1894), ravnatelj (1894–1917), generalni ravnatelj (1917–1919) c. kr. Kranjske kmetijske družbe in predsednik (1921–1923) Kmetijske družbe za Slovenijo, urednik Kmetovalca (1884–1918 (1–9)) in Kmetijskih in rokodelskih novic (1884–1893) in amaterski fotograf. Njegovo delo in zasluge je v jubilejni številki Kmetovalca v sestavku, posvečenem 160-letnici Kranjske kmetijske družbe, opisal Lah (1928):

*»Pirčevo dobo, ki jo štejemo od leta 1884 do l. 1923, je smatrati kot **dobro kmetijskega preporoda na Kranjskem**. V tem razdobju je dosegla Kmetijska družba svoj pravi pomen ter se posvetila edino pospeševanju kmetijstva in izboljšanju gospodarskega stanja našega kmeta. Šele sedaj je prišel naš kmet do veljave in tudi beseda »kmet« je izgubila tisti zaničevalni pomen, ki ga je imela prej. To zaslugo je pripisati ravno tajniku Gustavu Pircu, ki je povsod poudarjal izredno važnost, ki jo ima kmečki stan za celokupno narodno gospodarstvo in obenem tudi za obstoj vsake države. V tem času je prešla Kmetijska družba v roke kmetov in se je odpravilo s starimi predsodki, po katerih je smel biti njen predsednik samo pleminitaška oseba ali pa osebnost na visokem družabnem stališču. Zato je tudi šteti Pirčevo dobo med najsrečnejše dobe Kmetijske družbe in za naše kmetijstvo najbolj zaslužne, kar bo naš kmet znal še dolgo let primerno ceniti.«*

Kot potovalni učitelj za kmetijstvo na Kranjskem v številnih predavanjih (okoli 40 predavanj letno) ni širil samo kmetijskega znanja, ampak je veliko prispeval k razvoju slovenske strokovne terminologije in uveljavljanju slovenskega jezika. Posebej je potrebno poudariti njegovo publicistično delo, številne strokovne knjige in sestavke ter urejevanje Kmetovalca, kar je opravljal 35 let. Rohrman (1928) se sprašuje: *»Koliko je s tem koristil našemu kmetijstvu in našemu kmetu? Gustav Pirc je pisal za kmeta.«*

Gustav Pirc je zelo zaslužen za razvoj in napredek kranjskega kmetijstva in živinoreje. Nikoli ni pristajal na neznanje, ampak je vedno v ospredje postavljaj in zahteval kmetijsko znanje in kmetijski pouk. Vedno se je postavil v bran kmetijstvu in še posebej živinoreji, ki je bila tudi v njegovem času najpomembnejša kmetijska dejavnost na Kranjskem. Iskal in našel je pot do pravega kmetovalca.

S spoštovanjem postavimo njegovo delo na častno mesto slovenskega kmetijskega slovstva in z globoko hvaležnostjo ohranjamo spomin na njegove zasluge za zlato dobo kranjskega kmetijstva.

PRISPEVKI K BIOGRAFIJI GUSTAVA PIRCA

CONTRIBUTIONS TO THE BIOGRAPHY OF GUSTAV PIRC

Pripravila:

Stane Rupnik, univ. dipl. inž.¹
Prof. dr. Andrej Šalehar, zaslužni profesor²

1 – Kmetijsko gozdarski zavod Kranj
2 – Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

Kranj in Domžale, marec 2011

Izvleček

Gustav Pirc je bil rojen leta 1859 v Škofji Loki. V štiridesetletnem obdobju od leta 1883 do leta 1923 je imel v takratnem kranjskem gospodarstvu, kmetijstvu in politiki pomembno vlogo kot potujoči učitelj kmetijstva (1884–1914), tajnik (1884–1894) in ravnatelj (1894–1917), generalni ravnatelj (1917–1919) c. kr. Kranjske kmetijske družbe in predsednik (1921–1923) Kmetijske družbe za Slovenijo. Pod njegovim vodstvom se je delovanje kmetijske družbe bistveno spremenilo. Prizadeval si je za razvoj kmetijstva in gospodarski ter politični pomen kmetijske družbe. Kmetijska družba se je širila tako po številu članov kot tudi podružnic po terenu. S tem se je približala potrebam kmetov in zagovarjala njihove potrebe. Organiziral je preskrbo članov s kmetijskim reprodukcijskim materialom. Strokovno revijo Kmetovalec, ki izhaja še danes, je urejal 35 let. Ogromno je njegovo predavateljsko in publicistično delo. Na njegovo pobudo so ustanovili sadno drevesnico v Ljubljani, Kmetijsko kemijsko preskuševališče v Ljubljani (današnji Kmetijski inštitut Slovenije) in Kmetijsko-gospodinjstvo šolo. Pomembno je tudi njegovo udejstvovanje na kulturnem in političnem področju.

Ključne besede: biografija, Gustav Pirc, Kranjska kmetijska družba, kmetijstvo, gospodarstvo

Abstract

Gustav Pirc was born in 1859 in Škofja Loka. In the forty-year period from 1883 to 1923 he was holding an important role in the Carniolan economy, agriculture and politics as a traveling teacher of agriculture (1884 to 1914), a secretary (1884-1894) and a principal (1894-1917), a managing director (1917-1919) of the Carniolan Agricultural Society and a president (1921-1923) of the Agricultural Society of Slovenia. Under his leadership, the functioning of the Agricultural Society has changed significantly. He strove for the development of agriculture and the economic and political importance of the Agricultural Society. Agricultural Society has expanded both in the number of members, as well as the number of its branches in the field. This way the Society came closer to the needs of farmers and was able to advocate their needs. He organized the supply of agricultural reproductive material to the members of the Society. For 35 years he edited a professional journal Kmetovalec (Farmer journal), which has been published to the present day. Huge is his teaching and publication work. To his initiative a Fruit tree nursery in Ljubljana, Agricultural chemical test plant in Ljubljana (now the Agricultural Institute of Slovenia) and the Agriculture – Home economics school were established. Important is also his participation in the cultural and political spheres.

Key words: biography, Gustav Pirc, Carniolan Agricultural Society, agriculture, economy

Prispevki k biografiji Custava Pirca

Uvod

Gustav Pirc je imel v štiridesetletnem obdobju od leta 1883 do leta 1923 v takratnem kranjskem gospodarstvu, kmetijstvu in politiki pomembno vlogo kot potujoči učitelj kmetijstva (1884–1914), tajnik (1884–1894) in ravnatelj (1894–1917), generalni ravnatelj (1917–1919) c. kr. Kranjske kmetijske družbe in predsednik (1921–1923) Kmetijske družbe za Slovenijo (v nadaljevanju kmetijska družba). Pod njegovim vodstvom se je delovanje kmetijske družbe (KD) bistveno spremenilo. Prizadeval si je za razvoj kmetijstva in gospodarski ter politični pomen kmetijske družbe. Kmetijska družba se je širila tako po številu članov kot tudi podružnic po terenu. S tem se je približala potrebam kmetov in zagovarjala njihove potrebe. Organiziral je preskrbo članov s kmetijskim reprodukcijskim materialom. Strokovno revijo Kmetovalec, ki izhaja še danes, je urejal 35 let. Ogromno je njegovo predavateljsko in publicistično delo. Na njegovo pobudo so ustanovili sadno drevesnico v Ljubljani, kmetijsko kemijsko preskuševališče v Ljubljani (današnji Kmetijski inštitut Slovenije) in Kmetijsko-gospodinjstvo šolo. Pomembno je tudi njegovo udejstvovanje na kulturnem in političnem področju.

O življenju in delu Gustava Pirca so podrobneje pisali Adamič (1996) in drugi. Našemu prispevku k njegovi biografiji bomo dodali nekatere zapise in objave o njegovem delu v takratnih časnikih in periodičnih publikacijah.

Poreklo

Pirčev rod izvira iz Kranja. Že od začetka 18. stoletja so imeli obrt in kasneje manufakturno barvarno platna, ki je delovala do leta 1922 in prenehala po uvedbi industrijske proizvodnje tekstila v Kranju.

Imeli so tudi trgovino platna in tekstila, ki se je obdržala do nacionalizacije po drugi svetovni vojni.

Njihova hiša je v drugi polovici 19. stoletja imela naslov Mesto 27 in so ji rekli Pr' Lorenčk po prvem članu družine Lovrencu. Po sedanjem uličnem sistemu v Kranju je ta hiša v Vodopivčevi ulici 11 in se jo še vedno drži domače ime Barvarna ali pa Pirčeva barvarna.

Rodovina Pirc je bila vitalna in podjetna. Iz družine vsakokratnega lastnika barvarne so otroci študirali, eden od njih pa je bil določen za prevzem družinskega podjetja.

Gustav Pirc se je rodil v Škofji Loki 20. junija 1859. Njegov oče Matej je bil rudarski inženir. Kot pravnik je delal v rudniku živega srebra v Idriji. Tu je spoznal tudi svojo ženo Katarino, roj. Hartl. Delo je nadaljeval kot vodja topilnice bakra pri Topličarju v Kopačnici. Družina je takrat bivala v Škofji Loki na naslovu Mesto št. 116. Po podatkih Štuklove Knjige hiš danes ta hiša nosi naslov Mestni trg 39. Domače ime hiše je Grbec, Koceli.

Ker očetova sestra Neža, ki je bila določena za prevzem barvarne, ni imela otrok, je moral vodenje obrti prevzeti Gustavov oče Matej. Zato se je njegova družina že v letu 1860 preselila v Kranj.

Matej Pirc je bil pri vodenju podjetja zelo uspešen. Barvarno je razvil v srednje veliko manufakturno in odprl tudi trgovino s platnom. Prav tako je bil uspešen v tudi v dužbenem življenju Kranja, saj je bil v letih 1866–1869 tudi župan občine Kranj. V Kmetovalcu (8 (1891), št. 3) je objavljena informacija o smrti očeta Gustava Pirca:

»Gospod M. Pirc, posestnik, trgovec in obrtnik v Kranji, umrl je 31. januarja v Kranji. Pokojnik je bil nad 30 let družbeni ud, mnogo časa predsednik kranjski podružnici v Kranji ter oče kmetovalčevega urednika ter tajnika c. kr. kmetijske družbe kranjske.«

To dokazuje, da se je Gustav že v mladosti preko očeta spoznal s kmetijsko družbo.

Podobno usodo kot Gustavov oče Matej je doživel tudi njegov brat Ciril, ki je študiral pravo na Dunaju, pa je moral zaradi smrti brata Metoda, ki je bil namenjen za prevzem barvarne, prekiniti študij in prevzeti vodenje podjetja. Tudi Ciril se je posvetil javnemu delu in bil državnozborski poslanec ter kranjski župan v letih od 1921 do 1936.

Gustav Pirc je mladost preživel v Kranju. V Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Enota za Gorenjsko v Kranju, smo v fondu Osnovna šola Kranj našli podatke, da je mladi Gustav Pirc obiskoval štiriletno osnov-

no šolo Kranj v času od šolskega leta 1866 do 1869. Isto šolo sta obiskovala tudi njegova sestra Olga (roj. 1863) in brat Ciril (roj. 1865). Pirčeva družina je živela v Kranju številka 27 (pod mestom), za očetov poklic pa je navedeno, da je bil trgovec. Triletno nižjo realko je Gustav obiskoval v Ljubljani od leta 1869 do leta 1873.

Študiral je kmetijstvo na višji šoli za sadjarstvo in vinarstvo v Dečinu – Libercu na Češkem. Na tej šoli so v tem času študirali tudi drugi kasneje uspešni kmetijski strokovnjaki (dr. Ernest Kramer, Viljem Rohrman, Franc Štupar). Ta znanstva so bila pomembna tudi na njegovi nadaljnji strokovni in službeni poti.

Po končanem študiju je bil leta 1878 imenovan za inštruktorja in upravnika vinogradov Kmetijske šole na Slapu pri Vipavi. Ker z delom ni bil zadovoljen, se je prijavil na razpis deželne vlade za mesto deželnega potujočega učitelja za kmetijstvo. Leta 1884 je bil imenovan za potovalnega učitelja na Kranjskem in v istem letu izvoljen tudi za tajnika Kranjske kmetijske družbe. Pri tem delu je pokazal in razvil vse svoje osebne lastnosti in sposobnosti.

Potovalni učitelj kmetijstva

Gustav Pirc je bil leta 1884 imenovan za potovalnega učitelja kmetijstva. Cesarsko kraljeva deželna vlada je z imenovanjem in zaposlitvijo potovalnih učiteljev podpirala razvoj kmetijstva na svojem območju. Potovalni učitelji so bili imenovani za določeno območje ali za določeno stroko: npr. potovalni učitelj za mlekarstvo, vinogradništvo. Njihova glavna naloga je bilo izobraževanje kmetov, zato so izvajali številna predavanja, demonstracijske poskuse in razstave na terenu. Potovalni učitelji so bili najboljši strokovnjaki v tistem času. Poleg g. Pirca še: Rado Lah, Ivo Sancin, Ivan Trampuž, Ivan Jurančič, Anton Štrekelj, Rudolf Zdolšek in drugi.

Pirc je delo potovalnega učitelja tesno povezal z njegovim delom na kmetijski družbi in uredniškim delom pri Kmetovalcu in Novicah.

Predavateljsko delo je opravljal kot poslanstvo z veliko zavzetostjo. Predaval je po celi takratni Kranjski in o vseh pomembnih strokovnih temah. Predaval je v lepem in razumljivem jeziku, strokovno, pa

vendar tudi tako poljudno, da so ga poslušalci razumeli in mu tudi zaupali. Predaval je o vseh panogah kmetijstva: od sadjarstva, vinogradništva, gnojenja z organskimi in mineralnimi gnojili do živinoreje, mlekarstva, ekonomike in ustanavljanja mlekarskih zadrug in podružnic kmetijske družbe. Prizadeval si je za prenos tehnoloških novosti v kmetijstvu med kmete in izboljševanje ekonomskega položaja kmetov. Letno je opravil nad štirideset predavanj. Skupnega števila predavanj ni mogoče ugotoviti, presega pa število tisoč. Predaval je skoraj v vsaki fari na Kranjskem in poučeval kmete o umnem gospodarstvu. Zato je izmed kmetijskih strokovnjakov najbolj poznal Kranjsko in dušo kranjskega kmeta. Tudi kmetje so poznali njegovo delo, mu zaupali in se nanj obračali z vprašanji in za nasvete, ki so jih od njega vedno tudi dobili. Delo potovalnega učitelja je Pirc uspešno opravljal trideset let do upokojitve 1. februarja 1914.

O delu potovalnih učiteljev so takratni časopisi (Slovenec, Slovenski narod, Laibacher Zeitung, Goranjec, Dolenjske Novice) pogosto poročali in se pohvalno izražali o znanju in sposobnosti predavatelja Pirca. Primeri takih obvestil in zahval:

~ »Za popotovalnega učitelja na Kranjskem je namesto g. E. Kramarja, kateri je sedaj na Primorskem, imenovan g. Gustav Pirc, tajnik kmetijske družbe.«
Slovenec, 12(1884)80, 7. april 1884

~ »Kmetijsko potno predavanje imel bode dež. potovalni učitelj Gustav Pirc dne 29. t. m., t. j. Na praznik sv. Petra in Pavla v Zgornjih Gorjah pri Bledu. Predavanje se prične po popodanski službi v tamonjšnji ljudski šoli.«
Slovenski narod, 17(1884)141, 21. junij 1884

~ »Predavanje o kmetijstvu na tukajšnjem c. kr. učiteljišči in bogoslovji prevzel je tajnik c. kr. kmetijske družbe kranjske g. Gustav Pirc. Omenjeni gospod ob enem vrednik »Novic« je slovenščine popolnoma zmožen in v umnem kmetijstvu vrlo izšolan. Gospodom slušateljem prav iz srca častitamo!«
Slovenec, 12(1884)261, 12. november 1884

~ »Iz Prečine 10. februarja. – Dne 7. t. m. popoldne predaval je velečastiti gospod popotovalni učitelj Pirc o kmetijstvu osobito o vinoreji, kletarstvu in sadjereji. Ljudi bilo se je zbralo mnogo, najodličnejši moške – nad 200 posestnikov, tako da je prostor v šolski sobi bil popolnoma napolnjen. Da je prišlo toliko ljudi, se je pač zahvaliti le našima gg. duhov-

noma, zlasti vrlemu g. kaplanu, ker se je več nedelj poprej v cerkvi pojasnilo in priporočilo.

Gospod učitelj se je pa tudi tako prikupil se svojim jedrnatim govorom, da si žele naši ljudje le, da bi ga mogli še več poti slišati.

Po sklepu pojasnil je še g. učitelj marsikaj, kar so ga prašali radovedni ljudje. Naposled mu je pa domači učitelj podal zapisnik, kaj je delal zunaj šole pri posestnikih v sadjereji in cepljenji trt. Živili g. učitelj! A mi poslušalci pa želimo kmalu zopet kaj podučnega slišati.«

Dolenjske Novice, 2(1886)4, str. 29

~ »Iz Št. Jerneja 28. sušca. - Danes je pri nas predaval gospod popotovalni učitelj Gustav Pirc ob 8. uri zjutraj v šolski sobi občanom o trtoreji, kletarstvu, nekoliko o sadjereji in živinoreji, in kmetijstvu kolikor je bilo mogoče omeniti v tem času. - Bilo je nad 200 poslušalcev. Govoril je jasno, temeljito in spodbudljivo. Povedal je mnogo v tem kratkem času o kmetijstvu, kako zelo rada vlada podpira kmetijski, sedaj prepadajoči stan, da bi mu zopet pomogla do boljšega.

Hvaležni smo mu za poduk, ki gotovo ne bo brez koristi, hvaležni smo pa tudi slavni deželni vladi, ki ga je poslala.«

Dolenjske Novice, 2(1886)7, str. 56

~ »Kako se trte cepijo, razlagal je tajnik c. kr. Kmetijske družbe g. Gustav Pirc v nedeljo 11. aprila dopoldne v Križevem pri Kostanjevici, popoldne pa v Čateži. To je za te kraje kaj pomembno; kajti trtna uš je na desnem bregu Krke, zlasti v fari križevski že velik del lepih vinogradov uničila. Te vinograde treba je zdaj zasaditi z ameriškimi trtami, ki se pa morajo z našimi požlahtniti, da bodo rodile dobro kapljo. Nekaj ameriških trt je že došlo na Dolenjsko, v Novo mesto in Krško.«

Dolenjske Novice, 2(1886)9, str. 72

~ »Kmetijsko predavanje ima tajnik c. Kr. Kmetijske družbe gosp. Gustav Pirc v nedeljo 6. t. m. Popoldne po cerkvenem opraviu v šolskem poslopji na Brezovici.«

Slovenski narod, 20(1887)50

~ »Zahvala. Podpisano županstvo si šteje v dolžnost slavni c. kr. kmetijski družbi kranjski tem potom svojo najtoplejše zahvalo izreči, da je blagovoljno priredilo dne 11. septembra konjsko dirko v Št. Jerneji, kar je gotovo v čast Št. Jernejcem, katero si pa hoče ohraniti še za prihodnje čase, z vestno in skrb-

no izrejo konj; tudi še posebno zahvaljuje vsem gospodom te komisije, posebno gospodu tajniku c. kr. Kmetijske družbe kranjske Gustav Pirca za njegov poduk in spodbudo k temu napredku.

Županstvo v Št. Jerneji dne, 14. septembra 1889. Jože Poljanec, župan.«

Dolenjske Novice, 5(1889)19, str. 154

~ »Nedeljo pred binkošti predaval je tu spoštovani tajnik c. kr. kmetijske družbe Gustav Pirc. Govoril je obče o trto -, sadje - in živinoreji. Ljudstva se je obilo zbralo. Da pa je njegov govor bil sejan na plodno njivo, kaže nekaj, s čimur se sme ponášati Čatežka fara. V nedeljo dne 4. junija sklical je učitelj g. Peter Pogačnik farane v šolo, da se posvetujejo, bi li bilo moči ustanoviti podružnico kmetijske družbe. In glej! Podružnica se je ustanovila in broji 40 udov, in je po številu farnih prebivalcev – tišoč duš – torej najmočnejša na Kranjskem.«

Dolenjske Novice, 9(1893)13, str. 106

~ »Gustav Pirc, ravnatelj KD je bil obenem od c. kr. kmetijskega ministrstva nastavljeni potovalni učitelj za Kranjsko in je kot tak s 1. februarjem t. l. vpokojen. Zaradi predavanj naj se torej nihče več nanj ne obrača, dasi bo semintja še vedno rad prevzel kako predavanje, če bo nujna potreba in ne bo koga drugega mogoče dobiti. Nov kmetijski potovalni učitelj za Kranjsko od države ne bo več nastavljen, pač pa je KD od kmetijskega ministrstva dobila podporo, da ji bo z njeno pomočjo svoje strokovne uradnike pošiljati predavat.

Ravnatelj Pirc ostane še pri družbi in obdrži uredništvo »Kmetovalca« dokler se razmere ne uredi in družba namesto njega ne nastavi koga drugega.«

Kmetovalec, 31(1914)1

Urednik Kmetovalca od 1884 do 1918

Nastanek Kmetovalca in pomen Pirca za kmetijsko stroko kot urednika in pisca strokovnih člankov je podrobno obdelan v prispevku Šaleharja (2011) v sestavku: »Pirčev »Kmetovalec«, strokovna revija še sedaj«. Isti avtor je napisal tudi »Prispevki k bibliografiji: Gustav Pirc«.

Tajnik (1884–1894), ravnatelj (1894–1919) in predsednik (1921–1923) kmetijske družbe

Za tajnika kmetijske družbe je bil Pirc izvoljen leta 1884. Izvolitev ni potekala gladko in je podrobno opisana v prispevku »Pirčev »Kmetovalec«, strokovna revija še sedaj« – Šalehar (2011).

Pirčevo delo je pregledno razvidno iz njegovih poročil na občnih zborih kmetijske družbe. (Glej tudi Šalehar, Žan (2011): Prispevki Gustava Pirca k razvoju živinoreje na Kranjskem.)

Da je bilo njegovo delo tajnika in ravnatelja zelo uspešno, kažejo tudi zahvale in razprave na občnih zborih kmetijske družbe. Poleg pohval pa je zaradi uspešnosti in drugih interesov doživljal tudi podtikanja in obtožbe. Za dobrim konjem se praši. Tako je tudi za delovanjem Pirca nekaj prahu, ki so ga sprožali njegovi konkurenti in politični nasprotniki.

Iz objav:

~ »Glavni odbor ukrene dati pismo, posebno zahvalo tajniku Gustavu Pircu za njegov veliki in uspešni trud, ki ga je imel z razstavo, in to tembolj, ker ne vzprejme nikake remuneracije.« (Deželna sadna razstava in vinska pokušnja v proslavo štiridesetletnega vladanja Nj. Vel. presvetlega cesarja Frana Josipa I.)

Kmetovalec, 5(1888)21, str. 181

~ »Gospod H. Kavčič izreka zahvalo g. tajniku Pircu za njegovo res trudaljubivo izvrstno delovanje, s katerim je KD povzdignil na res izredno stopnjo. Tajnik Pirc se zahvali za to pohvalo, ki ga dokaj veseli, a prav za prav jo mora odkloniti, ker zasluga za procvitanje družbe gre glavnemu odboru, kateri nobene prilike ne zamudi naše kmetijstvo pospešiti. Kar pa se njega tiče izpolnjuje pa le svojo dolžnost, to pa s tem večjim veseljem, ker dela ob enem tudi za blaginjo slovenskega naroda.«

Kmetovalec, 7(1890)22

~ »Predsednik je povedal, da je družba preteklo leto dosegla najlepše uspehe na vseh poljih kmetijstva. Da se je vse to tako lepo vršilo, se je zahvaliti v prvi vrsti neumornemu delovanju društvene g. ravnatelja g. Gustava Pirca.«

Občni zbor, 7. junij 1906

~ »Družbeni tajnik je poročal o govoricah, ki se širijo o njem, češ da ima on pri naročanju umetnih gnojil osebne dobičke, povedal je kdo je to govoril in je prosil glavni odbor, naj bi se proti njemu uvedla disciplinska preiskava. Odborniki so se sicer izrekli, da tega ni treba, ker poznajo neresničnost teh očitanj a odbornik gosp. pl. Wurzbach je iz pravnega stališča utemeljeval opravičenost tajnikove prošnje, vsled česar se mu je ugodilo.«

Kmetovalec, 19(1899), str 152

V tem letu so se začeli tudi hujškaštva in težave na volitvah članov glavnega odbora ter poskusi strank, da bi delegirale svoje člane, in pa nesoglasja glede ustanavljanja zadrug.

To je razvidno iz dveh člankov v 19. številki Kmetovalca leta 1899. V prvem članku »Kmetijska družba in politika«, v katerem je jasno napisano, da kmetijska družba ni politična organizacija, zato dobro uspeva in složno v njej delujejo Slovenci in Nemci. Opozarja na potrebnost boja proti vplivu strank na delovanje družb. V drugem članku »Naša družba in kmetijska organizacija« pa se opredeljuje proti ustanavljanju obveznih kmetijskih zadrug.

Svoje delo, načela in prizadevanja je z grenkobo ob neutemeljenih očitkih opisal v članku »Pirca proč od kmetijske družbe« v Kmetovalcu 36(1919)6.

S ponosom je opisal svoje uspehe in prizadevanja ter osvetlil svoje delo v času prve svetovne vojne in dodal željo za uspešno nadaljevanje razvoja kmetijstva.

Med vojno je seveda prenehalo pospeševalno delo v prosep kmetijstva, zato pa vendarle nisem držal križem rok, ter sem neprestano tudi v teh hudih časih delal v prid našega kmeta.

Z dokazi morem služiti, kako sem se z uspehom zavzemal za kmeta in konsumenta o priliki nasilnih rekvizicij, s kako vehemenco sem nastopal proti odiranju kmetov in konsumentov po centralah; veliko sem storil za oprostitev kmetovalcev od vojaške službe; nastopal sem z vso silo in brez bojazni proti škodljivemu početju tuje soldateske; uvažal sem pod pretezo preskrbe gospodarskih potrebščin krompir, žito itd. Samo lansko leto sem kupil 112 vagonov žita, in tako neposredno in posredno aproviziral mnoge naše pokrajine; nekatere sem to zimo naravnost rešil pred gladom in v najubožnejši del Istre sem dal 10 vagonov pšenice. Zaposlen nisem bil pri prav nobeni centrali; moje delo je pa naravnost zniževalo cene in vrhutega sem po svojih močeh vsestransko skrbel za živež na deželi. V nobeni bivših kronovin ni glavna kmetijska korporacija v tem pogledu toliko storila, kakor edino po moji zaslugi pri nas kmetijska družba.

Kmetovalec, 36(1919)6

Vedel bi veliko povedati, kar je meni v čast, toda bodi dovolj, a danes sem prisiljen dogodjaj objaviti, ki ga pozna le pičlo število oseb. Odlikovali so me namreč z visokim redom, a jaz sem to cesarsko odliko zavrnil v najkritičnejšem času, ko so se drugi hlinili, ali pa bali za svoj vrat.

V bivši kranjski kronovini ga ni danes človeka, ki se mora z menoj kosati glede pridobljenih zaslug za povzdigo našega kmetijskeko-ekonomijskega položaja. Res je danes kmetijstvo zelo porušeno, toda trdni temelj za njega izboljšanje je ostal in na njem bodo po kmetijski družbi neposredno ali posredno probujeni kmetovalci z lastno močjo zgradili novo blagostanje, ki bo dokaj let skoraj edino tisto, kar Vas bo vse skupaj kvišku držalo.

Kmetovalec, 36(1919)6

Ustanavljanje podružnic

Po prevzemu tajniške funkcije kmetijske družbe si je g. Pirc prizadeval za povečevanje števila članov in ustanavljanje novih podružnic, ki bi delo družbe širila na terenu. Pri tem delu je združeval svoji funkciji potovalnega učitelja in tajnika kmetijske družbe. Izvedel je veliko število predavanj na sestankih iniciativnih oborov za ustanavljanje podružnic. Pri tem delu so mu bili v veliko pomoč pri organizaciji sestankov krajevni učitelji in duhovniki. Tako z enimi kot drugimi je izredno dobro sodeloval za skupno korist kmetov in podeželja. S takim načinom dela je kmetijsko družbo približal kmetom in usmerjal delovanje družbe na osnovi ugotovljenih potreb kmetov. V tridesetih letih delovanja je uspel število podružnic od 26 v letu 1885 povečati na 164 v letu 1914. V istem obdobju se je število članov povečalo od 568 na 10.000. Po združitvi s Štajersko kmetijsko družbo po ustanovitvi nove države Slovencev, Hrvatov in Srbov konec leta 1918 se je število članov povečalo na 18.000. V letu 1922 je kmetijska družba imela 30.000 rednih članov, ki so za članarino prejeli tudi glasilo Kmetovalec s prilogami.

V letu 1886 je predlagal ustanovitev podružnice v Logatcu.

Iz objav:

~ »Nedeljo pred binkošti predaval je tu spoštovani gospod tajnik c. kr. Kmetijske družbe Gustav Pirc. Govoril je v obče o trto-, sadje- in živinoreji. Ljudstva se je obilo zbralo. Da pa njegov govor bil sejan na plodno njivo kaže nekaj, s čimur se sme ponašati Čatežka fara. V nedeljo dne 4. junija sklical je

učitelj g. Peter Pogačnik farane v šolo, da se posvetujejo, bi li ne bilo moči ustanoviti podružnico kmetijske družbe. In glej! Podružnica se je ustanovila in broji 40 udov, in je po številu farnih prebivalcev – tisoč duš – torej najmočnejša na Kranjskem.«

Dolenjske Novice, 9(1893)13, str. 106

V a b i l o

k občnemu zboru, oziroma k ustanovitvi nove podružnice c. kr. kmetijske družbe za poljansko dolino, ki bo v nedeljo, dne 28. aprila t. l. popoldne po kersčanskem nauku v šolskem poslopju na Tratah.

V Z P O R E D :

- 1.) Predavanje Gustava Pirca, tajnika c. kr. kmetijske družbe.
- 2.) Volitev odbora.
- 3.) Vsprejem udov.
- 4.) Posamezni nasveti.

K mnogobrojni vdeležbi vabi vse p. n. dosedanje gg. člane, kakor tudi splošno vse kmetovalce v poljanski dolini, z namenom, da v obilni vdeležbi pokažemo, da nam je v resnici mar za napredek kmetijstva in nove ustanovljene podružnice.

Za začasni odbor:

Pavel Dolinar,
član c. kr. kmetijske družbe.

And. Šraj.

Kmetovalec, 12(1895)7

~ »Dobova, dne 26. januarja. (Nova kmetijska podružnica in drugo) - Danes po dokončanej popoldanskej službi božji zbralo se je na tukajšnji šoli 87 posestnikov gospodarjev iz domače občine. Vrli g. Gustav Pirc, p. n. tajnik c. kr. kmetijske družbe kranjske govoril je celih sedem četrt ur kaj zanimivo o poljedelstvu, živinoreji, prekoristnem sadjarstvu, splošnih gospodarskih razmerah, gospodinjstvu, izboljšanju travnikov, domačih in tujih pridelkih, njihovej medsebojni vrednosti, raznih konkurencijah, o hlevskih in umetnih gnojilih itd. Navajal je kaj mnogo krepkih pripomočkov v izboljšanje sedanjega žalostnega položaja, pod katerim zdihuje »steber države«, kmetijski stan. Zlasti pa je omenjal, kako koristne so kmetijske podružnice. Ves govor je bil tako poljudno-domač, da so ga vsi navzoči z največjim zanimanjem poslušali in ga od prvega do zadnjega konca popolno odobraval. Gotovo ne ostane za našo občino brez njaboljših posledic.«

Dolenjske Novice, 12(1896)3, str. 21

~ »Iz Selc nam sporočajo: V nedeljo, dne 8. malega travn t. l. Ustanovila se je v Selcih podružnica c. Kr. Kmetijske družbe za selško dolino. Pri tej priložnosti je imel gospod ravnatelj Gustav Pirc poldrugo uro trajajoče predavanje. K podružnici je pristopilo

do sedaj 50 članov v kljub strastni agitaciji z gotove strani. Za predsednika je bil izvoljen gospod Franc Hajnriher, posestnik v Selcih.«

Gorenjec, 1(1900)14

~ »Vabilo kmetovalcem in prijateljem kmetijstva na shod, ki bode 4. junija popoldne ob ½ 4. ure v gostilni pri Kroni v Škofji Loki.

Posvetovalo in sklepalo se bode :

o ustanovitvi kmetijske podružnice c. kr. kmetijske družbe za Kranjsko v Škofji Loki

o ustanovitvi mlekarске zadruge v Škofji Loki.

Gospod Gustav Pirc, ravnatelj c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani, bode iz prijaznosti poročal. Za osnovalni odbor: A Sušnik«

Kmetovalec, 16(1899)10

Ustanavljanje mlekarских in živinorejskih zadrug

Zaradi ugotovitve, da se kakovost bohinjskega sira slabša, je na Pirčev predlog kmetijska družba za izboljšanje stanja sklenila na sirarski tečaj v St. Mihael na Tirolskem v začetku leta 1896 poslati štiri kranjske mladeniče. Udeležbo na sirarskih tečajih je kmetijska družba (KD) podpirala tudi v naslednjih letih.

Kmetovalec je v tretji številki leta 1902 objavil članek o delovanju mlekarских zadrug:

»KD je prve mlekarске zadruge začela snovati že leta 1875. Izmed obstoječih zadrug mlekarских zadrug jih je več kakor tri četrtine osnovanih na po nasvetu naše družbe in njenih podružnic. To tiho a uspešno delovanje bodi odgovor kričavim sovražnikom družbe, ki venomer trobijo, da je naša družba proti kmetijskim zadrugam«.

Kot dokaz za prizadevanja kmetijske družbe za ustanavljanje mlekarских zadrug so tudi vzorci ustanovitvenih aktov in obrazcev za vodenje evidenc poslovanja mlekarских zadrug, ki jih je pripravil g. Pirc in jih je družba izdala. Ustanavljanje in delovanje mlekarских zadrug je bilo za pridelovalce mleka v tistem času zelo pomembno.

Na prelomu devetnajstega in dvajsetega stoletja je bil velik razcvet kmetijskega združništva. Kmetovalec je v tretji številki 17(1900) objavil pobudo za ustanavljanje živinorejskih zadrug:

»Družbeni tajnik je predlagal, naj se prične s snovanjem živinorejskih zadrug za rejo bikov, razložil je potrebo in osnovo takih zadrug ter predložil pravila ter vse potrebne vzorce golic in knjig za živinorejske zadruge (31 komadov) in zadruge za rejo bikov (19 komadov) po osnovi štajerskega deželnega odbora. Glavni odbor je soglasno sprejel ta predlog.«

Na osnovi teh predlogov in prizadevanj je bila v Selcih ustanovljena prva živinorejska zadruga v Sloveniji. »Njen namen je v registru takole vpisan: Povzdigniti govedorejo pincgavske pasme, izrejevati jo posebno za mleko in meso, skrbeti in za povzdigo cene in odjemalcev kakor tudi za zadostno število združnih bikov te pasme.«

Zbornik: Kmetijsko združništvo in mlekarstvo na Loškem, Škofja Loka, 1999

Živinorejska zadruga za rdeče cikasto govedo v Selcih nad Škofjo Loko je že v letu 1905 kot prva v Sloveniji začela ugotavljati mlečnost krav v kmečkih čredah in predpisala osnovna pravila za člane, vključene v kontrolo mlečnosti.

Ustanavljanje odsekov in zavodov

Sadna drevesnica in pospeševanje sadjarstva

Že v letu 1884 je Pirc pričel s prizadevanji za preureditev sadnega vrta v sadno drevesnico. Na njegov predlog je KD zaprosila Kranjsko hranilnico za podporo pri urejanju sadne drevesnice. S svojo energijo je dosegel, da so sadni vrt preuredili v družbeno sadno drevesnico in že v letu 1885 zaposlili vrtnarja Josipa Urbančiča.

Že v poročilu KD za leto 1887 je, da se je drevesnica v poskusnem družbenem vrtu zelo razširila. V Kmetovalcu 5(1888), št. 15 je na strani 131 obvestilo: »V založbi KD je ravnokar izšla nova knjiga Vrtnarstvo s posebnim ozirom na obdelovanje in oskrbovanje šolskih vrtov. Knjigo je spisal po naročilu vis. C. kr. Kmetijskega ministrstva Gustav Pirc, tajnik KD in potovalni učitelj. Knjiga obsega 10 pol in ima 180 podob.« (Podrobnosti glej v Bibliografiji.)

Kmetijska družba je iz sadne drevesnice že v letu 1891 po določenih pogojih dajala članom sadne sadike brezplačno oziroma po minimalni ceni. Do leta

1897 je sadna drevesnica v Ljubljani postala največja v Avstriji in je na leto vzgojila 16.000 sadik. Sadne drevesnice so z istim namenom ustanavljale tudi podružnice kmetijske družbe. V letu 1901 je bilo ustanovljenih že 28 sadnih drevesnic.

Ustanovitev samostojnega ribarskega odseka

V letu 1891 je kmetijska družba po sklepu glavnega odbora začela postopek ustanavljanja samostojnega ribarskega odseka. Postopke ustanovitve je ob podpori Pirca vodil g. prof. Ivan Franke, ki je bil tudi družbeni odbornik. Prof. Ivan Franke je samostojni ribarski odsek vodil tudi po njegovi ustanovitvi. Prof. Franke in odsek, ki ga je vodil, sta pomembno prispevala k razvoju ribogojске stroke in gojenja rib. Kmetijska družba je že pred tem podpirala gradnjo vzrejališča za ribe v Trbojah, ki ga je vodil prof. Franke.

Kmetovalec, 3(1886)24

Ustanovitev Kmetijskega kemijskega preskuševališča v Ljubljani

Na Pirčevo pobudo je kmetijska družba v letu 1898 ustanovila Kmetijsko kemijsko preskuševališče (današnji Kmetijski inštitut Slovenije). Kot zanimivost navajamo, da je bil prvi ravnatelj kemijskega preskuševališča dr. Ernest Kramer, ki je bil tudi škofjeloški rojak in ima spominsko ploščo na rojstni hiši na Mestnem trgu v Škofji Loki, le nekaj korakov od Pirčeve rojstne hiše.

Ustanovitev Kmetijsko-gospodinske šole

Na pobudo g. Pirca je Kmetijska družba leta 1898 ustanovila Kmetijsko-gospodinsko šolo v Ljubljani.

(Kmetovalec 16(1899)14 poroča o občnem zboru, ki je sprejel informacijo o ustanovitvi dveh novih zavodov kmetijske družbe.)

Prizadevanje za delovanje podkovske šole

Prizadeval si je za nemoteno delovanje podkovske šole.

Oskrba z reprodukcijskim materialom

V letu 1906 je kmetijska družba že 20 let oskrbovala svoje člane s kmetijskimi potrebščinami. Blagovni promet je v tem letu znašal 710 vagonov ali 35 polno naloženih vlakov.

Leta 1933 se je kmetijska družba preoblikovala v zadrugo z omejenim jamstvom in v tej organizacijski obliki nadaljevala oskrbo članov z reprodukcijskim materialom za kmetijsko pridelavo.

Fran Trček v svoji knjigi Oris zadružništva (tretja izdaja, Ljubljana, 1939, str. 142), ko govori o vrsti zadrug, omenja tudi kmetijsko-nabavljalne zadruge. »Najmočnejša med njimi je Kmetijska družba s preko 10.000 člani in okrog 250 milijoni dinarjev prometa.«

Širina njegovega strokovnega dela

S svojim strokovnim delom je Pirc intenzivno posegal na vsa področja kmetijstva. Enako zavzeto kot za sadjarstvo in vinogradništvo se je zanimal tudi za živinorejo, prašičerejo, konjerejo kot tudi za urejanje planinskih pašnikov.

Svoj strokovni ali organizacijski doprinos je dal vsem panogam kmetijstva. Svoje znanje in izkušnje je kmetom posredoval tako ustno na predavanjih kot tudi s pisano besedo. Bil je plodovit pisec strokovnih prispevkov in knjig. Mnogo je prevajal iz tujih jezikov. V svojem publicističnem delu se je dotaknil vseh vprašanj modernizacije slovenskega kmetijstva od ameriške sadne sušilnice in trsne uši do ustreznega gnojenja in hranilnih snovev v tleh. Bil je neumoren organizator kmetijstva in zadružništva.

Bil je pobudnik za ustanovitev Čebelarkega društva. Zato je Slovenski čebelar (XXVI(1923)6) v osmrtnici zapisal: »Pokojnik (Gustav Pirc) sicer ni bil čebelar, ali za čebelarstvo se je zanimal kakor za vse druge kmetijske panoge. Njegova ideja je bila, da se je 8. nov. 1897 ustanovilo čebelarstvo, ki se ni samo ohranilo, ampak ohranilo v važno organizacijo, ki že 26. leto z velikim uspehom deluje v povzdigo našega čebelarstva.«

Čebelarstvu je pomagal tudi pri reševanju začetnih finančnih težav.

»Kot umen čebelar, ki bolehnega panja ne prežene takoj ali ga zaduši, temveč mu pomaga s primernimi sredstvi, tako je storil tudi ravnatelj c. Kr. Kmetijske družbe, velezaslužni gosp. Gustav Pirc, oče našega društva in njegov podpredsednik. Čerav-

no je videl, da je društvo na smrt bolno, ni obupal, temveč je navduševal posamezne odbornike, naj ne zgube poguma, in zopet je izposloval pri sl. C. Kr. Kmetijski družbi 250 gld., da se lahko pokrijejo do malega vsi dosedanji stroški. In naše društvo bo prebolelo to nevarno rano, bo prišla spomlad in zopet bo čvrsto ostalo na nogah.«

Preko zanimanja za čebelarstvo se je Pirc spoznal tudi s prelatom Kalanom, ki je bil tudi loški rojak iz Pevna in je ob prevratu 1918 imel pomembne funkcije tudi pri kmetijski družbi in Deželni vladi.

Poleg strokovnega dela je bil dejaven tudi na področju družbenega in kulturnega dogajanja v svojem času in v gospodarskih družbah:

- ~ Urednik Novic v obdobju 1884 do 1893. Za Novice je obelodanil opise svojih potovanj po vzornih čeških, šlezijskih in ruskih veleposestvih.
- ~ Član šolskega odseka Občinskega sveta Ljubljanskega (Učiteljski tovariš, 32(1892)10, str. 156).
- ~ Podpredsednik Slovenskega čebelarkega društva.
- ~ Član načelstva Mlekarne Ljubljana (Amtsblatt zur Laibacher Zeitung, 30. 11. 1907).
- ~ Odbornik Dramatičnega društva (dvajset let), nato pa predsednik in blagajnik Gledališkega podporne družba. V Ljubljano je pripeljal lepo število čeških in poljskih opernih pevcev in umetnikov.
- ~ Tajnik kluba amaterjev – fotografov v Ljubljani. Izvoljen je bil 17. julija 1889. Fotografsko društvo v Ljubljani je bilo po nastanku četrto fotografsko društvo v Evropi. Bil je tudi amaterski fotograf. O fotografski dejavnosti Gustava Pirca piše Šalehar (2011).
- ~ Soustanovitelj Samostojne kmetske stranke (1919).
- ~ Član načelstva Samostojne kmetske stranke, podpredsednik Upravnega odbora sveta Jadranske banke, član nadzorstva blagovne zadruga Ekonom, član vodstva Zveze slovenskih zadrug in drugih gospodarskih združenj.

V strankarskem boju za oblast nad kmetijsko družbo in njenim premoženjem je bil leta 1921 izvoljen za njenega predsednika, kar je bilo zanj usodno. Leta 1923 se je politični in gospodarski položaj zelo zaostрил. Samostojna kmetska stranka je izgubila volitve za državni zbor in s tem izgubila privilegirani položaj. To in pa očitki opozicije znotraj kmetijske družbe je strlo moralno doslednega, občutljivega in bolnega Pirca.

Odlikovanje

Za svoje življenjsko delo je bil leta 1921 odlikovan z redom sv. Save III. reda. Vse njegove zasluge, za katere je odlikovanje prejel, so napisane v Kmetovalcu, 38(1921)23, str. 221 in 222, in je povzetek članka v celoti (glej str. 19).

Na žalost pa naša zgodovina Pirčevega pomena še ni ustrezno ovrednotila.

Kmetovalec, 38(1921)23

Še o Kranjski kmetijski družbi

Gustav Pirc je bil vso svojo dejavno delovno dobo povezan s Kranjsko kmetijsko družbo, zato jo je potrebno na kratko predstaviti.

Mogoče je najkrajša predstavitev in realna ocena njenega pomena zapis v Spominskem zborniku Slovenije ob dvajsetletnici Kraljevine Jugoslavije, ki je izšel v Ljubljani leta 1939. V poglavju Strokovne organizacije na strani 342 je napisano:

»Na prvem mestu je treba med strokovnimi društvi omeniti staro »Kmetijsko družbo«, ki je v času svojega obstoja (razvila se je iz l. 1767 ustanovljene »Društva poljedelstva in koristnih umetnosti na Kranjskem«, dejansko se je začela l. 1821 z ustanovitvijo »C. kr. Kmetijske družbe Kranjske«) mnogo storila za napredek kmetijstva. Ob prevratu 1918 je ta družba sporazumno z odborom štajerske Kmetijske družbe svoj delokrog razširila na celo Slovenijo (ko-

Na prvi strani prinašamo sliko, posneto dne 21. novembra t. l. o priliki slovesnega odlikovanja predsednika Kmetijske družbe g. Gustava Pirca v lično okinčani dvorani Kmetijske družbe z redom Sv. Save III. razreda, ki ga je izvršil kmetijski minister g. Ivan Pucelj. Natavneje o tem zgodovinskem dogodku smo poročali že v zadnji številki „Kmetovalca“ na str. 216.

Slika nam predločuje v-sredi odlikovanca, na njegovi desni g. ministra Pucelja in uradništvo družbe ter nekaj drugih udeležencev te slavnosti.

Naj nam bo dovoljeno podati le par črtic o obširnem delovanju predsednika Kmetijske družbe g. Gustava Pirca.

Ko je g. Pirc 1884. l. bil izvoljen tajnikom Kmetijske družbe kranjske, je družba štela približno 800 udov in od teh samo 500 plačuločih. Leta 1919. je slavilec zapustil družbo, ki je štela že nad 30.000 pravih udov. Če samo to vpoštevamo, vidimo, kako velik uspeh je dosegel ta kmetijski strokovnjak tekom svojega 35 letnega delovanja pri naši naistarejši kmetijski korporaciji.

Oglejmo si dalje obširnih 35 letnikov „Kmetovalca“, ki ga je sam ustanovil, urejeval in povečini tudi sam snisal. Koliko duševnega dela tiči v teh 35 letnikih! Koliko izkušenj si je nabral tekom svojega delovanja! Koliko je s tem koristil našemu kmetijstvu in našemu kmetu. Sal „Kmetovalec“ ni bil znan le po Kranjskem, ampak po vsej Sloveniji in smatralo se ga je sploh kot vzoren kmetijski list. G. Pirc je pisal za kmeta, ne toliko za izobraženega strokovnjaka, ki je pa v kljub temu v njem našel veliko dobrega in izpodbudnega.

Posobno intenzivno je bilo njegovo delovanje na polju kmetijskega pouka po deželi. Sal je bil g. Pirc skoro že v vsaki vasi na Kranjskem, kjer je predaval in poučeval kmetovalce o umnem gospodarstvu. Priznati se mu mora, da on najbolj pozna izmed kmetijskih strokovnikov deželo Kranjsko in dušo kranjskega kmeta. Pa tudi kmetie poznajo njega in njegovo delovanje najbolje, kajti vedno so se obračali nanj za nasvete, ki so jih tudi vedno prejeli.

Napredek živinoreje v deželi je v veliki meri njegova zasluga, kajti vedno se je trudil, da so dobivali živinorejci dobre plemenitake in da so jih tudi najbolje oskrbovali. Da se vzredi boljši plemenski material, je ustanovljal živinorejske zadruge in vsodnubil kmetovalce s težko priporočnimi državnimi in deželnimi podporami, ki jih je razdeljeval med zadruge, k nanredku.

Mlekarstvo na Kranjskem je začel on kot prvi propagirati in ustanovil je veliko število mlekarskih združenj,

ki so do pred vojne prav lepo uspevale. Pozneje so morali drugi prevzeti nadaljnjo organizacijo mlekarstva, ker je postalo delo za njega preogromno.

Naši Gorenjci se gotovo spominjajo g. Pirca, ko je hribolazil po planinah in kmetovalce učil, kako se morajo te zboljšati, da bo njih živina imela več in boljše pašo. Priskrbel jim je pa tudi podpore za izboljšanje planin, in marsikatera planina izkazuje še dandanes sledove njegovega dela.

Če hočemo pravilno oceniti njegovo delovanje za povzdigo poljedelstva, je treba, da samo omenimo množino umetnih gnojil, ki jih je naš kmet letno uporabil. Mala kranjska deželica je letno potrosila do 1000 vagonov gnojil in je glede tega stala na prvih mestih v tekmovalstvu z drugimi pokrajinami bivše Avstrije. To je zadosten dokaz napredka v našem kmetijstvu in kulturne stopnje našega kmeta, za katero gre v prvi vrsti zasluga g. Pirca.

Pridelovanje krmskih rastlin je pospeševal g. Pirc z razširjanjem detelje, lucerne in travnih semen, ki so prej bila med našimi kmeti nepoznana. S tem je tudi omogočil intenzivnejšo govedorejo in lažje prehranjevanje živine čez zimo.

Pa tudi uporabo močnih krmil je vplejal in pospešil s tem mlekarstvo. Zboljšal je naše hleve in z nagradami za vzorno izdelane hleve je navaial kmetovalce, da so boljše uređili bivališča za svojo živino.

Pa tudi v vseh drugih nanorah kmetijstva se je udeleževal in pokazal povsod umevanje za potrebe našega kmeta.

Posobno intenzivno je deloval v času vinske krize, ko je trtna už uničila doleniske vinograde. V veliki meri je prisajati njegovi agilnosti, da so se vinogradi v tako kratkem času prenovili. Kdo se ne spominja njegovega znamenitega članka v „Kmetovalcu“ l. 1916. „Koliko stane doleniskega vinogradnika 1 hl vina?“, s katerim člankom je dokazal veliko izgubo doleniskega vinogradništva.

Prav je rekel g. minister Pucelj, ko je povdaril, da bodo šele poznejši rodovi vedeli prav oceniti delo gospoda Pirca za slovenskega kmeta, ki je po njegovi zaslugi danes na najvišji stopnji med kmetovalci naše države. Vsled tega je bilo s tem odlikovanjem po pravici priznano njegovo delo, njegov trud na najvišjem mestu.

Pa tudi slovenski kmetijski strokovnjaki se lahko nanašamo s svojim tovarišem — našim Nestorjem, ki je dosegel tako visoko odlikovanje. Najvišje odlikovanje mu bo na priznala zgodovina, ki ga bo imenovala očeta slovenskega kmeta.

Čast Gustavu Pirca!

Kmetovalec, 38(1921)23

likor je je v Jugoslaviji) in se prekrstila v »Kmetijsko družbo za Slovenijo«. V obdobju 1918–1932 je kljub notranjim nesoglasjem po svojih številnih podružnicah mnogo koristila našemu kmetijskemu gospodarstvu. V svojih vrstah je združevala okrog 20.000 kmečkih gospodarjev. V zadruge se je spremenila l. 1932 zoper voljo večine njenega članstva in kmečkega stanu. V tej stari družbi je bil zasnutek za bodočo Kmetijsko zbornico, družba pa te svoje naloge ni izpolnila. — Druga Kmetijska strokovna društva, ki danes delujejo v Sloveniji, so po večini zrastle iz stare

Kmetijske družbe in so se polagoma osamosvojila.«

Ker je Gustav Pirc tesno povezan s Kmetijsko družbo v obdobju od leta 1884 do leta 1923, je potrebno povedati tudi njegove glavne zasluge. Razvidne so tudi iz članka: »Prispevki Gustava Pirca k razvoju živinoreje na Kranjskem« - Šalehar in Žan (2011), v katerem je podano tudi poročilo tajnika Gustava Pirca na občnem zboru leta 1894 in za leto 1910.

Pirc je zagotovil tudi primerne prostore za sedež uprave kmetijske družbe. Od leta 1822 je kmetijska družba imela prostore v Pogačnikovi

hiši na Salendrovi ulici. V začetku leta 1903 se je kmetijska družba preselila v bivšo deželno hišo na Turjaškem trgu v Ljubljani. Prostore so pridobili v brezplačen najem. Hišo so odkupili za potrebe kmetijske družbe šele v letu 1919. V tej hiši, ki nosi sedaj naslov Novi trg 3, ima sedež Slovenska akademija znanosti in umetnosti. To pomeni, da ima hiša s tako pomembno zgodovino še vedno nacionalni pomen.

(Slika objavljena v *Ilustriranem Slovincu*, 4(1928)36, str. 284.)

Pridobitev prostorov:

~ »Z mesecem februarjem t.l. je pa družba dobila v deželni hiši na Turjaškem trgu št. 3 od slavnega deželnega odbora nov dom, in sicer primernejše in lepše prostore. V pritličju na levo, kjer je bila do 15. decembra 1902 nastanjena deželna blagajna, so sedaj za družbo prirejene tri pisarniške sobe, ki so s posebnimi stopnicami zvezane s knjižnično sobo in sejno dvorano v prvem nadstropju. V pritličju na desno pa nahajajo lepa in prostorna skladišča.«

Kmetovalec, 20(1903)3

~ »Gospod predsednik (Andrej Kalan) opozoril je prisotne na današnjo velevažno sejo, ker se ta vrši prvič v lastni hiši kmetijske družbe, kajti Narodna vlada SHS v Ljubljani je v svoji seji z dne 10. januarja t. l. sklenila prodati to hišo, kjer se nahajajo družbeni prostori, takozvani »Lontovž«, ki je igral v zgodovini naše dežele zelo pomembno vlogo, kmetijski družbi za svoto 80.000 K. S tem preide to poslopje, v katerem se je svoj čas mnogo let nahajala deželna vlada, v last družbe, ki je dosedaj že od leta 1903 brezplačno uživala te prostore.«

Kmetovalec, 36(1919)1

Pirc je s svojim delom vtisnil kmetijski družbi tako močan pečat, da so to zgodovinsko obdobje delovanja družbe poimenovali kar Pirčeva doba. Ta doba je predstavljena v jubilejni številki Kmetovalca ob 160-letnici delovanja kmetijske družbe (glej str. 21).

Okoli leta 1920 se je odvijal spor med Slovensko ljudsko stranko in Samostojno kmetско stranko za prevlado v družbi. Spor je bil rešen z izvolitvijo upokojenega ravnatelja Pirca za predsednika družbe.

Stoletne dosežke kmetijske družbe je revolucionarna oblast leta 1945 zasegla in družbo razpustila, Pirca pa uvrstila med izkoriščevalce kmetov (Adamič, 1996). Zapis pa nedvoumno potrjuje, da je kmetijska družba po vsebini opravljala delo, ki ga danes nadaljujejo druge organizacijske oblike in ustanove, kot so Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije in javna kmetijska svetovalna služba, Združena zveza Slovenije, Kmetijska založba in druge. Žal pa se vse navedene inštitucije tega premalo zavedajo in se še niso oddolžile strokovnjakom, ki so kmetijsko družbo pripeljali do tako zavidljivo visokega pomena. Med temi strokovnjaki, politiki in entuziasti ima najpomembnejše mesto prav Gustav Pirc.

Čeprav je svoje delo najraje opravljal sam, je znal za sodelovanje pridobiti številne sodelavce in pomočnike. Pirčevo delo sta nadaljevala Ivo Sancin in Bogdan Ferlinc.

Osebno življenje

Iz osebnega življenja Gustava Pirca je le malo znane. Obstaja le nekaj posrednih virov. Še največ o njemu povedo patetični nekrologi ob njegovi tragični smrti.

Gustav Pirc je že ob polnoletnosti oblikoval svoj osebni jaz in si načrtoval jasno pot v prihodnost. Bil je discipliniran in osebno skromen, toda strog in pogumen, včasih celo drzen.

S temi lastnostmi se je Pirc z dopolnjenimi 25 leti starosti znašel in uveljavil v družbi, ki so jo tedaj vodili znani kranjski gospodarstveniki, kmetovalci in kulturniki ter drugi ugledni javni delavci. Enako skrben in gospodaren, kot je bil v službenih zadevah, je bil tudi v svojem zasebnem življenju.

Skupaj z ženo Lucijo, rojeno Rode, sta ustvarila dom na Pokopališki cesti št. 6 v Ljubljani. Rodila sta se jima sin Ciril (1888–1973) in hči Stana (1892–1930). Hči ni imela potomcev, prav tako tudi ne sinova hči Ksenija in je tudi že pokojna.

Pirčevo dobo,

ki jo štejemo od l. 1884. do l. 1923., je smatrati kot **dobo kmetijskega preporoda na Kranjskem**. V tem razdobju je dosegla Kmetijska družba svoj pravi pomen ter se posvetila edino pospeševanju kmetijstva in izboljšanju gospodarskega stanja našega kmeta. Sele sedaj je prišel naš kmet do veljave in tudi beseda „kmet“ je izgubila tisti zaničevalni pomen, ki ga je imela prej. To zaslugo je pripisati ravno tajniku Gustavu Pircu, ki je povsod poudarjal izredno važnost, ki jo ima kmečki stan za celokupno narodno gospodarstvo in obenem tudi za obstoj vsake države. V tem času je prešla Kmetijska družba v roke kmetov in se je odpravilo s starimi predsodki, po katerih je smel biti njen predsednik samo plemenitaška oseba ali pa osebnost na visokem družabnem stališču. Zato je tudi šteti Pirčevo dobo med najsrečnejše dobe Kmetijske družbe in za naše kmetijstvo najbolj zaslužne, kar bo naš kmet znal še dolgo let primerno ceniti.

O prevratu l. 1918.

je Kmetijska družba, dogovorno z bivšimi odborniki štajerske kmetijske družbe, razširila svoj delokrog čez vso Slovenijo in izpremenila svoje ime v „**Kmetijsko družbo za Slovenijo**“. Tudi ob prevratu je igrala družba zelo važno vlogo, kajti v njenih prostorih je več kot leto dni imelo svoj sedež poverjeništvu za kmetijstvo in njen poverjenik, prelat Kalan, je bil obenem tudi začasni predsednik Kmetijske družbe. Dokler poverjeništvu ni imelo lastnega uradništva, je družbeno uradništvo opravljalo vse posle tega oddelka in zelo veliko pripomoglo, da se je ob prevratu demobilizacija avstrijske armade in posebno tudi odgon konj vršil vsaj prilično v redu. Pozneje pa se družba ni mogla intenzivno posvetiti pospeševanju kmetijstva, kakor bi to želela, ker so bile na eni strani poveljne razmere krive, da niso bili kmetje dovzetni za nauk, na drugi strani ji je pa primanjkovalo sredstev za izvrševanje svojih nalog, ker je nova država premalo upoštevala njene želje in prošnje, in končno, ker so se strankarski prepiri urinili tudi v družbo in stem znatno ovirali njeno strokovno delovanje. Sedaj so se pa ti nemiri polegli in Kmetijska družba deluje v tistem zmislju, kakor pred vojno, edino v tem oziru je na slabšem, ker za svoje delovanje ne dobiva dovolj podpor iz javnih sredstev.

Stem je nakratko podana zgodovina Kmetijske družbe do današnjega dne, s čemer smo hoteli njenim udom nuditi priliko, da spoznajo velikanski pomen te njih stanovske korporacije za povzdigo kmetijstva, na drugi strani pa tudi izredni vpliv, ki ga je imela na celotni kulturni razvoj slovenskega naroda.

Kmetovalec, 45(1928)16, jubilejna številka

Osebnost je bil navezan na lepote Gorenjske. Zato je že leta 1899 kupil vilo na bregu Bohinjskega jezera. Domačini tej hiši še danes rečejo Pirčeva vila, čeprav že od nacionalizacije v letih 1941 in 1950 ni več v lasti njegovih potomcev. Prav v Bohinju je zgodovinski spomin med kmeti še vedno živ. Spominjajo se njegovih prizadevanj za gradnje sirarn in urejanje planin. Za obnove in gradnje sirarn je izdeloval tudi načrte.

In prav Bohinj si je izbral tudi za tragični konec svojega življenja in za zadnje bivališče. Na koncu življenja ga je dohitela bolezen in tragična usoda ne-hvaležnosti, ki je ni mogel prenesti.

Gustav Pirc je umrl 3. maja 1923 v Bohinjskem jezeru. Pokopan je bil v Srednji vasi v Bohinju z vsemi častmi. Od zadnje preureditve pokopališča v Srednji vasi ob koncu prejšnjega tisočletja njegovega groba ni več.

— Generalnega ravnatelja »Kmet. družbe g. Gustava Pirca pogrešajo že od preteklega petka. Ker je bil g. ravnatelj že dlje časa težko bolan na živcih, se je bati, da se mu je prigodila kaka nesreča. Vse dosedanje polizvedbe za njim so ostale brezuspešne. Način, kako gotovi listi ta žalosten dogodek izrabljajo v umazane politične svrhe, je vreden vse obsodbe. Možno, ki je s svojim neumornim in tudi požrtvovalnim delom iz neznanne »Kmetijske družbe« ustvaril cvetoč mogočen zavod, le pač zaslužil, da se z njim postopa drugače, kakor so to storili njegovi stari politični nasprotniki.

Slovenski narod, 56(1923)108

Kmetovalec, 40(1923)10, se je takole poslovil od svojega očeta in urednika:

† Predsednik Gustav Pirc.

Na tragičen način je končalo življenje moža, čegar ime je tesno združeno z zgodovino Kmetijske družbe pa tudi z razvojem slovenskega kmetijstva v zadnjem polstoletju. V divnem Bohinju, ki ga je nadvse ljubil, je našel svoj konec. Na prijaznem griču srednjevaškega pokopališča, od koder se odpira pogled po bohinjskih planinah, za katere se je v življenju tako vneto zavzemal, počiva njegovo izmučeno truplo.

Nevenljive so zasluge, ki si jih je pridobil Pirc za napredek našega kmetijstva. Nad

ga razmahala naše družbe. Kot potovalni učitelj je budil in bodril slovenske kmetovalce k vsestranskemu delu za napredek. Kot družbin tajnik je pa reformiral in organiziral družbeno delovanje. Pod vplivom njegovega uspešnega prizadevanja je narastlo sedajšnje število članov od 500 na 30.000, na celo armado. Družbi sami je pomagal do nepričakovane razvoja in lepega imetja. Poleg kmetijskih podružnic je organiziral v tem času tudi mlekarke in druge zadrage. Najlepši spomenik si je pa postavil s „Kmetovalcem“, ki ga je začel izdajati takoj l. 1884. in ki ga je urejal nepretrgoma celih 35 let do časa, ko je stopil v zasluženi pokoj. Neštevilni so članki, ki jih je spisal v tem času. Pa tudi še v času pokoja je spisaval članke, dokler ni omagalo pero pod udarci krute usode. Ni še dolgo, ko mi je potožil, da ne spravi pri najboljši volji nobenega članka več skupaj, tako strta je njegova duša. Pokojni Pirc je spisal pa tudi razne brošure in knjige, ki bodo poznim rodovom pričale o njegovem nadvse požrtvovalnem in trudačubivem delu za blagor našega kmetovalca.

Mož, ki je bil po naravi zelo darovit in odlično naobražen strokovnjak, je z njemu lastno lahkoto obdeloval najtežja strokovna vprašanja, ki so mu prišla na vrsto.

Kakor je bil Pirc neumoren delavec na polju kmetijstva, tako je bil tudi skrben oče

40 let je neumorno delal na njegovem razvoju in s takim uspehom, ki mu zagotavlja trajen spomin v povestnici našega kmetijstva. Lahko bi imenovali to dobo dobo kmetijskega preporoda. Skupaj s svojimi tovariši je orl leđino in sejal, da so pogнали najlepši sadovi.

Pirčevo pravo delovanje se je pričelo z l. 1884., ko je postal tajnik Kmetijske družbe in je prevzel tudi mesto državnega potovalnega učitelja za kmetijstvo. S tem je nastopila doba najbolj uspešnega njegovega delovanja in največje-

in gospodar, ne le družbi kot taki, ampak tudi svojemu uradništvu, kateremu je bil darežljiv in dober do zadnjega.

V zadnjem času je začel duševno in telesno hirati, tako da se je bilo bati za njegovo življenje. To bedno stanje si je skušal lajšati z veronalom. Slednjič je podlegel duševni bolesi.

Pirc se je rodil l. 1859. v Škofji Loki na Gorenjskem in je dopolnil 63. leto svoje starosti. Po dovršenih študijah in kmetijski praksi je služboval najprej kot pristav na bivši vinarski in sadjarski šoli na Slapu pri Vipavi. L. 1884. je prišel v Ljubljano, kjer je našel pravo mesto, da je mogel razviti vse svoje sposobnosti v korist slovenskega kmetijstva in kjer je vodil Kmetijsko družbo od uspeha do uspeha. Za svoje zasluge je bil leta 1921. odlikovan z visokim redom sv. Save III. razr.

Ob grobu svojega ustanovitelja in neumornega urednika žaluje danes „Kmetovalec“, ki je izgubil v pokojnem svojega najboljšega pospeševalca in voditelja. Čast njegovemu spominu!

Žaluje pa tudi do skrajnosti potrta obitelj, ki je izgubila svojega dobrega, skrbnega očeta in soproga. Težko prizadeti obitelji naše globoko sožalje! R.

Kmetovalec, 40(1923)10

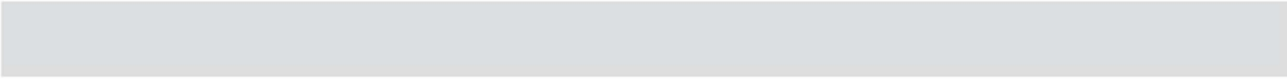
Za konec

Zavedamo se, da so naši prispevki k biografiji Gustava Pirca nepopolni in jih bo potrebno dopoljevati z novimi viri in spoznanji o njegovem prispevku k razvoju kmetijstva v burnih časih na prehodu iz 19. v 20. stoletje, v času prve svetovne vojne, razpada Avstroogrske monarhije in nastanka nove države

Slovencev, Hrvatov in Srbov. V ta zgodovinski kontekst je potrebno vstaviti obsežen življenjski opus Gustava Pirca in njegovega obdobja delovanja kmetijske družbe in ga ustrezno ovrednotiti.

Uporabljeni viri

1. Adamič, France. Škofjeloški rojak Gustav Pirc: (1859–1923). 43(1996), str. 205–212, Loški razgledi
2. Bleiweis, Janez. Zgodovina ces. kralj. Kranjske kmetijske družbe s statističnim popisom na Kranjskem. Ljubljana 1855, 32 strani
3. Bleiweis, Janez. Zgodovinske črtice važnejšega delovanja c. k. kmetijske družbe na Kranjskem od pričetka njenega v letu 1767 do konca leta 1867. Ljubljana 1867, 40 strani
4. Časopisje na digitalni knjižnici Slovenije. April 2011
5. Enciklopedija Slovenije. 8. knjiga. Ljubljana 1994, str. 349
6. Kmetijsko zadruženstvo in mlekarstvo na Loškem, Škofja Loka 1999, 186 strani
7. Kmetovalec, glasilo Kranjske kmetijske družbe. Letniki: 1884 - 1944
8. Lah, Rado. Stošestdesetletnica Kmetijske družbe za Slovenijo: 1767–1927. 45 (1928) 16, jubilejna številka, str. 123–125, Kmetovalec
9. Ob 160 letnici Kmetijske družbe za Slovenijo. 4(1928)36, str. 284, Ilustrirani Slovenec
10. Okorn, Darja. Rodbinski arhiv Pirčevih. Osebna sporočila, maj 2011
11. Rohrman, Viljem. »Kmetovalec« 1884–1928. 45(1928)16, jubilejna številka, str. 125–126, Kmetovalec
12. Slovenski biografski leksikon: Pirc Gustav, Ljubljana 2009 (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:sbl/VIEW/>)
13. Strokovne organizacije. str. 342–343. V: Spominski zbornik Slovenije ob dvajsetletnice Kraljevine Jugoslavije. Ljubljana 1939, 703 strani
14. Šalehar, Andrej, Žan-Lotrič, Metka: Prispevek Gustava Pirca k razvoju živinoreje na Kranjskem. Tipkopis 2010, 36 strani
15. Šalehar, Andrej: Pirčev »Kmetovalec«, strokovna kmetijska revija še sedaj. Tipkopis 2010, 19 strani
16. Šalehar, Andrej: Potovalni učitelj in drugo – Gustav Pirc. Izpiski iz digitalne knjižnice Slovenije. Ljubljana 2011, 46 strani
17. Šalehar, Andrej: Prispevki k bibliografiji: Gustav Pirc (1859–1923). Tipkopis 2010, 23 strani
18. Šalehar, Andrej: Prvi urednik kmetovalca Gustav Pirc med prvimi amaterskimi fotografi. Tipkopis 2010, 8 strani
19. Štukl, France. Knjiga hiš v Škofji Loki II. Škofja Loka 1984, 221 strani
20. Trček, Fran. Oris zadruženstva. Zveza slovenskih zadrug v Ljubljani, Ljubljana 1939, 145 strani
21. Umek, Ema. Kranjska kmetijska družba: 1767–1787. 29(2006)1, str. 1–34, Arhivi
22. Valenčič, Vlado. Organizacije za napredek agrarne proizvodnje, specialno šolstvo in strokovna literatura. V: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Zgodovina agrarnih panog. Ljubljana 1970, str. 523–556
23. Zgodovinski arhiv Ljubljana, Osnovna šola Kranj (SI-ZAL_KRA_87), arhivska enota 51, škatla 8.

PRISPEVKI CUSTAVA PIRCA K RAZVOJU ŽIVINOREJE NA KRANJSKEM

GUSTAV PIRC'S CONTRIBUTIONS TO THE DEVELOPMENT OF LIVESTOCK PRODUCTION

Pripravila:

Prof. dr. Andrej Šalehar, zaslužni profesor
Metka Žan Lotrič, univ. dipl. inž. zoot.

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

Rodica, marec 2011

Prispevki Gustava Pirca k razvoju živinoreje na Kranjskem

Izvleček

Gustav Pirc je zelo zaslužen za razvoj in napredek kranjskega kmetijstva in živinoreje. V sestavku je predstavljeno njegovo delo potovalnega učitelja za kmetijstvo na Kranjskem, tajnika in ravnatelja c. kr. Kranjske kmetijske družbe, strokovnega pisca in urednika (Kmetovalec in Novice). V njegovih številnih objavah, predavanjih, pri urednikovanju in delu na Kranjski kmetijski družbi se zrcalita njegovo strokovno znanje in kritičnost. Nikoli ni pristajal na neznanje, ampak je vedno v ospredje postavljal in zahteval kmetijsko znanje in kmetijski pouk. Vedno se je postavil v bran kmetijstvu in še posebej živinoreji, ki je bila v njegovem času najpomembnejša kmetijska dejavnost na Kranjskem. V »Pirčevi dobi«, ki jo štejemo od leta 1884 do leta 1923, je dosegla kmetijska družba svoj pravi pomen ter se posvetila edino pospeševanju kmetijstva in izboljšanju gospodarskega stanja našega kmeta. Šele sedaj je prišel naš kmet do veljave in to je doba kmetijskega preporoda na Kranjskem.

Ključne besede: Kranjska kmetijska družba, kmetijstvo, živinoreja, Gustav Pirc

Abstract

Gustav Pirc is a very well deserved person for the development and progress of agriculture and livestock production in Carniola. The article presents his work as a travelling teacher of agriculture in Carniola, a secretary and head of the Carniolan Agricultural Society, a professional writer and editor of *Kmetovalec* and *Novice* (Farmer and News journal). In his numerous publications, lectures, his editorial work and his part in the activities of the Carniolan Agricultural Society reflects its expertise and criticism. Never did he agree with ignorance, but had always put agricultural knowledge and farming education in the forefront. He has always been willing to stand up for agriculture and particularly for the livestock production, which was in his time the most important agricultural activity in Carniola. In »Pirc era«, which includes the years 1884 to 1923, the Agricultural Society has made its real meaning and focused only on promoting agriculture and improving the economic situation of our farmers. Only now, the farmer came to its real value, and this time represents an agricultural revival in Carniola.

Key words: Carniolan Agricultural Society, agriculture, livestock production, Gustav Pirc

Prispevki Gustava Pirca k razvoju živinoreje na Kranjskem

Uvod

Ob izvolitvi g. Gustava Pirca za tajnika Kranjske kmetijske družbe v letu 1884 je minilo 117 let od njene ustanovitve. V tem času je, ob občasnih prekinitvah, prehodila uspešno razvojno pot in opravila veliko koristnega za napredek kranjskega kmetijstva ter še posebej za živinorejo. Vpeljana so bila načrtna oplemenjevanja posameznih pasem domačih živali, nove kmetijske vrste in sorte, skrbela je za razvoj sadjarstva, kmetijskih strojev, skrbela je za šolanje in usposabljanje ter pospeševala izdajanje strokovnih knjig in publikacij. Tiski so bili pretežno nemški in tako slovenskim kmetom, večinoma neveščim nemškega jezika, nedostopni. Slovenski jezik se je le postopoma uveljavljal in zato je bilo zelo pomembno, ko je družba leta 1843 pričela izdajati Kmetijske in rokodelske novice in ko je izšla Bleiweisova knjiga »Bukve za kmeta«. S pričetkom pouka na družbeni podkovski in živinozdravilski šoli v letu 1850 smo dobili reden pouk o živinoreji v slovenskem jeziku. Število članov je bilo majhno in večino je predstavljala nemška gospoda.

Gustav Pirc je bil v letu 1884 poleg izvolitve za tajnika Kranjske kmetijske družbe imenovan tudi za kmetijskega potovalnega učitelja za Kranjsko in hkrati je postal urednik tako Kmetijskih in rokodelskih novic kot Kmetovalca, nove strokovne družbine publikacije. Postal je ena od osrednjih osebnosti kranjskega kmetijstva s širokimi in neposrednimi možnostmi za delo na razvoju in pospeševanju. Med prvimi njegovimi uspešnimi ukrepi je bilo približevanje kmetijske družbe slovenskemu kmetu. V Kmetijskih in rokodelskih novicah je leta 1887 objavil razmišljanje »Kedo naj je ud c. kr. kmetijske družbe«, v katerem je pojasnil svoje poslanstvo z naslednjim zapisom: »Kedor ljubi lepo deželo kranjsko in nje slovensko ljudstvo, komur je ležeče na blagostanji

dežele in njenega prebivalstva, kedor želi pomagati, da si zagotovimo svojo narodnost, kedor zamore za kmetijsko družbo vplačati vstopnino in letne doneske, ta mora biti ud kmetijske družbe.«

V tem delu bomo uvodoma v krajših povzetkih predstavili Kranjsko kmetijsko družbo, stalež domačih živali po vrstah, zakonsko ureditev živinoreje, stanje kmetijstva in posameznih vrst živinoreje na Kranjskem pred letom 1884. Prispevke Gustava Pirca k razvoju živinoreje na Kranjskem bomo pokazali z njegovim delom kmetijskega potovalnega učitelja, tajnika Kranjske kmetijske družbe in izbranimi strokovnimi objavami.

Kranjska kmetijska družba in živinoreja

Ustanovitev in povzetek dela Kranjske kmetijske družbe

Kranjska kmetijska družba je ustanova, ki je dve stoletji odločilno vplivala in usmerjala razvoj kmetijstva in v veliki meri tudi celotnega gospodarstva na Kranjskem. Njen prispevek h gospodarskemu razvoju, omiki Slovencev in še posebej k ohranjanju ter uveljavljanju slovenskega jezika je neprecenljiv. O Kranjski kmetijski družbi je veliko zapisov in med njimi smo izbrali: Umek (2006), Bleiweis (1855, 1867), Illyrisches Blatt (1828), Naznanila (1869-1882), Enciklopedija Slovenije (1991) in Stoletnica (1867). V nadaljevanju bomo poudarili predvsem njeno delo na področju živinoreje pred nastopom tajnika Gustava Pirca.

Ustanovitev Kranjske kmetijske družbe je podrobno opisala Umekova (2006). Ustanovno zborovanje je bilo 26. oktobra 1767 v Ljubljani. Poimenovali so jo: Družba za poljedelstvo in koristne spretnosti na Kranjskem. Za prvega predsednika je bil izvoljen baron Josip Brigido. V nastopnem nagovoru je, kakor poroča Bleiwies (1855), poudaril dve izhodišči: »Med družbeniki ne sme biti noben razloček« in »Svobodna ima biti družba v delavnosti svoji«. V Enciklopediji Slovenije (1991) je zapisano: »Kmetijsko znanje je širila s publikacijami in šolami. V sedemdesetih letih je izdajala »Sammlung nützlicher Unter-

richte« v letih 1770–1779 in v letih 1775–1776 tednik »Wöchentliches Kundschaftsblatt«. Na njeno pobudo so v drugi polovici 18. stoletja v Ljubljani nastale mehanična (1769), kmetijska (1771) in risarska šola (1785) ter šole za predenje v Škofji Loki, Ljubljani in Kočevju (od 1785. dalje). Leta 1787 je družba nehala delovati, obnovljena je bila 1820. Družba je imela od srede 19. stoletja ves čas slovenski značaj, kar je bila zasluga vodstva F. Terpinca (predsednik 1849–1868) in J. Bleiweisa (tajnik 1842–1881). Poleg v nemškem jeziku pisanega letopisa »Annalen« (1822–1849) je v slovenskem jeziku izdajala »Kmetijske in rokodelske novice« (1843–1902). Ker so se Novice vse bolj ukvarjale s politiko, je družba pričela izdajati gospodarski polmesečnik »Kmetovalec« (1884–1944). Izdala ali pomagala je izdati tudi več temeljnih slovenskih knjig o kmetijstvu«. Naznanila (1877) podatke iz Enciklopedije (1991) dopolnjujejo, ko pišejo, da je bila na cesarjev ukaz iz leta 1814 obnovljena 13. februarja 1815 in poimenovana kot c. kr. kmetijska družba v Ljubljani leta 1820. Takrat je štela 32 pravih in 64 častnih članov. Kranjska kmetijska družba je izdajala tudi slovensko-nemško pisano Naznanila-Mittheilungen (1869–1882).

Naznanila (1877) so objavila poročilo c. kr. kmetijske družbe na Kranjskem o svojem delu, ki so ga poslali dunajskemu kmetijskemu ministrstvu. Iz nje ga je mogoče razbrati področja njenega delovanja. Poročali so:

- ~ da ima 25 podružnic in skupaj 1004 članov,
- ~ o izgradnji vzornih gnojšč,
- ~ o »Planinarstvu (planšarstvu)«,
- ~ o reji goveje živine,
- ~ o reji drobnice (vključene ovce in prašiči),
- ~ o vodnjakih in napajališčih za živino,
- ~ o sviloreji,
- ~ o čebelarstvu,

~ o podkovski učilnici in živinozdravniški šoli v Ljubljani.

Posebej je treba opozoriti na obsežno poročilo o planšarstvu, ki je dober in pregleden strokovni prispevek o tedanjem planšarstvu na območju Kranjske kmetijske družbe.

Kranjska kmetijska družba je prejela za pospeševanja in spodbujanje razvoja kmetijstva državne podpore. Leta 1876 so bile podeljene državne podpore:

1. za povzdigo živinoreje (govedorejo) – 4.500 gld
2. za rejo drobnice in čebelorejo – 400 gld
3. za šolske vrte – 600 gld
4. za nakup Rigajskega lanenega semena – 650 gld
5. za vodnjake (kali) – 800 gld
6. za popotne poduke – 400 gld
7. za pospeševanje mlekarstva – 400 gld
8. za dve štipendiji za kranjske učence na viši kmetijski šoli v Tečen - Liebwerdu – 900 gld
9. za podporo podkovske šole – 500 gld
10. za sestavo poljske statistike – 650 gld

Za živinorejo, brez konj, in z njo povezana področja je namenila 64,3 % podpor in dobrih 45,9 % za govedorejo.

Statistični podatki o živinoreji na Kranjskem

Statistični podatki o živinoreji na Kranjskem, ki so prikazani v preglednici 1, so povzeti iz del: Novak (1970), Erben (1866), Ferčej (1996), Orožen (1901) in Stefančič (1951, 1966).

Na Kranjskem so redili največ govedi in prašičev. V zadnji vrstici preglednic so primerjalni izračuni sprememb staleža v obdobju 1880–1910, ko je bil med vodilnimi na čelu Kranjske kmetijske družbe Gustav Pirc. V tem času se je povečal stalež konj z indeksom 1,24, goveda 1,01, prašičev 2,42 in oslov in mul 1,26

Preglednica 1. Statistični podatki o živinoreji na Kranjskem v letih 1822–1910

Leto	Konji	Govedo	Prašiči	Ovce	Koze	Osli in mule	Perutnina	Čebele (panji)
1822		152.635		96 018				
1851	20.269	147.302	75.200	67.542	7.500	49		
1857	20.753	189.063	94.689	82.068	23.852	326		
1869	19.782	189.540	63.358	85.161	16.555	222		25.203
1880	21.975	225.144	73.130	67.431	15.636	156		32.125
1890	23.771	227.613	94.985	53.462	8.418	195		49.295
1900	24.821	253.839	107.836	38.629	6.384	220	897.000	41.699
1910	27.153	226.977	177.300	24.195	4.719	196	974.000	
1910/1880	1,24	1,01	2,42	0,36	0,30	1,26		

ter zmanjšal stalež ovac – 0,36 in koz 0,30. Kmetovalec (1894) v članku »Živinoreja na Kranjskem« piše, da je po podatkih popisa leta 1890 na Kranjskem na 100 ha površine 28, na 100 ha kmetijske površine 52,6 in na 100 prebivalcev 53,56 velike živine (stalež preračunan v takratne enote velike živine). Na 100 ljudi je bilo na staležu 4,76 konja, 43,79 govedi (izračun avtorjev), 10,71 ovc, 1,59 koz in 19,04 prašičev. Stefančič (1966) je izračunal, da je bilo leta 1900 na Kranjskem na 1000 prebivalcev 47,6 konj, 452 govedi, 107 ovac, 16 koz, 190 prašičev, 0,4 oslov in mul ter 897 kljunov perutnine (izračun avtorjev). V primerjavi s takratno Avstrijo so na Kranjskem redili na 1000 prebivalcev več govedi in prašičev.

Zakonska pravila v živinoreji

Zakonska pravila v živinoreji so bila tudi v preteklosti številna. V slovenskem slovstvu so o takratni zakonodaji na področju živinoreje pisali: Štefančič (1966), Bojkovski in Šalehar (2010), Šalehar (2008, 2009, 2010), Šalehar in Gregori (2009) in drugi. Iz teh objav povzemamo najprej nekaj izbranih in zanimivih poudarkov iz predpisov v 18. stoletju:

- ~ v 17. stoletju je cesar Karel VI zaukazal izločiti iz čred ovne z zelo grobo volno,
- ~ ustanovitev vzrejališča za plemenite ovce v Merkopalju,
- ~ letno poročanje o napredovanju ovčereje in pošiljanje vzorcev volne,
- ~ podatke o staležu živine je potrebno poslati v določenem času,
- ~ presoja potomcev španskih in padovanskih ovnov,
- ~ razširitev in izboljševanje ovčereje,
- ~ uredba o prepovedi prostega tekanja prašičev,
- ~ škoda, storjena po živini,
- ~ zakon o prepovedi, da konjederci in rablji redijo in pitajo prašiče,
- ~ inštrukcija glede izboljšanja konjereje,
- ~ zakon za razširjenje čebel
- ~ in številni drugi.

Že v letu 1764 smo dobili tiskani dvojezični (nemško-slovenski) zakonski predpis o mesnem krajcarju, ki je najstarejši do sedaj najdeni slovenski tisk na področju slovenske živinoreje. To je bil: »Patent Marije Terezije, s katerim uvaja naklado mesni krajcar, ki se plačuje od vsake posamezne vrste živine Ministerialni bančni deputaciji«. V skupini dvojezičnih tiskov »Osnanila« z zakonskimi predpisi in strokovnimi

navodili na področju živinoreje do leta 1850 je bilo dosedaj najdenih 26 tiskov – Šalehar (2010).

V drugi polovici 19. stoletja je bil na Štajerskem v letu 1868 objavljen prvi zakon o živinoreji, ki ga je podrobno opisal Šalehar (2008). Namen zakona je bil rešitev številnih težav, kot na primer:

- ~ kdo je dolžan skrbeti za zadostno število plemenjakov (bikov),
- ~ ali mora imeti plemenjak (bik) uporabno dovoljenje in kako se ga podeli,
- ~ kako pogosto lahko bik plemeni,
- ~ starost bikov in telic ob prvem plemenjenju,
- ~ krma za živino,
- ~ hlevi za živino,
- ~ oskrba in reja živine,
- ~ delitev premij in daril ...

Za slovensko živinorejo je objava tega zakona pomemben mejnik. Njegovi snovalci so dobro poznali živinorejo. Takrat znana strokovna spoznanja so smiselno vgradili v posamezne člene in pri tem celovito zakonsko opredelili vsa pomembnejša področja živinoreje. Prav ta celovitost je velika odlika prvega zakona o živinoreji. Morda so bili sestavljalci zakona prav v strokovnem znanju preveč pred praktično živinorejo in tako nekatere zakonske rešitve za številne rejce niso bile razumljive.

Zakon je obsegal 32 členov in je bil vsebinsko razdeljen v naslednje strokovne skupine:

- ~ uvod in vsebina zakona (1. in 2. člen),
- ~ živinorejske strokovne (nadgledne) komisije in plemenski biki (3.–15. člen),
- ~ reja, hlevi, krma in ukrepi okrajnega odbora (16.–21. člen),
- ~ premije (darila) za vzpodbudo živinorejcev in izboljšanje govedoreje (22.–30. člen),
- ~ kazenske določbe (31. in 32. člen).

Zelo zanimiva so strokovna pojasnila posameznih členov zakona, ki jih je avtor z inčialkami A. B. objavljajl v Slovenskem gospodarju (1870) v 13. nadaljevanjih od 35. do 47. številke in so kot nekakšen učbenik za živinorejo ter slika stanja živinorejske stroke v sedemdesetih letih 19. stoletja V prvem pojasnilu je z izračunom škode zaradi neuspešnih pripustov pokazal, kako pomembno je, na koliko krav je na voljo en bik. Opozoril je tudi na pomen pravilne razporeditve in na pojav jalovih krav zaradi nepravilne rabe (prepogostega pripuščanja) bikov. V drugem pojasnilu je svetoval, kako naj se živina zavaruje, in pri tem je pojasnjeval pomen

solidarnosti med živinorejci. Za preprečitev škod zaradi bolezni pri živini je bilo treba preprečiti delo mazačev in podpreti delo veterinarjev. V živinoreji je osnovnega pomena dobra krma in svetoval je, katere krmne rastline naj pridelujejo živinorejci ter kako naj bi izboljševali svoja zemljišča. Veliko pojasnil je avtor namenil reji in ravnanju z živino. Pri tem je opisal, kakšen mora biti plemenski bik (brez telesnih napak in podedovanih bolezni, dobrega zaroda ...), plemenska krava, piše o plemenski zrelosti, optimalnem času pripuščanja, o krmljenju in napajanju, čistoči živali in v hlevu, o prostoru za živino, o obremenitvi pašnikov in na koncu:

10. Živinorejci in oni, ki ima s živino opraviti (govedar) mora imeti ljubezen do živali; priden živinorejec in govedar ne bijeta živine, jo ne preklinjata, ampak jo strežeta, kakor dobri starši svojim otrokom; molita celo za svojo ljubo živino, kajti pravični se usmili tudi svoje živine.

Kdor s živino grdo in surovo ravna, tudi z ljudmi drugače ravnati ne zna, in pri reji živine ni za rabo. Zarad varstva imetja je treba take suroveže od živine odpraviti. Zapoditi jih je treba in gosposki naznaniti da jih kaznuje, ter jim v spričovali ali služebne bukvice zapiše, da niso sposobni živine vredovati.

Slovenski gospodar, 4(1870)39

Nekaj nasvetov in pojasnil je bilo namenjenih tudi prodaji živine in živalskih pridelkov. Poudarjal je pomen združevanja gospodarjev in osnovanja društev za skupne nastope na trgu in prodajo ter predelavo pridelkov (npr. sirarska društva). Nadalje je opisal pomen popisa plemenskih bikov, krav in telic, zboljševanja živine, vodenja evidence pripustov, podrobno o hlevih (o prezračevanju, osvetlitvi, velikosti in ureditvi prostora za živino in drugem). V zadnjem, trinajstem pojasnilu pa je avtor pisal o pomenu daril (premij) za živino kot enem od načinov spodbujanja kakovosti plemenske živine in govedoreje.

Iz zapisov Stefančiča (1951 in 1966) lahko sklepamo, kaj je o zakonu menila Kranjska kmetijska družba. Do njega so bili kritični in mnenja, da razmere za tak zakon še niso dovolj zrele in da se vsa določila tega sicer dobrega zakona iz objektivnih razlogov še ne bi mogla izvajati ter da bo marsikaj ostalo kot mrtve besede na papirju. Našteta nerešena vprašanja v govedoreji pa so vse bolj spodbujala tudi Kranjsko kmetijsko družbo, da jih reši, in v Naznanilih (1877) je objavljen govor dr. Bleiweisa, v katerem je poudarjal pomen sprejema »deželne postave za povzdigo domače naše živinoreje«. Pri tem je bil kritičen tudi do zakona o živinoreji, ki je bil sprejet leta 1868 na Štajerskem. Še posebej ga je motilo, da je zakon govoril tudi o pospeševanju pridelave krme, razumnem oskrbovanju živine, dobrem gospodarjenju s planinami in drugem. V

Naznanilih (1978) je objavljen »Načrt deželne postave za vojvodino Kranjsko o ravnanju z junci za plem«, ki ga je predlagala Kranjska kmetijska družba. Postava je bila sprejeta in je objavljena v Deželnem zakoniku za vojvodino Kranjsko v letu 1879. Ta zakon je predpisal dovolilnice (licence) za bike, ki so veljale eno leto, in da so se za tujo živino smeli uporabljati le potrjeni plemenjaki. Vse ostalo, kar najdemo v prvem zakonu o živinoreji, pa v tej postavi ni bilo vključeno. Povše (1879) je to kranjsko postavo o ravnanju z junci za plem predstavil še istega leta v Gospodarskem listu, da bi vzbudil k razpravi na deželnem zboru o sprejemu take postave tudi na Goriškem.

Štajerski zakon o živinoreji (govedoreji) je bil prvi, ki je bil sprejet v eni od štirinajstih avstrijskih dežel. Po vzoru štajerskega zakona so praktično enakega ali z nepomembnimi spremembami pozneje sprejele še druge dežele (Kranjska – leta 1890; Goriška – leta 1903).

V Deželnem zakoniku in vladnem listu za kranjsko kronovino (1849–1918) smo našli skupaj 26 zakonskih pravil na področju živinoreje in poleg zakona o živinoreji je potrebno vsaj omeniti predpise za preprečevanje trpinčenja živali (1855, 1904) in zakon o stavbah (1875). Na Goriškem pa je bil leta 1879 sprejet in objavljen v slovenskem jeziku zakon o čebelarstvu – Šalehar in Gregori (2009).

Živinoreja na Kranjskem

V drugi polovici 19. stoletja, ko je minevalo sto let po ustanovitvi Kranjske kmetijske družbe, je tajnik dr. Janez Bleiweis leta 1855 objavil sestavek »*Stan kmetijstva na Kranjskem*«, ki bo osnova za prikaz stanja takratne živinoreje na Kranjskem. Uporabili bomo tudi podatke iz drugih del, kot na primer: Novak (1970), Erben (1866), Ferčej (1996), Umek (2006), Stefančič (1951, 1966) in druga gradiva.

Kranjska je predstavljena kot gorata dežela, kjer je »na 100 oralov ravnine 260 oralov gora in 123 oralov gričev.« Taka geografska struktura omogoča predvsem živinorejo. Zemlja ni najboljša in največ je ilovnate. Pestro je tudi podnebje in zelo različno. Kmetije imajo malo zemlje in še to uporabljajo večinoma za pridelavo žit. Za pridelavo krme pa je skoraj ni in prav pomanjkanje krme je med glavnimi vzroki za slabo živinorejo.

RINDVIEH-RACEN VON KRAIN

nach den Erhebungen von 1872

von Franz Schollmayer.

Zeichen-Erklärung:
Pomeni znamenj:

- Rother-Landschlag gekreuzt mit der Mühlthaler Race.
Rudeči rod, mešan z Belanskim.
- Vorherrschend rother Landschlag.
Domači, rudeči rod.
- Weisser, gelber, rother Landschlag gekreuzt mit Mühlthaler Race.
Beli, rumeni in rudeči rod mešan z Muricedelskim.
- Vorherrschend rothgelber Landschlag.
Domači, rudečo-rumeni rod.
- Vorherrschend weissgelber Landschlag.
Belo-rumeni domači rod.
- Busake.
Buše krouške.

Naznanila - Mittheilungen, zvezek I. Ljubljana 1873

Govedoreja

Govedoreja je bila glavna panoga živinoreje. Bleiweis (1855) piše, da je bila kranjska goved večinoma majhna in da se na kravo dobi okoli 600 bokalov (1 bokal = 1,415 litra; okrog 850 litrov) mleka, ki ga tudi prodajajo v mesta. Sir so delali predvsem na gorenjskih planinah, vole za vožnjo pa so prodajali na Beneško in v Furlanijo.

Umekova (2006) poroča, da je kmetijska družba v letih 1770–1780 pomagala pri izboljševanju govedoreje in izdelala načrt uvoza plemenskih bikov. Predlagala je uvoz 30 plemenskih bikov. Schollmayer (1880) je v obširnem članku v Laibacher Zeitung predstavil ukrepe za izboljšanje govedoreje na Kranjskem med leti 1771 in 1877. Med drugim poroča o določilu iz leta 1771, ki v povzetku glasi: »Kmet, ki krmi govedo v hlevu s suho ali svežo krmo, ne da bi jo pasel, dobi nagrado 12 dukatov«. V nadaljevanju piše o dvornem dekretu iz leta 1807, s katerim je bilo Kranjski dodeljeno 600 goldinarjev letno za premiranje najlepših govedi (17 premij po 50, 40 in 30 goldinarjev). Leta 1822 je izšlo »Osnanilo zesariskiga kral. Iliriskiga Pogla-

varstva v Ljubljani«, v katerem so »Postave, po kterih se bodo premilostlivo dovoljene darila vsako leto delile, de bodo na Kranjskem govejo shivino bol prav redili«. Določene so tudi lastnosti, po katerih se presoja živina za dodelitev premije. V zbirki »Annalen der kaiserl. königl. Landwirtschafts-Gesellschaft in Laibach«, ki jo je izdajala Kranjska kmetijska družba za leta 1822–1849, je več zapisov in poročil o delitvi premij za govejo živino, tudi v smislu predlogov, da bi bilo bolje uporabiti denar za nakup plemenjakov. To je bilo predlagano dunajski vladi že leta 1816, ki pa je prošnjo upoštevala šele leta 1838. Vendar se zaradi slabe reje plemenskih bikov in prepogoste rabe – pripuščanja to ni obneslo in ponovno so vpeljali premije. Leta 1847 so spremenili določila za premiranje govedi, tako da so razpotegnili dodelitev 600 goldinarjev na tri leta. Stefančič (1966) povzema po Povšetu (1908), da je Kranjska kmetijska družba v letih 1860–1869 prejela od dunajske vlade podporo za nakup 226 bikov in 349 telic. V istem obdobju so premirali 41 bikov, 30 krav in 17 telic. Pasma govedi, ki jih je preko državnih subvencij razširjala Kranjska kmetijska družba, so bile pincgavsko in belansko govedo za gorate predele

ter muricidolsko in marijadvorsko govedo, namenjeno za ravninska območja. Scholmayr (1972) je raziskoval »Goveja plemena na Kranjskem« in ugotovil, da kranjska živina izhaja iz številnih raznovrstnih, v glavnem nenačrtnih križanj in da je kot pleme brez imena. V zadregi, kako bi določil pasmo posameznega goveda, je naštel in opisal ljudska poimenovanja (mavra, dimka, plavka ..., skupaj 21 poimenovanj) in jih razdelil po barvi. To razporeditev raznih govedi na Kranjskem je tudi upodobil.

Povše (1875) je v Novicah objavil obsežno razpravo o stanju govedoreje na Gorenjskem. Po ogledu številnih govejih čred zaključuje, da državno subvencioniranje nakupa plemenskih bikov in krav različnih pasem uspešno pripomore h kakovosti goveda na Gorenjskem. Podobno kot Scholmayr (1872) je tudi on ugotovil številna mešanja in prekrizavanja. Posebej piše tudi o bohinjski živini, za katero meni, da mora za uspešno pašo na planinah ohraniti sedanje telesne značilnosti. V Naznanilih (1877) lahko beremo: »Sploh Kranjska govedina kakor pleme nima imena; bila je, predno je kmetijska družba l. 1868 začela delovati z državno podporo, razven po nekaterih kmetijah, zelo raznovrstno razkrižana. Dobro jo je zadel gospod Schollmajer v svojem poročilu »o kranjskih govedenih plemenih«, rekoč, da kranjski živinorejec svoje govedine od nekdaj ne imenuje po plemenu, temuč po barvi in ima takovih imen več nego 20.«

Konjereja

Novak (1970) poroča, da je od srede 18. stoletja dalje za izboljšanje konjereje v Avstriji vse bolj skrbela vlada zaradi vojaških potreb. Na Kranjskem je bilo okoli leta 1780 skupno okoli 18.000 konj. Že konec 18. stoletja so prepovedali pripuščanje nelicenciranih žrebcev. Na začetku 19. stol so pospeševale konjerejo predvsem državne komisije za premiranje, ki so vsako leto pregledovale konje na Kranjskem. V komisiji so bili zastopniki vojske, žrebčarne, konjerejcev in veterinar. Najboljšim konjem so delili premije. Leta 1822 so izdali: »Osnanilo od zefarfiga kral. Ilirskiga Poglavarstva v' Ljublani. Od letaf rasdeleniga darila na Kranjskim ino v' Blafhki krefiji sa lepo srejene konje.«

Omenimo tudi obširen tisk, izdan v slovenskem in nemškem jeziku v Ljubljani leta 1820: »Navuk sa male ofizirje ino priproftnike ali gmajnarje od desheline kobilje brejije v' Iliriji, ki poučuje o razmnoževanju kobil«.

Štefančič (1966) piše: »Ob koncu prejšnjega stoletja je Kranjska bila razdeljena v tri rejska področja: Gorenjsko z noričani, okolico Ljubljane in Dolenjsko s srednje težkimi vprežnimi in jezdni konji in Notranjsko z lipicanci. V žrebčarni v Selu je bilo 78 državnih žrebcev, in sicer 38 toplokrvnih in 40 hladnokrvnih pasem.«

Na razvoj konjereje je vplivala z žrebci tudi kobilarna v Lipici (1580). V Sloveniji so bile naslednje stare slovenske pasme: bohinjski konj, posavinjski konj in kobariški konj. Pasma so izumrle, bile opuščene, prekrizane ali pretopljene.

Praščereja

Novak (1970) piše: »Prašče so sprva redili predvsem na paši. Posebno važna je bila paša v hrastovih, cerovih in bukovih gozdovih, ki jih je bilo še v 17. stoletju dosti več, kot jih je danes. V teh gozdovih so se prašči hranili z želodom in žirom.« Prašče so gonili na tako pašo tudi od daleč. Posebno je narasel pomen praščereje v 16. stoletju, ko so pričeli uporabljati mast. V nekaterih krajih na Kranjskem so že zgodaj prašče kupovali, zlasti na Hrvaškem, od koder so jih v tropih gonili vsako leto. Pitali so jih za domačo potrebo, za preskrbo mest in trgov. Mnogo so jih tudi prodajali na Beneško, tako žive kakor tudi kot mast in prekajeno meso.

V Ilirskem listu (1821) najdemo za 25. januar v zgodovinskem dnevniku za Kranjsko naslednji zapis: »Velikansko množico praščev so gnali iz Hrvaške skozi Kranjsko proti sosednjim deželam (l. 1715).«

Bleiweis (1855) piše, da na Kranjskem prašče skrbno redijo in da jih za pitanje tudi kupujejo (na Hrvaškem). Omenja, da znajo Kranjci delati dobre klobase, ki jih veliko tudi prodajo.

V sestavku »Zgodovinski razvoj cene za odstavljenе pujske na Kranjskem«, ki ga je objavil neznani avtor v Kmetovalcu leta 1916, je zapisano:

»Reja praščev se je konci prejšnjega stoletja jela naglo razvijati, a vzreja praščev je pa vendarle še ostala neznatna. Praščereja je postajala vedno bolj dobičkonosna panoga kmetijstva in zato jo je c. kr. kmetijska ružba kranjska na vse načine in z znatnimi državnimi podporami pospeševala. Uspeh tega pospeševanja je pa bil seveda silno počasen, kajti kmet ni lahko pristopen novostim. K sreči je temu nedostatku prišla na pomoč nesreča. Na Hrvatskem in Ogrskem se je razpasla prašičja kuga in zato je bila naša meja proti Hrvatski glede uvoza prašiči većinoma zaprta in končno je sedaj uvoz praščev tako otežkocen, da s hrvaškimi ali ogrskimi

prašiči niti več računati ne moremo. Mi vedno več potrebujemo prašičev doma in naša dežela veliko zasluži z izvozom prašičev v sosednje dežele. Vsled zaprtije je jelo manjkati prašičev in kmetovalci so bili prisiljeni doma pričeti s prašičerejo. Sedaj imamo plemenske svinje in mrjasce v celi deželi. Za današnje gospodarske razmere in za današnje zahteve svetovnega trga ni več primerna hrvaška prašičja pasma, ki silno počasi rase in se počasi debeli le pri dobri žitni krmi. Namesto hrvaške pasme je stopila žlahtna angleška, ki ima vse potrebne vrline. Kmetijska družba je v teku zadnjih 50 let vpeljala na stotine čistokrvnih angleških plemenskih prašičev, in sicer svinj in mrjascev, ki so našo kranjsko prašičjo credo tako požlahtnili, da se lahko imenuje našim razmeram popolnoma privajena, kranjska žlahtna prašičja pasma. L. 1850. so na Kranjskem našli 75.000 in l. 1910. pa 177.000 prašičev.«

Dosedaj smo ugotovili, da so bile v Sloveniji naslednje stare slovenske pasme prašičev: krškopoljski prašič, gorenjski črnolisasti prašič, solčavski črni prašič in štajerski črni prašič. Edino pasma krškopoljski prašič je preživela, ostale so izumrle, bile so opuščene, prekrižane ali pretopljene. Kranjska kmetijska družba je spodbujala razvoj prašičereje s subvencionirano prodajo plemenjakov tujih pasem, najprej suffolk in pozneje predvsem jorkširske prašiče.

Kozjereja

Štefančič (1966) piše, da so koze na začetku 19. stoletja redili v velikem številu na Krasu. Pozneje so kozjerejo omejevali zaradi škode, ki jo koze delajo v gozdovih. S tem so bili prizadeti predvsem revni sloji. Bleiweis (1855) poroča, da dajo koze okoli 100 bokalov mleka na leto, in nadaljuje, da so kozliči z Notranjske iskani v Trstu in v Ljubljani.

Na osnovi do sedaj poznanih podatkov sklepamo, da so na območju Bohinja redili posebno pasmo koz – bohinjsko kozo, ki so jo odlikovale skromnost, mlečnost in dobra prilagojenost na tamkajšnje razmere.

Ovčereja

Ovčereja je bila na Kranjskem v 18. stoletju pomembna živinorejska panoga. Ovce so dajale mleko, meso in volno, bile so nezahtevne za rejo in preživele so tudi ob skromni prehrani. Njihov pomen za tedanje narodno gospodarstvo potrjujejo tudi številni pospeševalni in zakonski predpisi, povezani predvsem s prirejo kakovostne volne. Po ustanovitvi kmetijskih družb so te

spodbujale ovčerejo na različne načine, med drugim s širjenjem znanja in praktičnih izkušenj o reji ovc ter načrtnim oplemenjevanjem avtohtonih pasem. Družba za poljedelstvo in koristne spretnosti na Kranjskem je v drugi knjigi »Zbirka koristnih nauk«, ki je izšla leta 1773, objavila obsežno strokovno delo (knjiga, učbenik), ki ga je v nemškem jeziku leta 1771 napisal Brigido in smo ga slovensko preprosto poimenovali »Praktični nauki o reji ovc«. To je prvi strokovni učbenik o reji ovc, izdan v Sloveniji, o katerem podrobneje piše Šalehar (2009). Umekova (2006) opisuje poskuse za izboljšanje domače pasme ovac s križanjem z merino ovcami, ki so jih dobivali iz vzrejališča v Merkopolju. O tem poroča tudi Illyrisches Blatt (1828), ki pri spodbudah našteje »vpeljevanje španskih plemenskih ovnov in plemenskih ovc iz vzrejališča v Merkopolju, ki so bili razdeljene dobrim kmetom, posebno v Istri in na Gorenjskem, pod sprejemljivimi pogoji«. Zanimiv je tudi ukrep, izdan leta 1775, ki je nalagal, da mora dominij letno poročati o napredovanju ovčereje. Sporočiti je moral, koliko ovc je bilo prirejenih z dodeljenimi španskimi ovcami in koliko jih pričakujejo v naslednjem letu ter poslati v preizkus od vsake generacije nekaj volne. Ni še uspelo ugotoviti, kam so pošiljali podatke in vzorce volne, a je to primer načrtnega spremljanja reje ovac, začetki strokovnega živinorejskega dela.

Proti koncu 18. stoletja in v 19. stoletju je pričela ovčereja zaradi velike tržne konkurence prekomorskih dežel v Evropi, tudi na Kranjskem, izgubljati pomen in znatno se je zmanjšal tudi stalež ovc.

Na pariški razstavi leta 1856 so bile nagrajene jezerske ovce. Nagrajene so bile zaradi »izvirnega rodu (Originalität)«, kar samo dodatno potrjuje njihovo slovensko avtohtonost.

Kranjska kmetijska družba je podobno kot druge kmetijske družbe posvečala tej panogi manj pozornosti. Spodbujala jo je v glavnem s subvencionirano prodajo plemenskih ovnov, ki pa je bila zaradi nezanimanja kmetov pogosto neuspešna. V Naznanilih (1869) je objavljena razprava gospoda Jožefa Orla, člana glavnega odbora, s spodbudami za rejo ovac. Predlaga širjenje jezerskih ovac in povečanje letne podpore za rejo ovac.

Perutninarstvo

Bleiweis (1855) poroča: »Z rejo perutnine se najbolj Dolenci pečajo.« Kranjska kmetijska družba je perutninarstvo spodbujala predvsem s strokovnimi nasveti v Novicah (1858, 1859, 1878).

Čebelarstvo

Bleiweis (1855) piše: »Kranjci čbele neznano ljubijo. Ne samo podučeni gospodarji, temuč celo priprosti kmetiči čbelam tako ljubeznjivo in tako iznajdeno postrezajo ...« Cesarica Marija Terezija je 8. aprila 1775 izdala zakon o razširjanju čebelarstva z določili, kot:

- ~ da je čebelarstvo prosto vseh davkov,
- ~ da sme čebelar svoje čebele prepeljati tudi na pašo,
- ~ da od panjev, prepeljanih na pašo, ni treba plačevati mitnine,
- ~ da je vsakomur dovoljeno imeti poljubno število panjev,
- ~ da lahko čebelar 24 ur zasleduje svoj roj tudi na tuji zemlji
- ~ in druga.

Čebelarstvo je želela spodbuditi tudi s šolanjem čebelarjev, zato je ustanovila čebelarske učilnice ter nastavila čebelarske učitelje. Prvi je bil za učitelja povabljen slavn slovenski čebelar Anton Janša. Pozneje so za najboljše čebelarje uvedli premije, ki so jih nekaj let podeljevali pred spomladanskim rojenjem čebel – Šalehar (2010).

V slovenskem čebelarstvu so bila pomembna tudi šestdeseta in sedemdeseta leta 19. stoletja, leta, ko je bila naša kranjska čebela poimenovana, ko se je uveljavila in razširila po Evropi ter svetu in ko je bila vpisana v sistematiko medonosnih čebel. Dobila je tudi sedanje znanstveno poimenovanje: *Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879. V letu 1873 je bilo ustanovljeno kranjsko društvo za umno čebelarstvo in prvi predsednik je bil čebelarski strokovnjak in prvi trgovec s kranjsko čebelo Emil Rothschütz. Istega leta je pričela izhajati tudi slovenska strokovna revija Slovenska čebela.

Kranjska kmetijska družba je podpirala čebelarstvo z delitvijo panjev, s premijami za najboljše čebelarje in z letno podporo – 200–600 goldinarjev, ki jo je namenjala tudi kranjskemu društvu za umno čebelarstvo.

Ribogojstvo

Orožen (1901) poroča, da je ribarstvo nekdanj slovelo, zlasti so se z njim pečali graščaki v svojih ribnikih, katerih je sedaj že malo. Pozneje so ga prebivalci zanemarjali. Tudi Bleiweis (1855) piše, da je na Kranjskem malo ribnikov. Kranjski raki so zaradi velikosti in dobrote znani po vsem svetu. Leta 1882 je bila račja kuga in je skoraj uničila ves zarod.

Prispevki Gustava Pirca

Potovalni kmetijski učitelj na Kranjskem

Slovenec (1884) aprila piše, da je bil namesto g. Ernesta Kramerja, ki je bil imenovan za potovalnega učitelja na Primorskem, za potovalnega učitelja na Kranjskem imenovan g. Gustav Pirc, tajnik kmetijske družbe. Istega leta je Slovenec novembra tudi poročal, da je »Predavanje o kmetijstvu« na c. kr. učiteljišču in bogoslovju prevzel g. Gustav Pirc. Na občnem zboru Kranjske kmetijske družbe 26. maja 1886 je bilo mnenje nekaterih, da ni združljivo delo tajnika kmetijske družbe in potovalnega učitelja. Gustav Pirc je opravljal delo potovalnega učitelja trideset let – do leta 1914 – Laibacher Zeitung (1914).

TedANJI časopisi in revije so poročali in obveščali o predavanjih potovalnih učiteljev. *Kmetijske in rokodelske novice* so tako leta 1884 v 48. številki objavile naslednje obvestilo:

Kmetijska predavanja o trtni uši

bode imel deželni potovalni učitelj za Kranjsko in tajnik c. k. kmetijske družbe gosp. Gustav Pirc
na Krškem v petek 28. novembra zvečer ob 7. uri v gostilni gosp. Gregoriča,
pri sv. Duhu (Vélíko trnje) v soboto 29. novembra dopoldne,
v Studencu v soboto 29. novembra popoldne,
pri sv. Križi v nedeljo 30. novembra dopoldne
po službi božji,
v Kostanjevici v nedeljo 30. novembra popoldne po službi božji,
na Raki v ponedeljek 1. decembra dopoldne.

Kmetijske in rokodelske novice, 42(1884)48

V letu 1894 je Laibacher Zeitung poročal o delu potovalnih učiteljev. Za Kranjsko je zapisano, da je bilo v letu 1893 56 predavanj. Gustav Pirc je imel 51 predavanj, od tega 49 v slovenskem in 2 v nemškem jeziku. Pet predavanj je na Kočevskem v nemškem jeziku opravil nadučitelj Franz Spintre. Predavanj se je, po oceni, skupaj udeležilo okoli 7.000 poslušalcev. Pripomnimo, da so bila predavanja običajno ob nedeljah po dopoldanskemu bogoslužju.

Vsebina predavanj je bila zelo pestra in vedno tudi aktualna. V povzetku so bile glavne tematike njegovih predavanj naslednje:

- ~ živinoreja,
- ~ govedoreja,
- ~ konjereja,
- ~ perutninarstvo,

- ~ mlekarstvo,
- ~ urejanje travnikov in pašnikov,
- ~ planšarstvo (planinsko gospodarstvo),
- ~ trtna uš,
- ~ vinogradništvo, kletarstvo in vinarstvo,
- ~ cepljenje vinskih trt s praktičnimi vajami,
- ~ sadjarstvo,
- ~ šolski vrtovi,
- ~ gospodinjstvo,
- ~ zavarovanje živine,
- ~ šola in kmetijstvo.

V letu 1895 je v Ljubljani od 12. do 31. avgusta 1895 kot potovalni učitelj vodil tritedenski kmetijski tečaj za osnovnošolske učitelje – Laibacher Zeitung (1895).

Predavanja Gustava Pirca so bila med ljudmi dobro sprejeta, ker je, kakor so poročali tedanji časopisi, predaval poljudno-domače, jedrnato, jasno in razumljivo. Predavanja so bila temeljita in so poslušalce spodbujala. Kmetje so bili hvaležni za poduke, kakor pišejo na primer Dolenjske Novice (1892):

Iz Polšnika, dné 30. junija 1892. — Predzadnjo nedeljo dné 19. t. m. predaval je na Polšniku popotni učitelj g. Pirc o peronosperi in o kmetijstvu sploh. Predavanje je bilo kaj zanimivo in zelo smo hvaležni gospodu Pircu, da se je blagovolil k nam potruditi. Kako smo bili veseli poročila, da skoraj pride, ker smo že par tednov prej slišali, kako lepo je poučeval kmete pri Sv. Križi. zelimo le, da bi nas gospod Pirc blagovolil večkrat obiskati in nas poučevati o naših stanovskih opravilih. Rečemo pa tudi mi, kakor je dejal nadučitelj Sveto-Križki g. Jeglič, zahvaljevaje se tam g. Pircu: „Daj Bog, da padejo ti dobri nauki na rodovitno zemljo in to bode izvestno najboljša zahvala in največje veselje g. Pirc-u.“

Dolenjske Novice, 8(1892)15

Kmetovalec je v zadnji številki leta 1913 objavil članek »V obrambo našega ugleda«, ki ga je napisal urednik Gustav Pirc. Napisan je bil ob tridesetletnici izhajanja Kmetovalca in ob zaključku tridesetletnega službovanja Gustava Pirca kot kmetijskega potovalnega učitelja (upokojitev 1.2.1914). Slovenski narod (1914) poroča o tem članku in iz njega povzema:

»... Le kmetijska strokovna izobrazba na znanstveni podlagi naredi kmeta in kmetovalca umnega ali celo umetnika v kmetijskem poklicu.

Kmetijstvo je silno razsežna obrt z raznimi panogami. Danes ni kmetovalca, ki bi mogel o sebi trditi, da obvlada vse kmetijske panoge, bodisi praktično ali teoretično ...«

In nadaljuje:

»... Je pa še tretji kmetijski poklic, ki se strogo praktično ne peča s kmetijstvom, ampak ima nalogo na podlagi svojega praktičnega in teoretičnega izšolanja v kmetijstvu poučevati o umnem kmetijstvu in ga pospeševati. To so vsi kmetijski učitelji in strokovni uslužbenci uradov in zavodov, ki kmetijstvo pospešujejo. O naši potrebi se ne pričkam z nikomer, pač pa prepričano trdim, da je zaostalost našega avstrijskega kmetijstva v primeri s kmetijstvom v deželah z višjo kulturo prav zelo staviti na rovaš temu, ker nas veliko premalo vpoštevajo in naše delo omalovažujejo. Veliko smo temu sami vzrok, ker si ne znamo priboriti veljave in se zato z nami pometa. Na eni strani zahteva od nas država drago izšolanje ter najmanj dveletno kmetijsko prakso in končno še težki izpit za kmetijskega učitelja, na drugi strani pa nam država za te zahteve ne da tiste zaslombe, kakor v enakih razmerah pri drugih poklicih ...«

In na koncu doda:

»... So pa ljudje, ki nimajo pravega pojma o kmetijstvu, ki mislijo, da je vsak butec lahko kmetovalec, ki se čutijo vzvišene nad kmeti in kmetovalci in tudi nad nami kmetijskimi veščaki (dasi ne živimo v domišljavi popolnosti) in ti šušmarijo v našo stroko z napačnim poukom. Taki ljudje so za kmete, kmetovalce, kmetijske veščake in kmetijske specialiste »kmetijski mazači«, kakor so na primer zakotni pisarji za juriste tudi mazači ...«

Imenitne misli, ki so veljale, veljajo in bodo veljale tudi v prihodnje.

Pomen dela potovalnega učitelja je treba torej presojati z več vidikov. Najprej kot zelo pomemben neposredni prenos znanja in poduk kmetov. Pomemben je bil tudi ta neposreden stik s člani kmetijske družbe in posredno možnost za pridobivanje novih članov. Predavatelj je imel ob tem priložnost neposredne seznanitve s težavami v kmetijstvu. Predavanja so bila v veliki večini v slovenskem jeziku, kar je prispevalo k slovenski omiki in razvoju slovenske strokovne terminologije na področju kmetijstva. Gustav Pirc je tako v tridesetih letih z več sto predavanji veliko neposredno prispeval k napredku in razvoju kmetijstva na Kranjskem.

Dodajmo ob koncu iz Slovenskega naroda (1914) iz članka »V obrambo našega ugleda« še naslednji zapis Gustava Pirca:

»Z listom in s stotinami kmetijskih predavanj sem našel pot do pravega kmetovalca, ki poprej pravzaprav ni sodeloval, dasi je bila družba zanj ustanovljena.«

Tajnik (ravnatelj, predsednik) Kranjske kmetijske družbe

Adamič (1996) je opisal delo Gustava Pirca na Kranjski kmetijski družbi. Zapisal je: »Pirc je vodil poslovanje in upravo družbe, ustanavljal in spodbujal podružnice in organiziral preskrbo kmetijstva z reprodukcijskimi sredstvi ... V tistem času so kmetije nabavile največ železnih plugov, kosilnikov in mlatilnikov z geplji ter s tem olajšale najtežja dela. Rabo gnojil je Pirc pospešil s številnimi nazornimi gnojilnimi poskusi ... **To je bila doba narodnega in kulturnega preporoda Slovencev in »zlata« doba kranjskega kmetijstva.**«

Na vsakoletnih občnih zborih Kranjske kmetijske družbe je tajnik (od leta 1895 dalje kot ravnatelj) Kranjske kmetijske družbe poročal o delu v preteklem letu. Zapisnike občnih zborov so redno objavljale Novice in Kmetovalec. Na občnih zborih je tajnik poročal o svojem delu in o delovanju celotne družbe. Dva naključno izbrana zapisnika, iz leta 1894 in 1910, bomo uporabili za vpogled v delo tajnika in razvoj cele kmetijske družbe:

Iz poročila tajnika Gustava Pirca na občnem zboru leta 1894

»Kmetijska družba je imela okoli 3.000 članov in 67 podružnic. Glavni odbor je imel v času med skupščinama devet sej. Glavni odbor je leta 1893 vodil štiri družbene zavode in eno družbeno podjetje:

- a. družbeno podkovsko šolo,
- b. poskušališče oziroma drevesnico,
- c. uzorni dvorec na Viči,
- d. ribje vališče in vzgojevališče na Studenci in
- e. družbeno uradno glasilo, t. j. ilustrovani kmetijski list »Kmetovalec«.

Družba ni imela primerne zemljišča, kjer bi proizvajala večje poskuse ter navajala k izboljšanju gospodarstva, ker je prejšno poskušališče izpremenila v drevesnico. Da odpravi ta nedostatek, je glavni odbor leta 1893. vzel v zakup majhno posestvo velikosti okoli 20 oralov (115,2 ha) z gospodarskimi poslopji. Glavni

odbor je gospodarska poslopja uredil: oddelek za dva konja, za enega bika in eno kravo, drug oddelek pa za 12 mladih bikov. Hlev se je opravil času primerno. V večem govejem hlevu so kameniti žlebovi in samodelavna napajališča. Leta 1893. se je postavila v hlev ta le živina: dve težki žrebetni kobili v četrtem letu, kateri bodeta izvrševali potrebna vozna dela v gospodarstvu, 1 bik plemenjak in 1 krava simentalke pasme ter 8 1½ letnih bikov švicke pasme. Kobili so kupili ob premovalji na Gorenjskem, goved pa v Švici, Glavni odbor je sklenil, da se mora na dvorci gospodariti uzorno in se morajo preprečiti primanjkljaji.

Družbeni samostojni ribarski odsek, ki je bil ustanovljen l. 1891. in je prevzel vsa opravila, tičoča se povzdige ribarstva, je l. 1892. začel delati na Studenci ribje vališče in vzgojevališče, kakeršno je primerno sedanjim razmeram. Sedaj je to podjetje dovršeno.

Družbeno uradno glasilo, ilustrovani kmetijski polmesečni list »Kmetovalec« s prilogo »Vrtnar«, katero dobivajo družabniki zastonj, izhajalo je l. 1893. že X. leto. To leto se je »Kmetovalec« razpošiljal v 3500 iztisih. Začetkom l. 1894. se je priloga »Vrtnar« opustila, »Kmetovalec« pa se je povečal ter prinaša tudi sadjarstvo in vrtnarstvo zadevajoče sestavke. Za družabnike nemške narodnosti je bil na račun družbe naročen nemški kmetijski list »Oeconom«. Ti so dobivali od leta 1893 naprej tudi »Naznanila c. kr. kmetijske družbe in njenih samostojnih odsekov za konjerejo in ribarstvo«, katera izdaja družba v nemškem jeziku.

Glede pospeševanja kmetijskega rastlinstva je tudi glavni odbor leta 1893 priskrbel svojim udom različnega semena: brepredeničnega deteljnega semena, pravega rigajskega lanenega semena, raznih žit, ajde in več vagonov semenskega krompirja. Posebno je pa glavni odbor posredoval pri nakupu umetnih gnojil. Družba je podpirala zatiranje trtne uši, strupene rose z nakupom modre galice po znižani ceni in sadjarstvo.

Govedorejo je družba pospeševala stem, da je oddajala čistokrvne bike plemenjake ter prirejala premovalje. V letu 1893 je družba z državno podporo 6 čistokrvnih bikov plemenjakov beljanske in muricdolske pasme ter jih je oddala živinorejcem za polovico kupne cene. Za leto 1894 je družba v Švici kupila 8 bikov švicke pasme ter jih je postavila v družbeni uzorni dvorec na Viči.

V pospeševanje ovčarstva je družba l. 1893 kupila ovnov bergamaške pasme ter jih oddala posestnikom, ki se pečajo z ovčarstvom za četrtno kupne cene. Preskrbela je na ta način 7 ovnov, na račun posestnikov pa 26 ovac.

Družba je oddajala merjasce plemenjake in sicer velike bele angleške pasme: l. 1893 jih je po deželi razdelila 38 za polovico kupne cene. Podpirala je tudi cepljenje proti prašičji rdečici.

Družba je podpirala razširjanje dobrih kmetijskih strojev: škropilnice zoper peronosporo, trijerji, travniške brane, sesalke za gnojnico in druge.

Glavni odbor je podpiral tudi kmetijski pouk; deloma je vzdrževal pokovsko šolo, izdajal je kmetijske poučne spise, izprosil je državno podporo za nemška kmetijska predavanja na Kočevskem, dva kranjska sirarja je poslal v sirarski tečaj v Šmihel na Tirolsko.

Samostojni konjerejski odsek kmetijske družbe je posredoval pri razvrstitvi plemenih žrebcev po posameznih žrebčarskih postajah, pri oddaji žrebcev v zasebno oskrbo posestnikom, pri prebiranju za plemesposobnih državnih žrebcev in sodelovala pri licenciranju žrebcev. L. 1893 je plemenilo na Kranjskem v 18 žrebčarskih postajah 45 državnih žrebcev: 2 angleška polnokrvna, 14 angleških polkrvnih, 1 norfolške, 11 orijentalke polkrvne, 12 lipiške in 5 mrzlokrvne pasme. V zasebni reji je bilo 29 državnih žrebcev, ki so plemenili v 25 okrajih v okolici težkega plemena in 3 licencirani zasebni žrebci. V letu 1893 so priredili dirko v Šent Jerneju in tri semnje za nakupovanje konj za potrebe c. in kr. vojne. Odsek si je prizadeval za povzdigo reje težkih konj v kranjskem, kamniškem okraju ter v ljubljanski okolici.

Samostojni ribarski odsek je delal na zgraditvi infrastrukture ribjega vališča in vzgojevališča na državne posestvu na Studencu. Vzgojili so 30.000 postrvi, 6.000 rdečih potočnic in 140.000 šarenk.

Na koncu občnega zbora je spregovoril vipavski nadučitelj g. Skala. Poudaril je, da je družba v zadnjih desetih letih odkar je družbeni tajnik Gustav Pirc naredila velikanski napredek in predlagal, da občni zbor tajnika za priznanje njegovih zaslug odlikuje z naslovom ravnatelj. Občni zbor je ta predlog brez ugovora sprejel.

Iz poročila ravnatelja cesarskega svetnika Gustava Pirca na občnem zboru leta 1910

»Kmetijska družba je imela okoli 9.000 članov in 137 podružnic. Glavni odbor je imel v času med skupščinama redno seje. Glavni odbor je leta 1909 vodil naslednje družbene zavode in podjetja:

- a. družbeno podkovsko šolo,
- b. družbeno sadno drevesnico,

- c. družbeni dvorec na Viču,
- d. kmetijsko gospodinjsko šolo v Ljubljani,
- e. zalaganje poučnih kmetijskih knjig,
- f. priskrbovanje kmetijskih potrebščin družbenim udom,
- g. družbeno uradno glasilo »Kmetovalec«.

Pri zalaganju poučnih knjig je ravnatelj omenil izdajo monografij: kmetijske razmere na Češkem, Sosedna Razumnika prašičereja (druga izdaja) in Gospodarska navodila. Družbeno uradno glasilo »Kmetovalec« se je tiskal v 9000 izvodih. Za družbenike nemške narodnosti je pričel glavni odbor pričel izdajati posebno uradno družbeno glasilo v nemškem jeziku z naslovom »Der Landwirt«, ki ga je urejevala družbena podružnica v Kočevju.

Kmetijsko rastlinstvo je glavni odbor pospeševal s tem, da je udom naročal dobrega semena in umetnih gnojil. Pospeševali so gnojenje travnikov in s tem povezano zbiranje gnojnice. Posredovali so dobavo dobre modre galice. Skrbeli so za vinogradništvo in sadjarstvo.

Govedorejo je družba pospeševala kakor druga leta s tem, da je skrbela za dobavo šistokrvnih bikov plemenjakov, ki jih je s pomočjo državne podpore oddajala živinorejcem po znižani ceni. L. 1909 je družba oddala 85 bikov – plemenjakov in sicer simodolske, pincgavske, pomurske, algajske in muriške pasme.

Premovanjeboljšanih govejih hlevov se je vršilo po predpisih c.kr.kmetijskega ministrstva – premije v skupnem znesku 8030 kron je prejelo 61 hlevov.

Svinjerejo je družba pospeševala z oddajo čistokrvnih plemenskih prašičkov velike bele angleške pasme, ki so ji nabavili v priznanih rejah – po znižani ceni so skupaj oddali 181 plemenskih prašičkov. S svojim delovanjem je družba med kmetovalci vzbudila potrebo po rednem cepljenju prašičev proti rdečici.

Konjerejo je uspešno pospeševal samostojni konjerejski oddsek, ki je skoraj popolnoma neodvisen od družbe. Pospeševanje čebelarstva je glavni odbor prepustil »Slovenskemu čebelarskemu društvu«, ki jako marljivo deluje. To društvo marljivo prireja čebelarške shode po vsej deželi, izdaja poseben čebelarski strokoven list ter šteje danes že veliko nad tisoč udov. Glavni odbor jedruštvu za leto 1909 izposloval 1000 K državne podpore in še posebej 500 K za čebelarski potovalni pouk.

Največjo važnost je glavni odbor pokladal na kmetijski pouk, ker smatra strokovno naobrazbo naših kmetovalcev za temelj vsemu kmetijskemu napredku. Razen pouka v družbeni podkovski šoli in gospodinjski šoli, ki jih ima glavni odbor v svoji oskrbi, se je za kmetijski pouk skrbelo ustnim potom in s pomočjo

tiska- Z družbenim glasilom »Kmetovalec« je glavni odbor redno deloval za razširjanje kmetijske znanosti ter je poleg tega izdal več posebnih kmetijskih knjig, kar je bilo že povedano.

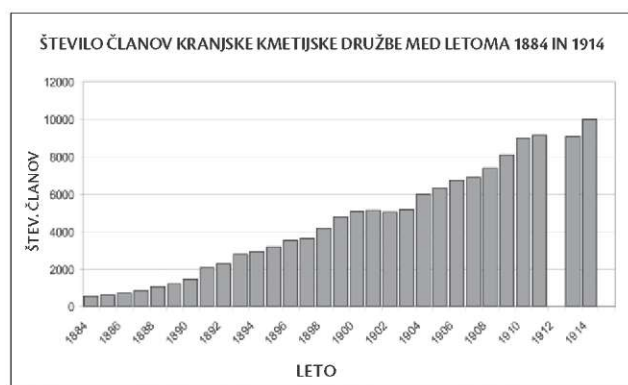
Iz podanega letnega poročila je posneti vsestransko delovanje glavnega odbora v prid kranjskega kmetijstva, in glavni odbor lahko z mirno vestjo trdi, da je vse storil, kar je bilo mogoče v razmerju s pičlimi gmotnimi in fizičnimi silami.

Na koncu občnega zbora je družbeni predsednik komercialni svetnik Povše zaželel, da naj mir, sloga in prava bratska ljubezen vodi družbo v njenem nadaljnjem razvoju. Delajmo vsi složno, da naša družba v resnici postane pravi dom kranjskih kmetovalcev brez razlike narodnosti in političnega prepričanja. Naše načelo bodi, da hočemo kmetijsko družbo postaviti na trdna tla.«

Pomembnejši doprinosi Gustava Pirca h Kranjski kmetijski družbi

Doprinosi tajnika in ravnatelja Gustava Pirca k razvoju in napredku Kranjske kmetijske družbe in s tem h kranjskemu kmetijstvu in še posebej živinoreji so številni. Omenimo le pomembnejše:

- a. Kranjsko kmetijsko družbo je približal kmetom in njeno delovanje usmerjal na osnovi njihovih potreb. Tako je uspel povečati število članov – v tridesetih letih od 568 članov v letu 1884 na 10.000 članov v letu 1914 (slika 1).

Slika 1. Število članov Kranjske kmetijske družbe med letoma 1884 in 1914

- b. Delo Kranjske kmetijske družbe je organizacijsko usmerjal tako, da so podružnice postale na svojem področju osrednje pospeševalke kmetijstva in živinoreje. Spodbujal je njihovo ustanavljanje – v tridesetih letih je število podružnic poraslo od 26 v letu 1885 na 164 v letu 1914 (slika 2).

Slika 2. Število podružnic Kranjske kmetijske družbe med letoma 1884 in 1914

- c. Uspešno je usmerjal in skrbel za družbene zavode: družbeno podkovsko šolo, družbeno sadno drevesnico, družbeni dvorec na Viču, kmetijsko gospodinjstvo šolo v Ljubljani, zalaganje poučnih kmetijskih knjig, preskrbovanje kmetijskih potrebščin družbenim udom in družbeno uradno glasilo »Kmetovalec«.
- d. Pospeševal je ustanovitev novih dejavnosti: samostojni ribarski odsek (1890), kmetijsko-kemijsko preskušališče (1896), kmetijsko-gospodinjstvo šola (1896), obuditev slovenskega čebelarstva društva (1898), mlekarstva šola (1908) in drugo.
- e. Skrbel in usmerjal je oplemenjevanje pasem ter dejavno sodeloval pri nabavi in subvencionirani prodaji (po polovični ceni) plemenjakov: bikov, žrebcev, ovnov, merjascev, kozlov.
- f. Skrbel je za redna letna ocenjevanja in premiranj goveje živine ter drugih vrst domačih živali.
- g. Podpiral in usmerjal je razvoj planšarstva, mlekarstva in sirarstva ter ustanavljanje mlekarskih in živinorejskih zadrug.
- h. V ospredju njegovega dela pa je bil kmetijski pouk – usposabljanje kmetov in strokovnjakov. Organiziral je številne tečaje za kmetovalce. Skrbel je za šolanje veterinarjev in kmetijskih strokovnjakov.
- i. Napisal je veliko strokovnih knjig in člankov. Posebno mesto pri tem so v Kmetovalcu objavljena »Vprašanja in odgovori«, ki jih je vodil kot urednik in, kakor je sam zapisal, je pri tem neposredno odgovoril na »... 6754 vprašanj in na najmanj trikrat toliko vprašanj sem odgovoril naravnost in pismeno ...«.
- j. Spodbujal je izdajanje kmetijskih strokovnih knjig v knjižnici »Kmetijska knjižnica«, kjer je izšlo skupaj 16 monografij in tiskov v zbirki »Gospodarska navodila«, ki jih je Kranjska kmetijska družba pričela izdajati leta 1903 – skupaj je izšlo preko 80 navodil na različnih področjih kmetijstva.

Izbrane strokovne objave

Monografije

Pirc, Gustav. Mlekarstvo. Ljubljana, 1884, 62 strani

Knjigo **Mlekarstvo** je založila in izdala c. kr. Kranjska kmetijska družba. V tej knjigi je Gustav Pirc uvo doma izpostavil, da predstavlja mlekarstvo glavni delež dobička na področju živinoreje. Kritično je poudaril premalo razvito slovensko mlekarstvo, kar je bilo neposredno povezano s težjim doseganjem višje cene na trgu. Knjigo je razdelil na 36 poglavij, ki so si sledila: od vzreje in krmljenja molzne živine, o nastanku in sestavi mleka, molži in ravnanju z mlekom po molži, o posnemanju mleka, izdelavi surovega masla in pinjenju.

Knjiga o Mlekarstvu je izšla v mesecu maju 1884, istega leta, od meseca marca do junija, pa je Gustav Pirc pisal o mlekarstvu tudi v Kmetijskih in rokodelskih novicah. Tam so vsa poglavja objavljena v desetih zaporednih nadaljevanjih.

Izpostavljamo nekaj glavnih misli o mlekarstvu Gustava Pirca, ki se dotikajo izboljšanja stanja na tem področju:

- ~ »Mlekarstvo ni le najlepše, ampak tudi nahlitnejše sredstvo, s katerim zmoremo živinorejo bolj dobičkonosno storiti. Podlaga dobremu mlekarstvu je umna živinoreja.«
- ~ »... izvolitev plemenskih živali z ozirom na prilične lastnosti je vsigdar najimennitnejši pogoj umni živinoreji ...«
- ~ »... ravno pri izbiri bikov za plemo naši gospodarji najbolj grešijo, ker oni gledajo k večjemu nekoliko na zunanost plemenjaka, za podedovane lastnosti se pa še zmenijo ne ...«
- ~ »... pri krmljenju naj vlada vedno in povsod največji red in snaga ...«

Pirc, Gustav. Odprto pismo ravnatelja Pirca Bohinjecem in vsem tistim, katerem gre mari. Ljubljana, 1901, 25 strani

V knjižici ravnatelj Pirc razlaga Bohinjecem o spletkarijah in izmišljenih govoricah, povezanih z njegovo interpelacijo v državnem zboru glede prodaje bohinskih planin. O tem sta v letu 1901 pisala oba

tedanja slovenska dnevnikarja: Slovenec in Slovenski narod. Prvi je Gustava Pirca napadal in mu podtikal razne laži, drugi pa ga je branil. Očitani so mu tudi nepošten nakup Tomasove žindre, laži o odiranju kmetov s predrago žindro in o prikazu zaslužka z žindro. Vse to je avtor obširno pojasnil in na koncu zapisal: »Iz tega naj vsak razvidi, da sem jaz čisto nedolžen in da je bilo nepotrebno mene napadati; nisem prijatelj takih polemik, a kadar se me sumniči na moji časti in se me kmetovalcem iz zgolj sovraštva predstavlja kot njih sovražnika ter se me prikrito prišteva med lopove in hinavce, takrat pa nikdar ne bom ostal dolžan odgovora, in kdor me izziva, naj bo pripravljen, da dobi vse dvojno vrnjeno.«

Pirc, Gustav. Kmetijske razmere na Kranjskem. Ljubljana, 1902, 64 strani

Knjigo **Kmetijske razmere na Kranjskem** je izdal Gustav Pirc v samozaložbi in jo je posvetil baronu Viktorju Heinu, deželnemu predsedniku na Kranjskem. Razdeljena je na enajst poglavij. V njej je zapisal spoznanja, ki jih je zbral o stanju kmetijstva na Kranjskem kot potovalni kmetijski učitelj. Vzroke slabega stanja išče v majhnih kmetijah, nizkih pridelkih in veliki konkurenci ameriškega žita, ki je bilo naprodaj za pol manjšo ceno. Za izboljšanje kranjskega kmetijstva priporoča (povzeto iz zapisa Adamiča (1996)):

- ~ kranjsko kmetijstvo se mora tehnično korenito preobraziti s povečanjem znanja in delovne storilnosti z uporabo gnojil, boljšega semena in orodja;
- ~ k napredku vodijo družbena prenova, razvijanje novih dejavnosti, samopomoči za prodajo pridelkov, snovanje blagovnih, mlekarskih in vinarskih zadrug po Raiffeisenovih načelih, pridelke pa povečati za vsaj 25 %.

Nekaj zapisov in poudarkov iz knjige:

- ~ »... edina rešitev našega kmetijstva je v povečanju in izboljšanju pridelovanja ...«
- ~ »... da zemlja ne rodi več toliko kolikor nekdanj. To pa izvira odtod, ker naš kmetovalec niti ne ve, v čem obstoji kmetovanje, in torej nima tistega temeljnega znanja, ki je neobhodno potrebno za umno kmetovanje. Kadar pa bo naš kmetovalec razumel, da ima kmetovanje isti temelj kakor vsaka druga obrt, da kmetovanje ni rop ali slučajno izvajanje zemeljskih zakladov, temveč čisto pri-

prosto predelovanje redilnih snovi in naravnih sil v nove pridelke, potem ga bo že navadna pamet gnala do umnejšega delovanja ...»

~ »... umnejše kmetovanje, zato je to edino sredstvo, da se reši naše kmetijstvo ...»

~ »... umno kmetovanje je najtežavnejša obrt na svetu; umen kmetovalec mora biti dandanes v svoji stroki teoretiško in praktično naobražen, a poleg tega mora njegovo obratovanje preveč pravi trgovski duh ...»

~ »... vzgoja in pouk edina moreta naš kmetijski narod rešiti ... Zato propada tudi naš kmet, ker ne pozna svoje zemlje, ne ve, kaj je rodovitnost, ne pozna svojih surovin, ne pozna življenjskih pogojev in notranjega življenja domačih živine in nima pojma o tržnem položaju kmetijskih pridelkov in izdelkov ...»

~ »... naj se ne pospešuje kmetijstvo, kakor doslej, brez vsakega pravega načrta in z nezadostnimi sredstvi, temveč naj se zasnuje dobro premišljena rešilna akcija v velikem slogu z velikimi sredstvi, kajti ne gre se več le za blagor kmetijstva, temveč za blagor vse dežele, kajti kdor ima oči, ta vidi, da vse gmotno propada, in sicer zato, ker so pri nas vsi stanovi in mesta zavisni od uspevanja kmetijstva ...»

~ »... nujno je treba, da se takoj nastavi živinorejski nadzornik, ki bo pospeševal napredek v živinoreji, ki bo vsled neprestane dotike z živinorejci vedel dati dobre nasvete in bo na drugi strani opozarjal poklicane kroge na nedostatke in na način, kako bi jih bilo odpraviti ...»

Pirc, Gustav. Določanje tolščobe v mleku. Ljubljana, 1908, 39 strani

V prvem poglavju avtor piše o sestavi mleka, o pomenu mlečne tolščobe in kaj vpliva na njeno množino. Nadaljuje z opisom, kdaj jo je natančno določati in kratkim prikazom načinov, kako se jo določa v mleku (merjenje smetane, optično preiskovanje mleka, določanje s pinjenjem, z njenim izločanjem iz mleka s pomočjo kemijskih snovi). V zadnjem poglavju, ki obsega več kot dve tretjini knjige, pa podrobno v štirinajstih podpoglavjih opisuje postopek merjenja mlečne tolšče po dr. Gerberjevem načinu.

V zaključkih pa med drugim poudarja:

~ »v umno vodenih mlekarnah se mora mleko plačevati po kakovosti,

~ naj se v mlekarnah vzame mlečno tolščobo za

podlago plačevanja mleka na ta ali oni način, je vsekakor potrebno določiti tolščobo po kakem zanesljivem načinu,

~ živinorejska zadruga brez čredne knjige, brez redne molže na poskušnjo in brez preiskovanja mleka na tolščobo je popolnoma brezpomembna.«

Pirc, Gustav. Poglavje o govedoreji na Kranjskem. Ljubljana, 1909, 63 strani

V knjigi je Gustav Pirc uvodoma opozoril na napake pri reji govedi, ki so bile posledica nestrokovne odbire živali za plemo in povezane z nepravilno vzrejo telet (nepravilno sesanje, odstavljanje in krmljenje, pomanjkanje gibanja in izpostavljanja soncu v povezavi s pašo). V poglavju »O načinih izboljšanja goveje pasme z ozirom na Kranjsko« avtor ugotavlja, da prvotne govedi, kakršna je bila do druge polovice 18. stoletja na Kranjskem, ni več. Vsa živina je bila na začetku 20. stoletja že prekrizana, in sicer največ s pincgavsko, muricidolsko, pomursko, simodolsko (danes se za to pasmo uporablja izraz lisasto govedo) in deloma z rjavo švicarsko pasmo. Pri naštevanju teh pasem je zanimiv zapis, ki pravi, da sta pincgavska in belanska pasma eno in isto. Od sedemdesetih let 18. stoletja do leta izdaje opisane knjige so na Kranjsko uvozili okoli 3.000 plemenjakov in nekaj plemenic zgoraj omenjenih pasem govedi, kar je vodilo v splošno izboljšanje stanja govedoreje na Kranjskem. Gustav Pirc je poudarjal: **»Odbiranje najboljših živali za plemo mora biti načelo, ki naj nadvladuje vsa živinorejska podvzeta«**. In nadaljeval: **»Hitrost v izboljšanju svoje govedi dosežemo z vcepljenjem stalnih in dobrih podedovanih lastnosti, in sicer edino le potom prekrizevanja s plemensko živino dobrih in primernih govejih pasem.«** V poglavju »S katerimi tujimi pasmami naj prekrizujemo na Kranjskem goved« je Gustav Pirc opozoril na majhnost in razparceliranost posameznih kmetij ter njihovo ekstenzivno gospodarjenje. Zato je menil, da bi se največji izkoristek lahko dosegel samo z rejo plemenskih govedi, kar pa bi zahtevalo dražjo rejo in primerno strokovno usposobljenost. Le na ta način bi se doseglo, da si domače govedo pridobi dobro ime tudi izven kranjske dežele. Gustav Pirc je poudarjal, da je najprimernejša usmeritev govedoreje na Kranjskem kombinirana pasma govedi. Pri navajanju najprimernejših pasem govedi za križanje domače pasme govedi je omenil dve

skupini, ki ju je poimenoval »hribovske« in »dolinske«. Poudaril je, da je na Gorenjskem večinoma razširjena pincgavska pasma govedi in da je govedo v tej pokrajini že skoraj popolnoma izenačeno, kar je povezoval z dejstvom, da je to vpliv neke stare pasme govedi z veliko nespremenljivostjo v dedovanju barve, ki naj bi bila podlaga pincgavski pasmi. Za Dolenjsko in Notranjsko pokrajino, kjer so skozi štiri desetletja uvažali bike rjave švicarske pasme, je bilo mnenje Gustava Pirca, da bi bila najustreznejša simodolska pasma govedi. V nadaljevanju je simodolsko pasmo tudi podrobno opisal in izpostavil njene glavne prednosti. Za konec je podal zaključno misel: »Gorenjci naj obdrže pincgavsko pasmo, a na Dolenjsko in Notranjsko mora prihajati za prekriževanje kaka žlahtnejša pasma nego je pomurska, pa bodi ta lisasta ali enobarvna alpska.«

Posamezna poglavja iz te knjige so bila leta 1909 v večih nadaljevanjih objavljena v Kmetovalcu.

Objave v serijskih publikacijah

Kdo je umen živinorejec ali živinorejec sploh

~ **Pirc, Gustav. Kdo je umen živinorejec ali živinorejec sploh. 27(1910)3, str. 24–25, Kmetovalec**

Članek »Kdo je umen živinorejce ali živinorejec sploh?«, ki ga je napisal urednik revije Kmetovalec in hkrati ravnatelj Kranjske kmetijske družbe gospod Gustav Pirc, štejemo za osrednjega v Kmetovalcu v letu 1910 in hkrati med njegove najboljše. Predstavljen bo obširneje z neposredno predstavitevijo posameznih delov. Že uvodoma je povedal veliko:

Živinoreja je del kmetijstva in je, kakor ta, obrt, oziroma umetnost.

Če naj obrt ne bo šušmarija, potem jo je treba znati in obrtnik mora dobrega poznati ne le svoj poklic, temveč tudi sirovine in priprave, ki jih v svoji obrti rabi.

Pri živinorejski obrti je poznanje njenega bistva, sirovin in priprav, dokaj težje kakor je pri kateri drugi ali celo rokodelski obrti.

Živina ni stroj, temveč silno sestavljeno živo bitje, ki živi in uspeva edino le po naravnih zakonih, ki jih živinorejec mora poznati, če naj živinorejo uspešno goji.

Za umno živinorejo je znanstvena naobrazba neobhodno potrebna. Kdor nima vsaj osnovnih pojmov tozadavnega znanstva, ta se ne more imenovati živinorejca, ampak je preprost lastnik živine, ki nima nobenega cilja, ki dela tjavendan, vzgaja, oskrbuje in razmnožuje živino dobro ali slabo, kakor je pač videl pri svojih pradedih ali sosedih.

Kmetovalec, 27(1910)3

In nadaljuje:

Poznavanje naravoslovnih zakonov, ki so podlaga umni živinoreji in ki jih je cela vrsta, je za umnega živinorejca neobhodno potrebna in mu morajo priti v kri in meso, če naj ne ostane navaden šušmar, ki prepušča vse le slučaju in sreči ali celo vražam. Ne rečem, da bi kmečki živinorejec vso živinorejsko znanost moral obvladati, a najpotrebnejše pa mora znati, če naj postane res živinorejec.

Če vse to upoštevamo, ali moremo potem dandanes pri nas govoriti o umnih živinorejcih? Ne in ne! Hvala Bogu, imamo že izjeme; a dokler naših kmetovalcev splošno ne vzgojimo na primerni znanstveni podlagi za umne živinorejce, šušmarili bomo s pospeševanjem živinoreje vsi skupaj tjavendan, kajti samo z navodili, recepti in denarnimi podporami ostanejo vsa prizadevanja neznatna.

Kmetovalec, 27(1910)3

In na koncu:

Če naj z živinorejo napredujemo, naredimo našega kmetovalca za umnega živinorejca. V to svrho ga moramo najprej vzgojiti. Dajmo mu znanstveno podlago, ki jo umna živinoreja zahteva. Osnovni zakoni umne živinoreje morajo preiti našemu kmetovalcu v kri in meso, potem se samodsebe iztrebijo neutemeljeni predsodki in vraže, in živinoreja bo procvitala kot zelo težavna obrt, ali celo kot umetnost, če jo vrhutega podpirajo poklicani činitelji s tistimi sredstvi in napravami, ki so za naše razmere primerni.

Kmetovalec, 27(1910)3

Gustav Pirc je že pred sto leti stavil na znanje in usposobljenost, kar velja za osnovo dobre in gospodarne živinoreje tudi v današnjem času. To je bila njegova osnovna strokovna usmeritev, ki jo je zasledoval in izvajal skozi vsa leta svojega službovanja na Kranjski kmetijski družbi in kot potovalni kmetijski učitelj ter pri uredniškem delu pri Kmetovalcu in Kmetijskih in rokodelskih novicah. Dober primer takega dela je tudi njegov članek »Kako je pripraviti konja za dirko v trab?«, ki ga je objavil v Dolenjskih novicah (1889).

O naši živinoreji

~ **Pirc, Gustav. O naši živinoreji. 42(1884)46, str. 363 in št. 47, str. 371-372 in št. 48, str. 379-380 in št. 49, str. 388 in št. 51, str. 404 in št. 52, str. 410-411 in št. 53, str. 419-420 in 43(1885)1, str. 2-3, Kmetijske in rokodelske novice**

V Kmetijskih in rokodelskih novicah je Gustav Pirc leta 1884/1885 opisal stanje živinoreje na Kranjskem. Kritično je izpostavil preveliko usmerjenost v pride-lovanje žita, ki je bilo glede na naravne pogoje znatno preveč razširjeno in premalo donosno, področje živinoreje pa zapostavljeno. Primanjkovalo je stro-

kovnega znanja pri obdelovanju zemlje in ravnanju z gnojem. Gustav Pirc je močno podpiral večji razvoj živinoreje: *»Živinoreja ima biti sredstvo, s kojim je kranjskemu kmetovalcu dana prilika si izboljšati svoj gmoten stan in na njeni podlagi on mora prestrojiti vse svoje kmetijsko delovanj.«*

Izmed posameznih vrst domačih živali, ki so jih na Kranjskem redili v 80-ih letih 19. stoletja, so prašiči predstavljali zgolj samooskrbo posameznih kmetij, ovce so izkoriščali za nepopašene pašnike, reja konj pa je predstavljala ohranjanje tradicije. Glede reje govedi je bilo mnenje Gustava Pirca: *»... reja goveje živine je najvažnejša in najpomembnejša za naše kmetijstvo ... goveja živina je stroj, s pomočjo katerega pridelke naših posestev zmoremo predelane v meso za dobro ceno prodajati ter tako večje dohodke iz naše zemlje dobivati.«*

O stanju goveje živine v celotni kranjski deželi je Gustav Pirc poudaril, da se posledice različnih naravnih pogojev na Gorenjskem, Notranjskem in Dolenjskem kažejo v različnosti kmetijstva, različnosti načina kmetovanja in različnosti živinoreje. O pasmi govedi na Gorenjskem je Gustav Pirc zapisal, da je večina živali v tipu pincgavske ali belanske pasme, ki jo je primerjal z domačo pasmo: *»Prvotni goveji rod na Gorenjskem je bolj ali manj soroden pincgavski ali belanski pasmi ne le po precej enaki barvi in pa po natornih razmerah, v katerih pincgavsko pleme in pa naše domače, prvotno gorenjsko pleme živita, ampak tudi po enem in istem izvoru obeh plemen, zato je izboljševanje gorenjske živine z belansko tudi zelo uspešno.«* Glede govedoreje na Notranjskem je kritično izpostavil znatno premajhen obseg reje živine in splošno nezanimanje za mlekarstvo. O najprimernejši pasmi za izboljšanje domačega goveda na Notranjskem je bilo njegovo priporočilo muricidolska pasma. Na Dolenjskem je bila reja govedi slabo razvita.

Gustav Pirc je živinorejo na Kranjskem označil kot pomemben del narodnega premoženja, v katerem je videl velik neizkoriščen potencial, ki bi se ga dalo še precej povečati. Za doseg tega cilja bi bilo potrebno povečati celotni stalež živali ob istočasnem povečanju doma pridelane krme. Pri tem je opozoril na ustrezno razmerje staleža živne s površino kmetijskega gospodarstva. V usmeritvi, kjer predstavlja živinoreja glavno kmetijsko panogo, je potrebno rediti toliko živine, kolikor jo je mogoče umno prekriti, pri tem pa usmerjati pozornost na krmo, pridelano tako na travnikih kot na njivah. Glede obtežbe je Gustav Pirc priporočal: *»Na poldrugi hektar njiv in senožit naj odpade vsaj ena velika goved.«*

Glede podpore kmetijske družbe, da je za izboljšanje domačega goveda podpirala uvoz le dveh pasem, in sicer muricidolske in pincgavske, je bilo mnenje Gustava Pirca: *»... da ima križanje pasem toliko večji uspeh, kolikor sta si križani pasmi podobni ali sorodni (to pomeni ali po naravi ali pa po pogojih reje). Na Kranjskem sta dva glavna tipa živine: 1) belkasto, belo-rumenkasto ali tudi sivkasto pleme in 2) rdeče, rdeče-cikasto pleme. Izmed bližnjih pasem, ki slovijo po svetu kot dobre in od katerih je bilo pričakovati, da glede rejskih razmer bi najbolj ustrezale domačemu plemenu na Kranjskem, in sicer muricidolsko za prvo ter belansko za drugo vrsto.«*

Avtor omenja pokrajinsko razstavo govedi v Kranju leta 1881, kjer si je bilo mogoče neposredno ogledati veliko lepe živine, na kateri je bil jasno viden vpliv belanske pasme: *»Na gorenjske živinske sejme pripeljana goved je po ogromni večini obstoječa iz goved bolj ali manj čiste belanske pasme in ravno ti sejmi so na dobrem glasu pri koroških, tirolskih in bavorskih kupcih. Živina na Gorenjskem se je dokaj izboljšala in večje cene, ki jo živinorejci sedaj na Gorenjskem dosežejo, so tudi zaradi boljših živali.«*

Kakovost in stalež plemenjakov na Kranjskem sta bila po mnenju Gustava Pirca nezadovoljiva. Njegovo priporočilo je bilo: *»Sezite po dobrih plemenskih bikih, ki vam jih ponuja c. kr. kmetijska družba in kmalu se bodo izboljšale vaše črede, kupite si najlepšega in najdražjega bika, ker varčevanje tukaj ni na mestu.«* Druga napaka, ki se je pojavljala pri reji plemenjakov, se je nanašala na njihovo preveliko rabo, saj je bilo skoraj povsod na Kranjskem krepko prekočeno optimalno razmerje v številu krav na enega bika 50–70 na leto.

Celotno poročilo o stanju živinoreje na Kranjskem je Gustav Pirc povzel z besedami: *»izboljšanje živinoreje se mora pospešiti: živina se mora pomnožiti, ta naloga pripade največ živinorejcem samim ..., spremeniti je potrebno gospodarstvo na polju tako, da ima glavni delež na poljskem pridelku krma ..., izboljšati travnike, pašnike, planine ..., za izboljšanje kakovosti govedi naj rejci tudi sami podpirajo vlado in kmetijsko družbo, da se v čim večji meri udeležujejo javnih dražb.«*

Program delitve premij za govejo živino

Gustav Pirc je v Kmetovalcu, Kmetijskih in rokodelskih novicah ter Dolenjskih novicah skupaj z vsakokratnim predsednikom kranjske družbe ob-

javljal programe delitve premij za govejo živino po posameznih krajih. Kot primer predstavljamo program, ki je potekal v Kranju leta 1886 in se nanaša na Gorenjsko (objavljen v Kmetovalcu, 3(1886)17, str. 77–78) ter program za Dolenjsko, ki je potekal v Št. Lovrencu ob Temenici leta 1910 (objavljen v Dolenjskih novicah, 24(1908)20, str. 164).

Oba programa delitve premij sta opredeljevala cilj oziroma namen razstave in delitve premij. Tako za Gorenjsko:

- Cilj in konec tej razstavi in delitvi premij je:
- a) Da se živinorejci te strani dežele in pa cele Kranjske s primerjanjem goved različnih krajev spodbujajo v napredek živinoreje in o njem podučijo;
 - b) da se razvidi vspeh, ki se je vlasti s pripomočjo državne podpore dosihmal dosegel pri reji naše domače goveje živine;
 - c) da se gledé na postavo zoper govejo kugo od leta 1879. več goveje živine izredí in oživi kupčija z domačo živino ne le domá na Kranjskem, temuč tudi v vnanje dežele.

Kmetovalec, 3(1886)17

In tako za Dolenjsko:

Namen razstavi in delitvi premij je: a) da se živinorejci tega okraja s primerjanjem goved vzpodbudijo za napredek živinoreje in se o nji pouče, b) da se razvidi uspeh, ki se je vlasti z državno in deželno podporo dosihdob dosegel pri reji naše domače goveje živine.

Dolenjske Novice, 24(1908)20

Obveznosti prejemnika premije:

1. Pravico do premij imajo vsi živinorejci določene pokrajne.
2. Do devetih dopoldne mora vsa živina biti na mestu razstave, in sicer posebej junci, posebej telice in posebej krave, za ograjo privezane. Vsak lastnik mora sam skrbeti, da ima njegova živina hlapca ali dekle, ki ji streže.
3. Da živina more biti deležna premije, mora najmanj že pol leta biti lastnina tistega gospodarja, ki jo razstavi. To mora razstavnik dokazati s spričalom svojega županstva.
4. Može, ki bodo sodili o premovanju živine, se izberó po dotičnem predpisniku c. kr. ministrstva za kmetijstvo in se morajo ravnati po predpisih, zato določenih.
5. Kdor je premijo dobil, se mora s posebnim pismom zavezati, da spolni vse, kar velela omenjeni ministrski predpisnik, ter da obdarovano govedo najmanj eno leto obdrži za plemo.
6. V razstavo se pripuščajo: junci, ki so $\frac{1}{3}$ do 3 leta stari, breje telice, ki so najmanj 2 leti stare, molzne krave, ki so imele eno, dve, tri, štiri, kvočjemu pet telet.

Dolenjske Novice, 24(1908)20

Na Dolenjskem so premovali goveda enobarvnih (sivih ali pšeničnih) pasem, govedo simodolske pasme (lisasta pasma) in živali domače reje, ki so bile po zunanosti podobne pasmam, upravičenim do premije.

Na Gorenjskem je pravico do premije imelo govedo marijadvorske, muriške, belanske in pincgavske pasme ter križana domača živina s pasmami, ki so imele pravico do premije.

Za živali je bilo namenjeno različno število premij, glede na kategorijo in čistost pasme. V Kranju so podelili 5 premij za bike, 2 premiji za krave in 2 premiji za telice čistih pasem ter enako število premij po kategorijah za križane živali. Skupno so podelili 18 premij.

V Št. Lovrencu so podelili 12 premij za bike, 12 za krave in 12 za breje telice. Tako na Gorenjskem kot Dolenjskem so bile višine premij po kategorijah in znotraj kategorij živali različne.

Sestavki o slovenskih pasmah

~ *Pirc, Gustav. Bohinjska goveja pasma. 26(1909)20, str. 204–205, Kmetovalec*

~ *Pirc, Gustav. Star bohinjski konj. 37(1920)4, str. 49, Kmetovalec*

~ *Pirc, Gustav. Ovčja pasma v slovenskih Alpah. 39(1922)5, str. 42–43 in št. 6, str. 54–55, Kmetovalec*

~ *Pirc, Gustav. Ali kaže ovčerejo pospeševati? 36(1919)7, str. 74–75, Kmetovalec*

Gustav Pirc je opisal in kritično presodil nekatere slovenske pasme. Pisal je o bohinjskem govedu, bohinjskem konju, bohinjski kozi in slovenskih pasmah ovac. Pri vseh je opisal nastanek pasme, njene morfološke značilnosti, standard, prirejo, stanje in potrebne ukrepe (program) za ohranitev pasme. Pri bohinjskem govedu tako za ponovno oživitve starega bohinjskega goveda svetuje določitev standarda pasme, izvajanje zakona za povzdigo živinoreje, materialne podpore za živinorejce, vpeljavo strokovne »čredne knjige (rodovniške knjige)«, kamor bi se vpisovale le živali, ki izpolnjujejo standard, ter na koncu ustanovitev živinorejske zadruge, katere član bi lahko bil le tisti, ki ima vsaj eno plemensko govedo vpisano v čredno knjigo. Pri bohinjskem konju toži nad izgubo stare pasme, ki je bila prilagojena za strme bohinjske planine. Pri bohinjski kozi spodbuja osvežitev pasme, ki je zelo mlečna in skromna, nezahtevna za rejo ter je oslabela zaradi sorodstvenih parjenj. Med ovčjimi pasmami omenja pasmo ovac iz Gornje Savske doline, kamniško ovco in solčavsko ovco, za katero meni, da je to ista kot jezerska.

Kako pionirska sporočila imajo ti sestavki. To, kar danes poudarjamo o pomenu biotske raznovrstnosti v živinoreji in ohranjanja slovenskih pasem domačih živali, je Gustav Pirc sporočal in naročal že pred sto leti. Poleg strokovne vsebine pa ti članki potrjujejo veliko domoljubnost, ohraniti vse, kar je slovenskega, tudi naše avtohtone pasme.

Pravila »Slovenskega čebelarkega društva«

~ *Pirc, Gustav. Pravila »Slovenskega čebelarkega društva«. 1(1898)1, str. 2–3, Slovenski čebelar*

V prvi številki slovenske čebelarke revije »Slovenski čebelar« so objavljena Pravila »Slovenskega čebelarkega društva«, ki ga je pomagal obuditi Gustav Pirc. Sestavil je pravila njegovega delovanja, ga kot ravnatelj Kranjske kmetijske družbe materialno podprl in kot podpredsednik glavnega odbora veliko prispeval k nadaljevanju v letu 1873 pričetega organiziranega slovenskega čebelarstva.

Petindvajsetletnica »Čebelarkega društva za Slovenijo«

~ *G.P. (Gustav, Pirc). Petindvajsetletnica »Čebelarkega društva za Slovenijo«. 39(1922)20, str. 182, Kmetovalec*

V uvodnih stavkih Gustav Pirc piše: »Čebelarstvo je bilo že izza starih časov med Slovenci zelo razširjeno in izredno upoštevano, dokaz slovenska čebelna pasma »sivka«, njen svetovni sloves in nenavadno teoretično znanje slovenskih čebelarjev, ki so bili učitelji umnega čebelarstva drugim večjim narodom« in nadaljuje: »Kako žalostno je primerjanje slovenskega čebelarja, ki pozna življenjeslovsko skoraj vsestransko svojo živalco, z večino kmetovalcev, ki silno malo ali nič ne vedo o življenjeslovju kmetijskih rastlin in domačih živali.« Posebej še poudarja veliko pripadnost članov čebelarjev svojemu društvu.

Prof. dr. Frančišek Ks. pl. Hlubek

~ *Pirc, Gustav. Prof. dr. Frančišek Ks. pl. Hlubek. 53(1920)57, str. 1–2, Slovenski narod*

~ *Pirc, Gustav. Donesek k zgodovinskemu razvoju živinoreje v bivši Kranjski. 36(1919)24, str. 222–224 in 37(1920)1, str. 8–9 in štev. 2, str. 19 in štev. 3, str. 34–35 in štev. 4, str. 39, Kmetovalec*

Gustav Pirc je z objavo obširnega zapisa o prof. dr. Frančišku Ks. Pl. Hlubeku v Slovenskem narodu (1920) predstavil velikega tedanjega kmetijskega učenjaka, ki je bil po rodu iz Češke in v letih 1834–1840 profesor naravoslovja in kmetijstva na ljubljanskem liceju. Bil je tudi član Kranjske kmetijske družbe in njenega glavnega odbora. Hlubek je dobil 21. aprila 1836 dekret ljubljanskega gubernija z nalogo izdelati statistično poročilo o kmetijskih, in-

dustrijskih in trgovskih razmerah na Kranjskem. Po štiriletnem prepotovanju Kranjske je predložil obširen rokopis, pripravljen za tisk, ki pa nikoli ni izšel in so ga hranili na Kranjski kmetijski družbi. Gustav Pirc poudarja, da so Hlubekove zasluge za napredek kranjskega kmetijstva izredno velike in pri tem piše:

~ *da je Hlubek naglašal, da je potrebno našega kmeta poučevati v slovenskem jeziku in tožil, da ni slovenskih poljudnih strokovnih knjig;*

~ *njegovo opozorilo, da je kranjski kmet zato tako ubožen in beraški, ker se peča v prvi vrsti s pridelovanjem žita, namesto da bi iskal boljši dohodek v živinoreji; še posebej je opozoril na posebno revščino na Dolenjskem;*

~ *razpravo na občnem zboru kmetijske družbe 5. maja 1837, ko je predlagal, da je treba blagostanje kmeta dvigniti s preureditvijo gospodarjenja v umno živinorejo. Njegov predlog je naletel na velik odpor, celo tako daleč, da je niso dovolili objaviti v družbenem glasilu »Annalen«.*

Pirc pa ob koncu sestavka ugotavlja, da so se Hlubekova teoretična razmišljanja tekom let uveljavila v praksi, da so doprinesla k umnejši živinoreji na Kranjskem in da je iz kranjskega kmeta – berača na ta način postal relativno dobro stoječ kmetovalec.

S to objavo so bili dopolnjeni tudi pomanjkljivi zapisi Bleiweisa (1855, 1867), ki je delo Hlubeka v pregledu zgodovine Kranjske kmetijske družbe popolnoma prezrl. Pirc pa je v svojih sestavkih »Donesek k zgodovinskemu razvoju živinoreje v bivši Kranjski«, ki so bili objavljeni v Kmetovalcu (1919, 1920), temeljito povzel ugotovitve, ki jih je Hlubek zapisal v svojem žal nikoli objavljenem poročilu o kranjskem kmetijstvu.

Zaključna misel

Po pregledu dela Gustava Pirca kot potovalnega učitelja, tajnika in ravnatelja c. kr. Kranjske kmetijske družbe, strokovnega pisca in urednika je mogoče pritrditi njegovemu zapisu v članku »30 let« v Kmetovalcu 1913, ko pravi:

»S 30-letnico »Kmetovalca« je pa združen tudi prepoved ne le c. kr. kmetijske družbe kranjske, ampak kranjskega kmetijstva sploh, saj je v tej dobi zavel v njem drugi duh in zavladal je splošni napredek, ki je z velikimi težavami zgrajen temelj, ki na njem ni več težko naprej zidati. Ves tehniški napredek v kmetijstvu na Kranjskem je delo c. kr. kmetijske družbe

Kranjske. S to trditvijo pa ne odrekam tudi drugim zaslug, ki so že na oranah in pripravljenih tleh tudi resnično veliko storili; simpatičen mi pa nikakor ni tisti, ki se šopiri s tujim pavovim perjem in ki, enako na volovem komatu sedeči muhi, ošabno okoli sebe zre ter kliče v svet: Ali me vidite kako orjem!?!»

Kritičen je torej tudi v tem zapisu, tako kot v svojih številnih objavah, predavanjih, pri urednikovanju in delu na Kranjski kmetijski družbi. Nikoli ni pristajal na neznanje, ampak je vedno v ospredje postavljaj in zahteval kmetijsko znanje in kmetijski pouk. Vedno se je postavil v bran kmetijstvu in še posebej živinoreje, ki je bila v njegovem času najpomembnejša kmetijska dejavnost na Kranjskem. Lah (1928) je v jubilejni številki Kmetovalca v sestavku, posvečenem 160-letnici Kranjske kmetijske družbe, opisal njegovo delo: »Pirčevo dobo, ki jo štejemo od leta 1884 do leta 1923 je smatrati kot dobo kmetijskega preporoda na Kranjskem. V tem razdobju je dosegla Kmetijska družba svoj pravi pomen ter se posvetila edino pospeševanju kmetijstva in izboljšanju gospodarskega stanja našega kmeta. Šele sedaj je prišel naš kmet do veljave in tudi beseda »kmet« je izgubila tisti zaničevalni pomen, ki ga je imela prej. To zaslugo je pripisati ravno tajniku Gustavu Pircu, ki je povsod poudarjal izredno važnost, ki jo ima kmečki stan za celokupno narodno gospodarstvo in obenem tudi za obstoj vsake države. V tem času je prešla Kmetijska družba v roke kmetov in se je odpravilo s starimi predsodki, po katerih je smel biti njen predsednik samo pleminitaška oseba ali pa osebnost na visokem družabnem stališču. Zato je tudi šteti Pirčevo dobo med najsrečnejše dobe Kmetijske družbe in za naše kmetijstvo najbolj zaslužne, kar bo naš kmet znal še dolgo let primerno ceniti.«

Gustav Pirc

Ni kaj dodati. Gustav Pirc je zelo zaslužen za razvoj in napredek kranjskega kmetijstva in živinoreje. S spoštovanjem postavimo njegovo delo na častno mesto kmetijskega slovstva in z globoko hvaležnostjo ohranjamo spomin na njegove zasluge za zlato dobo kranjskega kmetijstva.

Uporabljeni viri

1. A.B. Pojasnila postave glede povzdige reje goveje živine. Tečaj IV(1870)35, str.141–142 in 36, str.145–146 in 37, str. 150 in 38, str. 154, in 39, str. 158, in 40, str. 162 in 41, str. 165–166 in 42, str. 170 in 43, str. 173–174 in 44, str. 178 in 45, štr. 181–182 in 46, str. 186 in 47, str. 189–190, Slovenski gospodar
2. Adamič, France. Škofjeloški rojak Gustav Pirc (1859–1923). 43(1996), str. 205–212, Loški razgledi
3. Annalen der kaiserl. königl. Landwirtschafts-Gesellschaft in Laibach. 13 zvezkov za obdobje 1822–1849. Ljubljana 1830–1849
4. Bienenzuchtverbreitung, 8. april 1775. V: Sammlung Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740. bis 1780, Dunaj 1786–1787, zvezek VII, štev. 1680, str. 204–212
5. Bleiweis, Janez. Zgodovina ces. kralj. Kranjske kmetijske družbe s statističnim popisom kmetijstva na Kranjskem. Ljubljana, 1855, 32 strani
6. Bleiweis Janez. Zgodovinske črtice važnejšega delovanja c.k. kmetijske družbe na Kranjskem od pričetka njenega v letu 1767 do konca leta 1867. Ljubljana 1867, 40 strani
7. Bleiweis, Janez. O potrebi deželne postave za povzdigo domače naše živinoreje. Ljubljana, 1877, str. 62, 64, 66, 68, 70, 72, Naznanila-Mittheilungen.
8. Bojkovski, Danijela, Šalehar, Andrej. Zakonska pravila o reji ovac v 18. stoletju. Izbrani primeri. 78(2010)2, str. 22-24, Kmetovalec
9. Brigido Pompej. Erfahrungsmässiger Unterricht wie die Schafe durch gute Pflege zur vollkommensten Art gebracht, und bey solcher erhalten werden können. Za leto 1771. 2(1773), str. 77–168, Zweite Sammlung nützlicher Unterrichte.
10. Deželni zakonik in vladni list za kranjsko kronovino 1849- 1918, Ljubljana, 1849–1918
11. Die Thätigkeit der landwirtschaftlichen Wanderlehrer. 113(1894)164, str.1405, Laibacher Zeitung
12. Ferčej, Jože. Razvoj živinoreje na Kranjskem v Bleiweisovi dobi. V: Dr. Janez Bleiweis in njegov čas. Gorenjski muzej Kranj, 1996, str. 65–75
13. Ferčej, Jože. Opis razvoja govedoreje v Sloveniji. 21(1998), str. 7–61, Znanost in praksa v govedoreji
14. Geschichte der Akademie der Operosen und des Ackerbaues in Krain. (1828)9, str. 34 in štev. 10, str. 3739 in štev. 11, str. 42–44 in štev. 12, str. 46–48 in štev. 13, str. 50–52, Illyrisches Blatt
15. Gospodinjam nekaj zastran kokošarstva. 16(1858)3, str. 17–18, Kmetijske in rokodelske novice
16. Historisches Tagesbuch für Krain. Štev. 3., petek 19. januar 1821, str. 9, Illyrisches Blatt
17. Iz Polšnika.8(1892)15, str. 119, Dolenjske Novice
18. Jubilar gospod Gustav Pirc. I. 47(1914)60, str. 3, Slovenski narod
19. Jubilar cesarski svetnik Gustav Pirc. II. 47(1914)62, str. 1–2, Slovenski narod
20. Kmetijska predavanja o trtni uši. 42(1884)48, str. 381, Kmetijske in rokodelske novice
21. Kokošarstvo – dobra podpora kmetijstva. 17(1859)49, str. 384–385, Kmetijske in rokodelske novice
22. Kranjska kmetijska družba. V: Enciklopedija Slovenije, 5, Ljubljana 1991, str.393
23. Lah, Rado. Stošestdesetletnica Kmetijske družbe za Slovenijo: 1767–1927. 45(1928)16, jubilejna številka, str. 123–125, Kmetovalec
24. Landwirtschaftlicher Fortbildungscurs für Volksschullehrer.114(1895)155, str.1353, Laibacher Zeitung
25. Načrt deželne postave za vojvodino Kranjsko o ravnanji z junci za plemo. 1879, str. 38 in 40, Naznanila-Mittheilungen.
26. Navuk sa male ofizirje ino priproftnike ali gmajnarje od deshelne kobilje brejije v' Iliriji. Ljubljana 1. fvizhana 1820, 13 strani
27. Novak, Vilko. Živinoreja. V: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Zgodovina agrarnih panog. Ljubljana 1970, str. 343–394
28. Občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske. 44(1886)22, str. 169-171 in štev. 23, str. 177–178, Kmetijske in rokodelske novice
29. Občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske. 52(1894)25, str. 242 in štev. 26, str. 252–253 in štev. 27, str. 262–263 in štev. 28, str. 272–273 in štev. 29, str. 282–283 in štev. 30, str. 292, Kmetijske in rokodelske novice
30. Orel, Jožef. O reji brav ali ovac. Ljubljana 1869, str. 86–87, Naznanila-Mittheilungen
31. Osnanilo od zefarfiga kral. Ilirskiga Poglavarftva v' Ljublani. Od letaf rasdeleniga darila na Kranjskim ino v' Blafhki krefiji sa lepo srejene konje. Nro. 13585. Ljublani 8. liftoviga gnoja 1822, 4 strani (nem.-slov.); (SI AS 1079 Zbirka normalij, šk. 13)
32. Osnanilo od zefarfiga kraljeviga Ilirskiga Poglavarftva v' Ljublani. Poftave, po ktirih fe bodo premiloftljivo dovoljne darila vfako leto delile, de bodo na Kranjfkim govejo shivino bol prav redili. Nro. 15564. Ljublana 14. grudna 1822, 5 strani (nem.-slov.); (SI AS 748 KRUMPERK, Fascikel 9, mapa V\14)
33. Osnanilo od zef. Kralj. Ilirskiga Poglavarftva v' Ljublani. V' sadevi od Njih Velizhaftva sdej sa tri leta dovoljene nove poftave savolj letne delitve daril sa bike v' sboljfhjanje goveje shivine na Kranfkim. Nr. 3878. Ljubljana 29 maliga travna 1844, 8 strani; (SI AS 1079 Zbirka normalij, šk. 17)
34. Patent Marije Terezije, s katerim uvaja naklado mesni krajcar, ki se plačuje od vsake posamezne vrste živine Ministerialni bančni deputaciji. Ljubljana, 16. julija 1764, 8 strani (nem.-slov.); (SI AS 748 KRUMPERK, Fascikel 14, mapa VII\17)
35. Personalnachricht.133(1914)64, str.417, Laibacher Zeitung
36. Pirc, Gustav. Pravila »Slovenskega čebelarskega društva«. 1(1898)1, str. 2–3, Slovenski čebelar

37. Pirc, Gustav. Odprto pismo ravnatelja Pirca Bohinjcem in vsem tistim, katerem gre mari. Ljubljana 1901, 25 strani
38. Pirc, Gustav. Določanje tolščobe v mleku. Ljubljana 1908, 39 strani
39. Pirc, Gustav. Mlekarstvo. Ljubljana 1884, 62 strani
40. Pirc, Gustav. O naši živinoreji. 42(1884)46, str. 363 in št. 47, str. 371-372 in št. 48, str. 379-380 in št. 49, str. 388 in št. 51, str. 404 in št. 52, str. 410-411 in št. 53, str. 419-420 in 43(1885)1, str. 2-3, Kmetijske in rokodelske novice
41. Pirc, Gustav. Kedo naj je ud c. kr. kmetijske družbe. 45(1887)1, str. 2-3, Kmetijske in rokodelske novice
42. Pirc, Gustav. 30 let. 30(1913)24, str. 284, Kmetovalec
43. Pirc, Gustav. Kmetijske razmere na Kranjskem. Ljubljana 1902, 64 strani
44. Pirc, Gustav. Poglavlje o govedoreji na Kranjskem. Ljubljana 1909, 63 strani
45. Pirc, Gustav. V obrambo našega ugleda. 30(1913)24, str. 284-286, Kmetovalec
46. Pirc, Gustav. Bohinjska goveja pasma. 26(1909)20, str. 204-205, Kmetovalec
47. Pirc, Gustav. Star bohinjski konj. 37(1920)4, str. 49, Kmetovalec
48. Pirc, Gustav. Ovčja pasma v slovenskih Alpah. 39(1922)5, str. 42-43 in št. 6, str. 54-55, Kmetovalec
49. Pirc, Gustav. Kdo je umen živinorejec ali živinorejec sploh. 27(1910)3, str. 24-25, Kmetovalec
50. Pirc, Gustav. Kako je pripraviti konja za dirko v trab. 5(1889)15, str. 116-117, Dolenjske Novice
51. Pirc, Gustav. Ali kaže ovčerejo pospeševati? 36(1919)7, str. 74-75, Kmetovalec
52. Pirc, Gustav. Donesek k zgodovinskemu razvoju živinoreje v bivši Kranjski. 36(1919)24, str. 222-224 in 37(1920)1, str. 8-9 in št. 2, str. 19 in št. 3, str. 34-35 in št. 4, str. 39, Kmetovalec
53. Pirc, Gustav. Prof. dr. Frančišek Ks. pl. Hlubek. 53(1920)57, str. 1-2, Slovenski narod
54. G.P. (Gustav Pirc). Petindvajsetletnica »Čebelarstva društva za Slovenijo«. 39(1922)20, str. 182, Kmetovalec
55. Pivec-Stele, Melita. Biblioteka kmetijske družbe za Kranjsko (Slovenijo) 1820-1945. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1966, Hauptmanov zbornik, str. 359-388, Razprave
56. Poročilo o državnih podporah, katere je kmetijska družba za l. 1876 prejela od slavnega ministerstva kmetijstva in ki jih je subvencijski odsek porabil za povzdigo in pospeh različnih oddelkov kmetijstva. Ljubljana 1877, str. 18, 20, 22, 24, 26 in 28, Naznanila-Mittheilungen
57. Povše, Franc. O stanji govedoreje na Gorenskem. 33(1875)45, str. 367-368 in št. 46, str. 375-376 in št. 47, str. 384-385, Kmetijske in rokodelske novice
58. Povše, Franc. Postava o plemenskih juncih. 10(1879)2-3, str. 25 - 27. Gospodarski list
59. Povše, Francišek, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino. 24(1908)20, str.164, Dolenjske Novice
60. Postava od 10. decembra 1868, veljavna za vojvodino Štajersko o povzdigi reje goveje živine. 1869, III, št. 4, str. 6-11, Deželni zakonik in ukazni list za vojvodstvo Štajersko
61. Postava veljavna za vojvodstvo Štajersko glede povzdige reje goveje živine. 4(1870)33, str.133-134 in št. 34, str.137-138, Slovenski gospodar
62. Postava veljavna za vojvodino Kranjsko, o ravnanji z junci za plemo. 1879, IV, št. 11, str. 13-15, Deželni zakonik za vojvodino Kranjsko
63. Postava od 18. junija 1879, veljavna za pokneženo grofijo Goriško in Gradiško zadevajoča čbelarstvo. Zakonik in Ukaznik za Avstrijsko-Ilirsko primorje. Leto 1879, IX. Izdatek. Trst 1880, str. 27-30
64. Postava od 25. oktobra 1875 veljavna za vojvodino Kranjsko (postava o stavbah). 1875, št. 26, XI, str. 70-102, Deželni zakonik za vojvodino Kranjsko
65. Predavanje o kmetijstvu. 12(1884)261, 12. november 1884, Slovenec
66. Pregled delovanja c. kr. kmetijske družbe Kranjske in kako so se od julija 1875. leta do julija 1876. obračale državne subvencije. Ljubljana 1877, Dodatek I, soda str. 2-42, Naznanila-Mittheilungen.
67. Razvoj živinoreje od začetka XVIII do konca XIX stoletja. Str. 11-27. V: Ante Stefančič. Začetek in razvoj veterinarstva na Slovenskem do prve svetovne vojne. SAZU, Ljubljana, 1966, 141 strani
68. Schollmayr, Franz. Goveja plemena po Kranjskem po preiskovanji v letu 1872, zvezek I, 1873, Doklada, str. 42, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, Naznanila-Mittheilungen
69. Schollmayer, Franz. Versuche zur Hebung der Rindviehzucht in Krain (von 1771 bis 1877). 99(1880) 58, str. 479-480 in št. 59, str. 487-488 in št. 60, str. 495-496 in št. 61, str. 503-504 in št. 62, str. 511-512, Laibacher Zeitung.
70. Stefančič, Ante. Slovenska živinoreja v 19. stoletju. 1(1951)1, str. 28-31 in št. 2, str. 33-36 in št. 3-4, str. 95-105, Živinorejec
71. Statistično poročilo trgovske-obrtnijske zbornice v Ljubljani o trgovini, obrtniji in prometu na Kranjskem leta 1870. V Ljubljani 1872, 399 strani
72. Stoletnica ces. kralj. Kranjske kmetijske družbe 24 oktobra 1867. Ljubljana 1868, 16 strani
73. Šalehar, Andrej. 140 let prvega zakona o živinoreji v Sloveniji. 76(2008)10, str. 14-16, Kmetovalec
74. Šalehar, Andrej. Zakonska pravila o reji prašičev v 18. stoletju. 77(2009)5, str.19-21, Kmetovalec
75. Šalehar, Andrej. O spodbujanju čbelarstva v 18. stoletju. 112(2010)9, str. 284-285, Slovenski čebelar
76. Šalehar, Andrej. Praktični nauki o reji ovc iz leta 1771. 77(2009)4, str.15, Kmetovalec
77. Šalehar, Andrej. Slovenske knjige in tiski s področja živinoreje [Elektronski vir] : prispevki k bibliografiji : izdaje do leta 1945.

DLIB.si, Rodica 2010, 30 strani

78. Šalehar, Andrej, Gregori, Janez. Nujno potrebujemo čebelarški zakon. 111(2009)2, str. 45–46, Slovenski čebelar
79. Šalehar, Andrej. Bohinjski konj. 17(2009)5, str. 26, Revija o konjih
80. Šalehar, Andrej, Gregori, Janez. 130 let prvega zakona o čebelarstvu v slovenskem jeziku. 11(2009)7–8, str. 250, Slovenski čebelar
81. Šalehar, Andrej, Osterc, Jože, Kompan, Drago: Na pariški razstavi leta 1856 nagrajena tudi slovenska živina. 78(2010)8, str. 12, Kmetovalec
82. Štajarska kokoš. 35(1878)47, str. 368, Kmetijske in rokodelske novice
83. Thurn, Gustav, Karol, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino, ki bode v Kranji v ponedeljek 4. oktobra 1886. 3(1886)17, str. 77–78, Kmetovalec
84. Ukaz c.k.ministerstva notranjih opravil po dogovoru z c.k. najvišjo policijsko oblastnijo 15. Februarja 1855, veljaven za vse krovine, razen vojaške krajine, s katerim se daje postava zoper terpinčenje ali tarpljenje živali. 1855, šte. 75, str. 325, Prvi razdelek, Deželni zakonik in vladni list za kranjsko kronovino
85. Umek, Ema. Kranjska kmetijska družba 1767–1787. 29(2006)1, str. 1–34, Arhivi
86. Upravno poročilo glavnega odbora c. kr. kmetijske družbe kranjske občnemu zboru za leti 1899, in 1900. Ljubljana 1901, 30 strani
87. Von dem Fortgaenge der edlern Schaafzucht jaehrlich die Anzeige zu machen und etwas Wolle einzuschicken. Nr. 1691, 12. Mai 1775. Sammlung aller k.k. Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740 bis 1780, die unter der Regierung des Kaisers Joseph des II., Wien, 1786, Siebenter Band, str. 217
88. Zakon z dne 11. avgusta 1890., veljaven za vojvodino Kranjsko, o povzdigi reje goveje živine. 1891, št. 4, IV. Deželni zakonik za vojvodino Kranjsko, str. 10–15 ali 1891, 4, Landesgesetzblatt fuer Krain, str. 10–15
89. Zakon z dne 13. maja 1903, veljaven za pokneženo grofovino Goriško in Gradiško zastran pospeševanja govedoreje. (1903) XVI, št. 24. Zakonik in Ukaznik za Avstrijsko-ilirsko primorje, str. 51–56
90. Za potovalnega učitelja. 12(1884)80, 7. april 1884, Slovenec
91. Zgodovinski razvoj cen za odstavljenе pujske na Kranjskem. 33(1916)13, str. 100–101 in šte. 14, str. 108–109, Kmetovalec.
92. Žan Lotrič, Metka, Šalehar, Andrej. Bohinjska koza. Stara slovenska pasma. 13(2008)5, str. 5–6, Drobnica
93. Živinoreja. str. 49–50 V: Erben Jožef: Vojvodstvo Kranjsko v zemljepisnem, statističnem in zgodovinskem spregledu. Matica slovenska v Ljubljani, Ljubljana 1866, 105 strani
94. Živinoreja, lov in ribarstvo. V: Orožen F. Slovenska zemlja. IV. Del: Vojvodina Kranjska. Ljubljana 1901, str. 222–226
95. Živinoreja na Kranjskem. 11(1894)20, str. 155–156, Kmetovalec

*PIRČEV KMETOVALEC, STROKOVNA
KMETIJSKA REVIIJA ŠE SEDAJ*

*PIRC'S KMETOVALEC (FARMER), THE PROFESSIONAL
AGRICULTURAL JOURNAL TO THE PRESENT DAYS*

PRIPRAVIL:

Prof. dr. Andrej Šalehar, zaslužni profesor

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

Rodica, februar 2011

Izvleček

Predlog za nov gospodarski poučiven list, ki ga je dal novo izvoljeni tajnik c. kr. Kranjske kmetijske družbe gospod E. Kramer, je bil sprejet z glasovanjem na občnem zboru družbe 15. novembra 1882. Še pred izvolitvijo gospoda Gustava Pirca za družbeniga tajnika je glavni odbor sprejel 6. januarja 1884 sklep o izdajanju posebnega družbenega gospodarskega lista. Izvolitev g. Gustava Pirca za glavnega tajnika družbe je pripomogla k realizaciji tega sklepa in že v enem mesecu po njegovi izvolitvi je izšla 1. marca 1884 prva številka Kmetovalca. Urednik Kmetovalca je bil vse do devete številke leta 1918. V njegovem času je prešla Kmetijska družba v roke kmetov in število članov se je močno povečalo – leta 1884 je štela družba 450 članov in leta 1912 10.000 članov. V članarino je bilo vključeno tudi prejemanje Kmetovalca, ki je tako močno prispeval k širjenju kmetijskega znanja in uveljavitvi slovenskega jezika. Leta 1993 je začel Kmetovalec ponovno izhajati pri Kmetijski založbi. Kmetovalec je tako ponovno stopil na svojo pot, po kateri hodi še danes v osnovi po programu, ki je bil zapisan že v prvi številki 1. marca 1884. Je osrednje slovensko strokovno kmetijsko glasilo. Pirčevo delo se prav s Kmetovalcem ohranja v sedanji čas.

Ključne besede: Kmetovalec, Gustav Pirc, urednik, kmetijsko znanje, slovenski jezik

Abstract

The proposal for a new economic and educational paper given by the newly elected secretary of the Carniolan Agricultural Society Mr. E. Kramer, was adopted by a vote at the general meeting on 15th November 1882. Even before the election of Mr. Gustav Pirc as the Society's secretary, the main Board brought a decision to issue a special Societies Economic Journal on 6th January, 1884. The election of Mr. Gustav Pirc for the Secretary of the Society facilitated the realization of this decision and within one month after the election the first number of the Kmetovalec (Farmer) was released on 1st March 1884. Mr. Pirc was the editor of the Kmetovalec (Farmer) up to the ninth issue in 1918. In his time the Agricultural Society came into the hands of farmers and the number of members increased significantly - in 1884 it had 450 members and 10.000 members in 1912. The membership fee also included the prescription to the Kmetovalec (Farmer) which contributed considerably to the spread of agricultural knowledge and to the establishment of the Slovenian language. In 1993, the Kmetovalec (Farmer) was published again by the Kmetijska založba (Agricultural Publishing House). The Kmetovalec (Farmer) has thus reintroduced its way and is still based on the plan, which was already mentioned in the first issue on March 1st, 1884 It is the central Slovenian professional agricultural newsletter. The work of Gustav Pirc has been maintained by the Kmetovalec (Farmer) to the current time.

Keywords: Kmetovalec (Farmer), Gustav Pirc, editor, agricultural knowledge, Slovenian language

Pirčev Kmetovalec, strokovna kmetijska revija še sedaj

Uvod

Strokovna revija Kmetovalec je začela izhajati marca leta 1884, mesec dni po izvolitvi Gustava Pirca za glavnega tajnika. Bil je njen prvi urednik vse do devete številke leta 1918. V letu 1944 je revija prenehala izhajati in ponovno začela šele po osamosvojitvi Slovenije v letu 1993. Od takrat izhaja nepretrgoma in je naša osrednja slovenska strokovna kmetijska revija. Prvi urednik je oblikoval njeno strokovno vsebino, dal ji je dušo in tako se prav skozi Kmetovalca ohranja Pirčevo delo v današnji čas.

V tem sestavku bomo obudili pot do prve številke Kmetovalca in ga spremljali do konca urednikovanja Gustava Pirca.

Serijske publikacije c. kr. Kranjske kmetijske družbe pred Kmetovalcem

Umekova (2006) piše, da se je že v programu Kranjske kmetijske družbe, ki so ga sprejeli člani na ustanovnem zborovanju leta 1767, predvidevalo izdajanje publikacij kmetijske družbe, v katerih bi se objavljali poučni spisi, nasveti in poskusi. Do uresničitve je prišlo, ko je družba izdala v nemškem jeziku štiri knjige *Sammlung nützlicher Unterrichte* (Zbirka koristnih nasvetov) v letih 1770–1779. Prva knjiga je izšla v letu 1774 in zadnja v letu 1779. Kranjska kmetijska družba je v letih 1775–1776 izdajala *Wöchentliches Kundschaftsblatt*, ki je bil prvi tednik za gospodarstvo in politiko na Slovenskem. Po ponovni oživitvi dela Kranjske kmetijske družbe je v letih 1822–1849 izdajala enkrat letno v nemškem jeziku *Annalen der K. K. Landwirthschafts-Gesellschaft in*

Krain. Prva je izšla v letu 1830. V letu 1843 so pričele izhajati v slovenskem jeziku *Kmetijske in rokodelske novice*, ki so tedensko poučevale do leta 1902. Njihova vsebina se je z leti spreminjala, izgubljala je svoje kmetijsko strokovno poslanstvo ter postajala vse bolj splošno glasilo. Zato je bilo vse več zahtev, da Kranjska kmetijska družba prične izdajati podoben kmetijski časopis, kot sta ga izdajali Štajerska kmetijska družba – Slovenski gospodar (1867–1941) ali Goriška kmetijska družba – Gospodarski list (1869–1902). V letih 1869–1882 je c. kr. Kranjska kmetijska družba izdajala *Naznanila – Mittheilungen* vzporedno v slovenskem in nemškem jeziku, ki so bila predmet še posebnega nezadovoljstva članov.

Predlog za nov gospodarsko- podučiven list in pot do prve številke

Kritike Naznanil so bile v osemdesetih letih 19. stoletja vse pogostejše. Še posebej so prišle na dan na občnem zboru Kranjske kmetijske družbe 15. novembra 1882, ko so že uvodoma jeseniška, bohinjska, vipavska, cerkniška in metliška podružnice predlagale, da družba namesto Naznanil izdaja lastni kmetijski časnik. Takrat je bil za naslednika v letu 1881 preminulega dr. Bleiweisa kot edini kandidat na mesto glavnega tajnika družbe izvoljen g. E. Kramer (od 39 prisotnih članov družbe jih je zanj glasovalo 36). V zapisniku beremo, da je novi tajnik, ki je dobil besedo ob koncu občnega zbora, namenil svoj govor oživitvi delovanja podružnic kmetijske družbe in med drugim povedal:

Ako hočemo pri nas podružnice probuditi, dati moramo udom kaj v roke. „Naznanila“, kakor jih izdaja družba, so nepotrebna in brez koristi, ker v njih nahaja se nezanimivo popisovanje opravil glavnega odbora, in bralci izvedo še le čez leto, kaj se je zgodilo s sklepi poprejšnjega občnega zbora. Ljudi je treba podučevati in to se doseže, ako kmetijska družba sama izdaja svoj list, v katerem se priobčujejo vse družbene zadeve, tržne cene, somnji in podlistek. Enake svoje liste ima koroška, goriška in štajarska družba, zadnje imenovana prilaga ga „Slov. Gosp.“, in za to plačuje na leto po 600 gold. in zgoraj bilo je povedano, koliko udov štejejo imenovane družbe. Ako bi naša družba izdajala svoj list, gotovo ji pristopi 2000 udov, in ako plača vsak ud po 2 gold. na leto, izdaja se lahko list, ker poleg tega prihranilo bi se pri „Naznanilih“ 500 gold., pri drugih stroških 600 gold., in gotovo bi tudi vlada, ki je leta 1878. goriški družbi dala enake podpore 600

gold., dala podpore kakih 300 gold. List izhajal bi na 14 dni in vredovanje bila bi najmanjša skrb, ker sodelovalcev je dosti.

Inicijative pričakujejo podružnice od glavnega odbora, pa delovanje tega je pri kraji z iztirjanjem letnih doneskov. Vsaka podružnica morala bi imeti vsaj po enkrat na leto svoj občni zbor; pri tej priliki podučeval bi potovalni učitelj in iz dohodkov podružnice nakupilo bi se semena in poljedelskega orodja in strojev. — Enako bi se dalo pri teh prilikah delati za povzdigo živinoreje s tem, da se priporočajo dobra plemena, da se delijo premije za posebno lepo živino itd. Tudi je on pričakoval, da se bodo predavanja, katera ima po deželi, po željah poslušalcev in tudi kmetovalcev drugih krajev približevala, kar bi se moglo tudi zgoditi, ako družba izdaja lastni list, za katerega so se izrekle podružnice Cirknica, Bohinjska Bistrica, Jesenice, Vipava in Metlika. — Po vsem tem je jasno, da lahko odpadejo „Naznanila“ in da je potrebna izdaja lastnega lista.

Potem nasvetuje govornik:

„Naj c. kr. družba kmetijska izdaja kmetijski list, ki bo njen organ, ter ga daje udom brezplačno ali samo proti povračilu poštne.“

Kmetijske in rokodelske novice, 40(1882)51

Predlogi novega tajnika g. Kramerja so prisotne presenetili, ker se o njih ni nič vedelo in so bili popolno presenečenje. Sledila je burna razprava, ki je razdelila prisotne v naklonjene in nenaklonjene predlogu g. Kramerja. Član glavnega odbora Mur-nik je tako predlagal, da naj o predlogih podružnic in tajnika najprej razpravlja glavni odbor in naj v primeru, da ne bo uspel najti ustrezne rešitve za uresničitev predlogov, o tem obvesti naslednji občni zbor. Predloge za nov kmetijski list sta podprla Dolenc in Borštnik. Vladni zastopnik na občnem zboru g. Fladung pa je celo menil, da to sploh ne spada na občni zbor. Še posebej so se predlogu protivili člani glavnega odbora, kar kaže tudi zapis o glasovanju:

Gosp. Kramer potem popravlja svoj prvi predlog, da naj družba namesto „Naznanil“ začne izdajati lasten list z novim letom 1883. počenši. — Od družih svojih predlogov odstopi rekši, da mu bode vse to mogoče storiti kot tajniku tudi brez sklepa občnega zbora. Pri glasovanju sprejme se predlog Kramerjev zoper vse glasove glavnega odbora in nekaj družih navzočih udov.

Kmetijske in rokodelske novice, 40(1882)52

Slovenski narod (1882) je o občnem zboru Kranjske kmetijske družbe poročal na prvi strani v štirih nadaljevanjih (od 15. do 18. novembra 1882). Poudarjeno je predstavljen predlog novega tajnika g. Kramerja, med drugim z besedami: »... Kmetovalec hoče brati in to podrobno, tako se širi poučevanje. Zaradi tega treba, da kmetijska družba izdaje

svoj periodičen slovenski kmetijski list, v katerem se obravnavajo kmetijske zadeve ...«. V nadaljevanju sporoča bralcem, da je bil predlog za nov družbeni list z glasovanjem sprejet in da ga člani glavnega odbora niso podprli. O predlogu za nov slovenski kmetijski list je podrobno poročal tudi Laibacher Zeitung (1882). Polemično so o tem pisale Novice v sestavku »Nekaj o lastnem časniku kmetijske družbe Kranjske«, ki je izšel skupaj z zapisnikom občnega zbora (22. novembra 1882). Glavni namen zapisa je obramba Naznanil in iskanje ter poudarjanje slabih točk v Kramerjevem predlogu. Na koncu je izražena skrb, kako bo glavni odbor rešil sprejeti sklep občnega zbora. Novice (1882) so objavile sklepe dolenske podružnice, ki se je na svojem občnem zboru 22. novembra 1882 soglasno in odločno izrekel zoper izdajo novega kmetijskega lista, in sicer iz denarnih razlogov ter da ni niti najmanjša potreba za izdajo novega lista, ker ima tudi Kranjska svoj gospodarski, kmetijski list, ki je že blizu 40 let organ kmetijske družbe.

Glavni odbor se s sklepom občnega zbora o izdaji novega slovenskega kmetijskega lista in s tem povezane kritike Naznanil ni mogel sprijazniti. Na začetku leta 1883 je v Novicah v nadaljevanjih objavljal sestavek »Kmetijska družba kranjska in njen glavni odbor«, v katerem je podrobno opisoval svoje delo in še posebej branil Naznanila. Dokazati so hoteli, da so kritike neupravičene in da ni nobene potrebe za nov kmetijski list. Vendar veljavnega sklepa občnega zbora o izdajanju novega slovenskega kmetijskega lista glavni odbor ni mogel spremeniti. S posebnim dopisom z dne 30. aprila 1883 se je obrnil tudi na vodstva svojih podružnic, ki jih je zaprosil, da do konca meseca maja pri svojih članih poizvedo, kaj menijo o izdajanju novega slovenskega kmetijskega lista in da se bodo na osnovi teh odgovorov »snovale vse daljne naredbe«. Sporočila podružnic so bila različna. V Senožečah so zapisali: »... dotični predlog poslednjega občnega zbora c-k. kmetijske družbe v zadevi izdavanja samostalnega kmetijskega glasila, oziroma časnika ukaželnemu kmetijskemu ljudstvu prav iz srca vzet, in da je želja občna, da bi ta list najmanj enkrat v tednu izlazil ...«. V Novem mestu so ponovili sklepe svojega občnega zbora, ki smo jih zapisali že predhodnem odstavku. Iz Slapa na Vipavskem so poslali zelo obširen odgovor, s katerim so ponovno utemeljili potrebo po novem slovenskem kmetijskem listu, ker, kakor pravijo med drugim, »da Novice niso nikakor več to, kar so bile«. V Ka-

mniku svoje pismo zaključujejo: »Za novi ali posebni Kmetijsko-gospodarski list ni nikakoršne vneme«. Iz Boštanja pišejo: »da bi se izdajal tak list je itak naravno ...«. V Semiču so zapisali: »... gospodarski list z velikim veseljem pozdravili in podpirali; treba bo le veččega peresa, da ga bo naše ljudstvo lahko razumelo ...«. V Bohinju menijo: »... odločno želijo posebnega kmetijskega lista, če bi jima bilo tudi več še kot navadno letnino plačevati ...«. V Cerknici poudarjajo: »... Udje tukajšne podružnice c. k. Kmetijske družbe splošno žele, da imelo bi društvo svoje glasilo, tj. list, kateri obsegal bi čisto kmetijske zadeve, naznanila, postave, pojasnila i.t.d.«. Iz Kranja pišejo: »... Vsak pošten omikan prijatelj kmetije za poboljšanje čez vse revnega stanu našega kmeta uneti mora terjat: da se z ogromno večino v zadnem glavnemu zboru v Ljubljani sprejeti predlog zarad Kmetijskega časnika takoj z resno voljo v korist revnemu kmetu spelje, brez ozira na posamezne strankarske interese ...«. Slovenski narod je 2. avgusta 1883 objavil kratko poročilo o občnem zboru kmetijske podružnice v Radvljici, ki je bil 29. julija in katerega se je udeležil tudi potovalni učitelj E. Kramar. Sprejeli so več predlogov, ki so jih namenili na glavni odbor in eden od njih je: »Kmetijska podružnica zahteva, da izdaja kmetijska družba v Ljubljani društven kmetijski list in sicer če prej ne, najpozneje od konca tega leta; ako to ne stori, izstopi večina udov iz podružnice.« Goljar (1939) je v sestavku »Kako se je ustanavljal Kmetovalec« povzel in zapisal sporočila podružnic, ki jih sedaj hrani Arhiv Republike Slovenije (SI AS 533, Kmetijska družba v Ljubljani, 1767–1945, Kmetovalec).

Kmetijske in rokodelske novice in Slovenski narod sta avgusta 1883 objavila: »Razpis službe« – »Za službo družbenega tajnika, ki je po odstopu izpraznjena, se bode v prihodnjem občnem zboru c.kr. družbe kmetijske kranjske volil nov tajnik«. Čeprav nismo našli zapisov o dogajanjih z v letu 1882 izvoljenim tajnikom g. Ernestom Kramerjem, pa to ne preseneča in je bilo pričakovano, ker je bil s svojim predlogom za nov slovenski kmetijski list preveč v opreki z vodilnimi močmi Kranjske kmetijske družbe. Ozadje dogajanj delno nakazujejo objavljene obtožbe (1883), v katerih nekdanji član glavnega odbora g. Fran Schollmayr očita g. E. Kramerju, da je v svojem objavljenem delu o kmetijskih zgradbah na Kranjskem večino prepisal iz njegovega dela. Slovenski narod (1883) v kratki notici pojasnjuje nove volitve tajnika:

— (Volitev tajnika c. kr. kmetijske družbe) vršila se bode v občnem zboru 21. t. m. Častite gg. ude c. kr. kmetijske družbe opozorujemo na to, da kandidira za to službo tudi g. E. Kramar, učitelj kmetijstva, ki je bil sicer lansko leto skoro jednoglasno voljen »se je odpovedal iz tega uzroka, ker so se mu delale v vsakem oziru zapreke od strani, katerej ni hotel trobiti v rog. Tajnik kmetijske družbe je jedino le na svojem mestu, ako pride s kmetijskimi podružnicami in posamičnimi gospodarji v dotiko, da se sam prepriča, kje kmeta črevelj žuli in kje je treba pomoči in podpore v zboljšanje kmetijstva. To je pa jedino le mogoče, ako je tajnik tudi potovalen učitelj kmetijstva. Skoro vsi tajniki kmetijskih družb drugih dežel so potovalni učitelji. Volimo torej gosp. E. Kramar-ja, od katerega pa zahtevamo, da po volitvi ne resignira!

Slovenski narod, 16(1883)267

V zapisniku občnega zbora družbe 21. novembra 1883 tako tudi beremo: »Predsednik baron Wurzbach pravi, da so se nekatere podružnice izjavile za izdajanje, druge pa proti. Tudi še ni rešeno vprašanje, ali bi list izhajal v enem, ali v obeh deželnih jezicih. V obče pa ima priti vprašanje izdavanja lista še v razpravo.« Verjetno je to bilo tudi vzrok, da so bile na dnevnem redu ponovno volitve glavnega tajnika, čeprav je bil tajnik Kramer v letu 1882 izvoljen za pet let. Kmetijske in rokodelske novice so o tem zapisale:

Se bolj viharo se je vršila volitev tajnika, ker se je pa pri razločku samo enega glasu pokazalo nasprotje med številom zapisanih glasovalcev in oddanih listov, sklenil je zbor volitev zarad teh in še drugih koj omejenih nerednosti, ker je med tem odšlo veliko udov, volitev ponoviti v drugem izrednem občnem zboru. Sploh opazili smo navzočih silo veliko (okoli 40), pristašev dr. Schreya in Deschmana, kateri so vsi glasovali za Kramerja. Duhovščine je bilo veliko, in glasovala je skupno s starim centralnim odborom in mnogimi udi s kmetov za Pirca. Ves drug dnevni red ostal je nerešen, katerega bo imel z volitvijo tajnika in še dveh odbornikov rešiti drug izreden občni zbor.

Kmetijske in rokodelske novice, 41(1883)47

O zapletih pri volitvah tajnika je poročal tudi Slovenski narod (1883). Na volitvah je prejel g. Kramer 60 glasov in g. Pirc 58 glasov, a je bilo v poimenskem zapisniku zapisanih samo 108 glasovalcev. Zaradi tega je bilo po razburljivi razpravi sklenjeno, da se volitve tajnika ponovijo in opravijo na izrednem občnem zboru. O zapletih na volitvah je poročal tudi Laibacher Zeitung (1883).

Slovenski narod (1884) je objavil sklep glavnega odbora kmetijske družbe, ki je na seji 6. januarja 1884 sklenil »... izdajati poseben list, ki bode izhajal dvakrat na mesec. Prvi dve številki prideti na svitlo koncem t.m.«. Tudi Kmetijske in rokodelske novice (1884) so zapisale

kratko notico o tem sklepu glavnega odbora in dodale: »... onim družbenikom, kateri bi imeli rajši nemški list, da na voljo izbrati si na Dunaji izhajajoči list Oekonom«.

Slovenec (1884) je teden dni pred izrednim občnim zborom s kratkim člankom predstavil oba kandidata za družbenega tajnika in za oba meni, da imata za tajnikovo mesto vse potrebne lastnosti. Poudarja pa »... Tajnik kmetijske družbe ni peto kolo, zato nam je tudi skrbeti, da bo prihodnji tajnik znesljiv narodnjak. G. Pirc je sin stanovitno narodnih staršev in bil je dozdaj vedno naroden, česar so se utegnili vsi lahko preopričati, ki so imeli priložnost opazovati njegovo delovanje in obnašanje ...«. Izredni občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske je bil 30. januarja 1884 in na dnevnem redu so bile

tudi »volitve družbeniga tajnika«. V kratkem poročilu v Kmetijskih in rokodelskih novicah (1884) beremo:

— (Občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske), kateri je zboroval danes, bil je zopet zelo obiskan. Pri volitvi odbornikov in tajnika vdeležilo se je 101 družbenikov, in izvoljena sta bila g. Fr. Ks. Souvan starji z 75, dr. Jos. Poklukar z 72 glasovi. Razun teh izvoljencev prejel je baron Lichtenberg 14, g. Tomek in M. Peruci po 12, g. Adolf Galle pa 11 glasov. Za tajnika izvoljen je bil g. Gustav Pirc z 66 glasovi, nasprotni kandidat g. E. Kramer dobil je 33 glasov.

Kmetijske in rokodelske novice, 42(1884)5

O izrednem občnem zboru Kranjske kmetijske družbe in izvolitvi g. Gustava Pirca za tajnika družbe je poročal tudi Slovenec (1884).

35

Vodja gospod Dolenc: Od oddanih 100 glasov, dobil je gospod Gustav Pirc 66 glasov, gospod Ernst Kramer 33 glasov, gospod Reichel en glas. Gospod Gustav Pirc, je sedaj izvoljen z veliko večino tajnikom Kranjske kmetijske družbe.

Faksimile iz zapisnika izrednega občnega zbora Kranjske kmetijske družbe 30. januarja 1884 (AS 533, P4)

Poimenovanje novega slovenskega strokovnega kmetijskega lista

Slovenec (1884) je objavil kratko sporočilo z naslovom »Kranjski kmetovalec« in pojasnuje, da »... bo ime listu, čegar namen naznanja že njegov naslov. Izdajala ga bo kmetijska družba za svoje ude, posneti bodo v njem važnejši kmetijski članki iz

»Novic« ...«. Na začetku februarja 1884 so Kmetijske in rokodelske novice objavile »Vabilo na naročbo«, kjer pa ime novega posebnega gospodarskega lista ni zapisano.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 6. februarja 1884.

Obseg: Vabilo na naročbo. — Domačim sadjerejcem za pomladanski čas. — Bolezen rakov. (Konec.) — Katere sorte grozdja naj se sadi preko bliš severnih krajev, in kuko naj se jih goji. (Dalje.) — Knezo-nadžkof dr. Andrej Golmajer. (Dalje.) — Razprava o nemškem državnem jeziku v državnem zboru. — Naši dopisi. — Novičar.

Vabilo na naročbo.

Glavni odbor c. k. kmetijske družbe kranjske odločil se je vsled sklepa občnega zbora predlanskega izdajati svoj poseben gospodarski list, kateri bode imel nadomestovati dosedanja „Naznanila“.

Oziraje pa se na minulih eno- in štirideset let, v katerih so bile „Novice“ dejansko glasilo c. k. kmetijske družbe kranjske, sklenil je glavni odbor vstrežaje mnogostransko izrečenim željam, da ostanejo „Novice“ tudi v prihodnje, kar so bile kmetijski družbi v preteklosti in to tako, da bodo prinašale tudi one naznanila, katera so se do zdaj dajala družbenikom v „Naznanilih“.

Ker pa imajo „Novice“ namestiti „Naznanila“, zato se pa p. n. družbenikom všteje v naročnino tudi en goldinar plačane letnine ali oziroma tudi narobe: plačane letne naročnine za „Novice“ en goldinar v letnino, katera je plačati za kmetijsko družbo.

Udom kmetijske družbe, kateri niso naročniki „Novic“, določil se bode poseben „Kmetijski list“ izhajajoč na pol pólí vsakih 14 dni, samo po sebi se razume, da se bode tudi ta poseben list pošiljal samo onim p. t. družbenikom, ki so tekočega leta letnino vplačali in se izrečejo, da želé list sprejemati.

Konečno oziralo se je tudi na družbenike, kateri ali slovenščine ne umejo ali pa sicer rajši dobivajo nemšk gospodarski list, in vsem onim družbenikom, kateri izrečejo tako željo, določil se bode na Dunaji izhajajoč nemšk gospodarski list „Der Oekonom“, ako so, se ve da, tudi plačali družbeno letnino tekočega leta.

Prinašale bodo „Novice“ in pa poseben „Gospodarski list“ vsakovrstnega poduka gospodarskega sploh, izrekoma o vsem, kar more pospeševati umno kmetovanje, živinorejo, sadje- in vinorejo pa tudi o obrtnijstvu, izrekoma še o onih obrtnijah, katere so v ozki zvezi s kmetijstvom, nadalje vsa družbena naznanila, gospodarske drobtinice, tržne cene itd.

Na posebni gospodarski list morejo se naročiti tudi neudje kmetijske družbe in stane naročnina za nje po 2 gold. na leto z všteto poštnino.

Naročnina tedaj znaša za vse družbenike c. k. kmetijske družbe kranjske, kateri so letnino za tekoče leto plačali:

1. Za „Novice“ za celo leto:

- a) po pošti prejemane 3 gold. 60 kr.
- b) na dom prinešene v Ljubljani 3 „ 40 „
- c) v tiskarni prejemane 3 „ — „

2. Za posebni „Gospodarski list“ ne plačajo družbeniki, ki so letnino tekočega leta plačali, ničesar posebej.

3. Ravno tako ničesar ne plačajo za nemški list „Der Oekonom“ oni družbeniki, ki naznanijo, da želé dobivati ta list.

3. Neudje plačajo za „Novice“ redno, na listu naznanjeno naročnino.

5. Za posebni gospodarski list pa s pošiljanjem na dom ured na leto po 2 gold.

Prvi dve skupaj izdani številki „Gospodarskega lista“ pošljejo se na ogled vsem p. t. družbenikom. Naročila pošiljajo se po volji p. n. gospodom družbenikom ali po dotičnih predstojništvih podružnic, ali pa naravnost do glavnega odbora c. k. kmetijske družbe v Ljubljani.

Naročila naj se oglašijo sl. odboru zanesljivo vsaj do 15. februarja t. l., ker bi se sicer moralo soditi, da se do onega časa neoglašeni družbeniki, ki so plačali letnino in niso naročniki „Novic“, zadovoljijo z „Gospodarskim listom“.

V Ljubljani dne 6. februarja 1884.

Glavni odbor c. k. kmetijske družbe kranjske.

KMETOVALEC.

Glasiló c. kr. kmetijske družbe vojvodstva kranjskega.

Ureduje Gustav Pirc, tajnik družbe.

Izhaja 1. in 15. vsaki mesec. — Udje c. kr. kmetijske družbe dobivajo list brezplačno, a neudje plačajo s poštnino vred 2 gld. na leto. Naročila naj se pošiljajo c. kr. kmetijski družbi, ali pa dotičnim podružnicam.

Štev. I.

V Ljubljani, 1. marca 1884.

Leto I.

Naslovnica prve številke

Vabilo na naročbo.

Vsled sklepa predlanskega občnega zbora se je podpisani glavni odbor odločil, izdajati svoj poseben gospodarski list z imenom „Kmetovalec“, kateri bode imel nadomestovati dosedanja „Naznanila“.

Oziraje pa se na minulih eno- in štirideset let, v katerih so bile „Novice“ dejansko glasilo c. k. kmetijske družbe, sklenil je glavni odbor, vstrezaje mnogostransko izrečenim željam, da ostanejo „Novice“ tudi v prihodnje to, in sicer tako, da bodo prinašale tudi ona naznanila, katera so se do zdaj dajala družbenikom v „Naznanilih“, kakor tudi vse one gospodarske članke, katere bode „Kmetovalec“ prinašal.

Udom kmetijske družbe, kateri niso naročniki „Novic“, dopošiljal se bode toraj „Kmetovalec“, izhajajoč na pol pol vsakih 14 dni, brezplačno, se ve da le onim p. t. družbenikom, ki so tekočega leta letnino vplačali in se izrečejo, da želé list sprejemati.

Ker „Novice“ ostanejo glasilo družbe, zato se pa p. n. družbenikom všteje v naročnino tudi en goldinar plačane letnine ali oziroma tudi narobe: plačane letne naročnine za „Novice“ en goldinar se vračuni v letnino, katera je plačati za kmetijsko družbo.

Konečno oziralo se je tudi na družbenike, kateri ali slovenščine ne umejo ali pa sicer rajši dobivajo nemški gospodarski list, in vsem onim družbenikom, kateri izrečejo tako željo, dopošiljal se bode na Dunaji izhajajoči nemški gospodarski list „Der Oekonom“, ako so, se ve da, tudi plačali družbeno letnino tekočega leta.

„Kmetovalec“, ki ima biti gospodarsko-podučen list vsem slovenskim kmetovalcem, prinašal bode vsakovrstne gospodarske članke, izrekoma o vsem, kar more pospeševati umno kmetovanje sploh, živinorejo, rastlinorejo, sadje in vinorejo, pa tudi o obrtnijstvu, izrekoma še o onih obrtnijah, katere so v ozki zvezi s kmetijstvom, nadalje vsa družbena naznanila, gospodarske skušnje in novice, tržne cene itd.

Uredništvo „Kmetovalca“ bode radovoljno odgovarjalo in razmotravaló vprašanja zadevajoča vse kmetijske stroke, katere bodo stavile čast. podružnice, p. t. družbeniki in naročniki lista do uredništva.

Naročnina znaša tedaj za družbenike c. kr. kmetijske družbe kranjske, kateri so letnino za tekoče leto plačali:

1. Za „Kmetovalca“ ne plačajo družbeniki ničesar posebej.
2. Ravno tako ničesar ne plačajo za nemški list „Der Oekonom“ oni družbeniki, ki naznanijo, da želé dobivati raje ta list.
3. Za „Novice“ za celo leto:

- a) po pošti prejemane 3 gold. 60 kr.
- b) na dom prinese v Ljubljani 3 „ 40 „
- c) v tiskarni prejemane . . . 3 „ — „

Neudje plačajo za „Kmetovalca“ s pošiljanjem na dom vred na leto po 2 gold.

Naročila naj se pošiljajo po volji p. n. gospodom družbenikom ali po predstojništvu podružnic ali pa naravnost do glavnega odbora c. k. kmetijske družbe v Ljubljani.

V Ljubljani dne 1. marca 1884.

Glavni odbor c. k. kmetijske družbe kranjske.

Vabilo na naročbo

Pravilno je zapisal ime novega glasila Slovenski narod (1884).

— („Kmetovalec“), novo glasilo c. kr. kmetijske družbe kranjske ne bode izhajal kot priloga „Novic“, temveč kot list sam za se, a gospodarski in kmetijski članki, katere bode prinašal, ponatisnjeni bodo tudi v „Novicah“.

Slovenec, 12(1884)54

Novi gospodarsko-podučivni list: *Kmetovalec*

Prva številka gospodarsko-podučivnega lista Kmetovalec je izšla 1. marca 1884 in izhajal je vse do leta 1944 (glej str. 56).

O izidu prve številke Kmetovalca so poročali Kmetijske in rokodelske novice, Slovenec in Ljubljanski zvon (vsi leta 1884).

V prvi številki je objavljeno Vabilo na naročbo, ki pojasnjuje tudi namen in program novega gospodarskega lista.

Kmetijske in rokodelske novice (1885) so v poročilu o seji glavnega odbora 19. aprila 1885 zapisale: »Druge predloge je ministrstvo zavrglo, ravno tako prošnjo za podpiranje družbenega lista »Kmetovalec«. Tako, brez velike podpore in lahko rečemo tudi ob pomanjkanju razumevanja, je Kmetovalec stopil na svojo pot, po kateri hodi še danes v osnovi po programu, ki je bil zapisan že v prvi številki 1. marca 1884.«

Prvi urednik Gustav Pirc – 1884–1918 (1–9)

Rohrman (1928) piše: »Kmetovalec se je pričel po malem razvijati. Izšel je l. 1884 iz tedanjih »Naznanil« in »Novic«, ki so še pozneje prinašale mnogo kmetijskega berila vse dotlej, ko so l. 1902 prenehale izhajati. Ko je nastopil leta 1884 pokojni Gustav Pirc mesto tajnika pri Kmetijski družbi, je takoj spoznal, da je gospodarski pouk po »Novicah« premalo razširjen med kmetiskim ljudstvom, da je treba več stika med družbo in kmetovalci in da je treba glasila, ki bo čimbolj razširjeno med preprostim narodom. Tej svoji težnji je skušal ustreči l. 1884 s »Kmetovalcem«, kar se mu je ščasoma tudi posrečilo. »Kmetovalec« je postal družbeno glasilo, ki se je od leta do leta bolj širilo med kmetovalci in ki je postalo silno važna opora za ves procvit družbe ... Z letom 1913 je poteklo 30 let uspešnega Kmetovalčevega dela, ki je takrat

izhajal 10.000 iztisih ...«. V jubilejni številki Kmetovalca leta 1928 so predstavili vse dotedanje urednike in o Gustavu Pircu zapisali: »Prvi urednik in osnovelec »Kmetovalca« je bil pokojni Pirc, takratni tajnik c. kr. Kranjske kmetijske družbe. Urejeval ga je celih 34 let. Kdor je zasledoval »Kmetovalca«, se je lahko prepričal, koliko truda in skrbi si je naložil pokojni Pirc in kako spretno in uspešno ga je vodil ves ta čas. Neprestano ga je izpopolnjeval. Njegovi članki so se odlikovali s temeljitostjo in, če je bilo treba, tudi z vso ostroostjo.«

Kmetovalca je urejeval od leta 1884 do leta 1918 (1–9). Posebej je treba poudariti, da je Kmetovalec izdajal v tem času posebne strokovne priloge:

~ Vrtnar (1888–1891),

~ Perutninar (1913–1914),

~ Konjerejec (1913–1922).

Za dobro razumevanje razmer, v katerih si je Kmetovalec utiral svojo pot, spoznajmo še zapis v zapisniku občnega zbora Kranjske kmetijske družbe v letu 1894, kjer pišejo: »Družbeno uradno glasilo, ilustrovani kmetijski polmesečni list »Kmetovalec« s prilogi »Vrtnar«, katero dobivajo družabniki zastonj, izhajalo je leta 1893. že deseto leto. To leto se je »Kmetovalec« razpošiljal v 3.500 iztisih. Začetkom leta 1894. se je priloga »Vrtnar« opustila, »Kmetovalec« pa se je povečal ter prinaša tudi sadjarstvo in vrtnarstvo zadevajoče sestavke. Za družabnike nemške narodnosti je bil na račun družbe naročen nemški kmetijski list »Oeconom«. Ti so dobivali od leta 1893 naprej tudi »Naznanila c. kr. kmetijske družbe in njenih samostojnih odsekov za konjerejo in ribarstvo«, katera izdaja družba v nemškem jeziku.« Katera in kakšna »Naznanila« so to bila, še nismo uspeli odkriti.

Dobrilovič (1991) je v svoji diplomski nalogi »Razvoj kmetijstva na Slovenskem od leta 1884 do leta 1918 v luči »Kmetovalca« analiziral revijo v času urednikovanja Gustava Pirca. Avtor je temeljito analiziral vsebino posameznih števil in letnikov. Pri tem ugotavlja, da so članki v »Kmetovalcu« po posameznih kmetijskih panogah neenakomerno zastopani. So leta, ko je časnik izrazito usmerjen v živinorejo (1891, 1894), poljedelstvo (1899), vinogradništvo (1904). Na splošno pa je ostalih člankov iz drugih kmetijskih panog malo. V Izvlečku je zapisal: »Da bi prikazal razvoj kmetijstva na Slovenskem od l. 1884 do l. 1918, sem izbral časnik Kmetovalec. Priznan je bil kot strokoven, kritičen in dostopen širšemu krogu. Večinoma je obravna-

val poljedelstvo in živinorejo, manj sadjarstvo in vinogradništvo. Kmetijstvo je ob koncu 19. st. in v prvi polovici 20. st. doživljalo korenite spremembe. Uvajanje kapitalističnih odnosov na vasi je izzvalo družbene spremembe, na katere slovenski kmet ni bil pripravljen (izseljevanje v tujino) ... V organiziranju, pospeševanju in izobraževanju je bila najvidnejša Kranjska kmetijska družba. Za razvoj kmetijstva je bila izredno pomembna.«

Gustav Pirc je veliko tudi pisal. Nikoli ne bo mogoče sestaviti njegove popolne bibliografije, ker po takratni navadi žal pri številnih člankih ni napisan avtor. Njegovo razumevanje potreb slovenskega kmetijstva in kmeta dobro opisuje članek »Kdo je umen živinorejec ali živinorejec sploh«, ki ga je objavil leta 1910. V tem sestavku se zrcalijo njegova strokovna znanja, prepričanja in izhodišča, ki so ga vodila pri njegovem delu. V članku je med drugim zapisal:

»... Živina ni stroj, temveč silno živo bitje, ki živi in uspeva edino le po naravnih zakonih, ki jih živinorejec mora spoznati, če naj živinorejo uspešno goji.

Za umno živinorejo je znanstvena naobrazba neobhodno potrebna. Kdor nima vsaj osnovnih pojmov tozadevnega znanstva, ta se ne more imenovati živinorejce, ampak je preprost lastnik živine, ki nima nobenega cilja, ki dela tjavendan, vzgaja, oskrbuje in razmnožuje živino dobro ali slabo, kakor je pač videl pri svojih pradedih ali sosedih.

Umen živinorejec mora poznati postanek novega bitja, mora vedeti, da so v oplojenem jajčecu že zasnovane vse lastnosti bodočega mladiča, ker sta spojeni moški in ženski celici po gotovih naravnih zakonih spojili lastnosti staršev in je končno le od umnega živinorejskega dela zavisno, če živinorejec z umnim ravnanjem vzbudi v mladem življenju zasnovane dobre lastnosti do viška razvitja ...«.

Ob tridesetletnici Kmetovalca

Leta 1913 je bilo trideseto leto izhajanja Kmetovalca in trideseto leto urednikovanja Gustava Pirca. Bilo je tudi trideseto leto njegovega službovanja kot kmetijskega potovalnega učitelja. V zadnji številki Kmetovalca v letu 1913 sta bila objavljena dva članka: »30 let« in »V obrambo našega ugleda«. Oba je napisal urednik Gustav Pirc. O zapisanem v obeh člankih je obširno v dveh člankih poročal Slovenski narod (1914). Opisuje tudi razvojno pot Kmetovalca, od skromne prve številke do najboljšega in največje-

ga jugoslovanskega kmetijskega lista. V nadaljevanju citira urednikove zapise:

»... Zboljšan in razširjen »Kmetovalec« je postal sila opora za procvit družbe, ki leta 1884 niti ni štela celih 600 plačujočih udov. To število je kmalu jelo rasti in smo število 10.000 plačujočih udov že zdavnaj prekoračili. Z listom in s stotinami kmetijskih predavanj sem našel pot do pravega kmetovalca, ki poprej pravzaprav ni sodeloval, dasi je bila družba zanj ustanovljena. Trnjeva je bila ta pot, a zasluženega priznanja nisem našel, ker me je moj značaj oviral, da bi ga iskal, česar mi pa danes prav nič ni žal, saj se ob koncu svojega delovanja lahko poslovim s sladko zavestjo, ki edina tvori pravo zaslugo, da sem svojo življensko nalogo vestno in s pridom vršil. Ob taki zavesti vse drugo popolnoma izgine.

S 30-letnico »Kmetovalca« je pa združen tudi preporod ne le c. kr. kmetijske družbe kranjske, ampak kranjskega kmetijstva sploh, saj je v tej dobi zavel v njem drugi duh in zavladal je splošni napredek, ki je z velikimi težavami zgrajen temelj, ki na njem ni več težko naprej zidati. Ves tehniški napredek v kmetijstvu na Kranjskem je delo c.kr.kmetijske družbe Kranjske. S to trditvijo pa ne odrekam tudi drugim zaslug, ki so že na oranah in pripravljenih tleh tudi resnično veliko storili; simpatičen mi pa nikakor ni tisti, ki se šopiri s tujim pavovim perjem in ki, enako na volovem komatusedeči muhi, ošabno okoli sebe zre ter kliče v svet: Ali me vidite kako orjem!?!«

In nadaljuje:

»Pred seboj imam 30 letnikov »Kmetovalca«. Ponižnost bi pomenila hinavščino, če bi ob pregledovanju teh letnikov ne trdil, koliko strokovnega pouka je v teh letnikih nagromadenega! Čez nezadostno raznovrstnost lista se sedaj sploh nihče menda ne more pritožiti, celo odkar sta za konjerejo in perutniarstvo posebni prilogi. Prav posebno pa skrbe za raznovrstnost počunega čtiva odgovori na vprašanja, ki dohajajo od kmetovalcev samih in so povod, da list tisto prinaša, kar kmetovalci zahtevajo. Z neznatnimi izjemami sem v 30 letih v »Kmetovalcu« sam odgovoril na 6754 vprašanj in na najmanj trikrat toliko vprašanj sem odgovoril naravnost in pismeno, kajti vsa vprašanja ne pridejo v list, in sem potem takem v teh 30 letih odgovoril na več kakor 20 000 vprašanj.«

Ob tridesetletnici Kmetovalca je poročal tudi Slovenec (1914) z zapisom »Kmetovalec ob tridesetletnici«, ki ga predstavljamo v celoti:

»Kmetovalec« ob tridesetletnici. V zadnji številki »Kmetovalca« naznanja urednik, da je s to številko končan 30. letnik »Kmetovalca« in obenem 30 let, odkar gosp. ces. svetnik Gustav Pirc urejuje ta gospodarski list. — Ne izpolnili bi svoje časnikarske dolžnosti, ako bi tudi v našem listu ne omenili tega redkega dogodka v slovenskem časopisu, in ne zadostili bi svoji nalogi, kateri služimo kot agrarni list vsa leta svojega obstoja, ako bi ob tej priliki posebno ne poudarili, koliko zaslug si je stekla kmetijska družba za gospodarski napredek našega kmetovalca prav posebno z izdajanjem gospodarskega »Kmetovalca«. Družba, ki je pred 30 leti štela komaj 600 članov, je v tem času zbrala v svojem kolu nad 10.000 družbenikov in ravnotoliko naročnikov na »Kmetovalca«. — Vseh teh 30 let je list urejeval gospod Gustav Pirc kot tajnik družbe in potovalni kmetijski učitelj. Ni sicer gospod Pirc naš politični somišljenik, vendar moramo, ako smo pravični, priznati, da si je pridobil tudi kot urednik veliko zaslug za prosep našega kmetijstva. Med strokovnjaki je bila sodba vedno precej soglasna, da se »Kmetovalec« lahko meri z vsakim drugim kmetijsko-gospodarskim listom. Zlasti je urednik z uvedbo rubrike: Vprašanja in odgovori zelo razširil kmetijsko širokovno znanje, ker je pojasnjeval najraznovrstnejše panoge gospodarstva. Zdi se, da je uprav s to rubriko ostal vedno v živi zvezi s svojimi naročniki in da so mu uprav razna stavljena vprašanja nudila priliko vedno izpopolnjevati svoje strokovno znanje, vsled česar mu tudi še sedaj ni zarjavelo njegovo pero in je želeti, da iz svojih dolgoletnih bogatihkušenj napiše še mnogo koristnega za naše kmetijstvo. — »Kmetovalec« je ostal vedno strokoven list in zasluga urednikova je, da list ni bil nikoli strankarski list, naj je bila v odboru v večini ta ali nasprotna stranka. — Gospod cesarski svetnik Pirc naj bo zagotovljen, da njegovo mnogoletno delo na kmetijsko-gospodarskem polju uživa priznanje pri vseh, ki to delo poznajo od bližje, ki so jim znane težave in ovire, ki jih je bilo treba zmagovati. — Zato želimo, da vztraja še na svojem mestu in še nadalje svoje lepe strokovne sile posvečuje »Kmetovalcu«.

Slovenec, 42(1914)45

Ni kaj dodati. Gustav Pirc je s Kmetovalcem globoko oral ledino ter tudi na ta način veliko pripomogel k razvoju in napredku kranjskega kmetijstva.

Ob zaključku urednikovanja

Ob zaključku urednikovanja je Gustav Pirc v uvodniku k deveti številki v letu 1918 v sestavku »Bralcem »Kmetovalca« v slovo« predstavil svoje skoraj petintridesetletno delo z besedami:

Bralcem »Kmetovalca« v slovo!

Od 1. številke »Kmetovalca«, ki jo je c. kr. kmetijska družba izdala 1. marca 1. 1884., torej nad 34 let, sem bil njegov odgovorni in tudi dejanski urednik. Več kakor $\frac{3}{4}$ vsebine »Kmetovalca« dosedanjih 34 letnikov sem lastnoročno spisal.

S pričujočo številko sem odložil uredništvo lista, toda sotrudnik mu hočem, oziroma želim ostati ne le še za kratko dobo svojega bodočega službovanja pri družbi, ampak tudi pozneje, dokler mi dá Bog potrebne telesne in duševne sposobnosti.

Naj se mi ne očita neskrupulnost, če trdim, da sem naredil v teku let »Kmetovalca« najboljšim strokovnim uradnim glasilom med vsemi; ki jih izdajajo avstrijske glavne kmetijske korporacije, saj se je celo v državnem zboru naš list stavil v zgled. 34letne izkušnje me pa uče, da do popolnosti lista še veliko manjka; predvsem sem bil pri spisovanju in uredovanju obče premalo poljuden in nisem dovolj pogostokrat onega ponavljal, kar je za našega kmeta najbolj potrebno. Ta izkušnja me je med drugimi dovela do izdajanja nove priloge »ABC«. Storjene napake prosim odpustiti; dobro voljo sem vedno imel, a končno nisem mogel posvetiti listu onega dela in časa, kakor bi bil želel, saj sem moral biti v prvi vrsti tajnik c. kr. kmetijske družbe in popreje skozi 30 let kmetijski potovalni učitelj.

Nihče mi ne more odrekati, da sem se s prepričanjem in z vso silo potegoval v listu za koristi kmeta, zlasti v zadnjih težkih letih, kar spričuje ogromno naraslo število prejemnikov lista in pa zamera pri upravnih in drugih oblastvih, ki sem si jo nakopal. Bil sem v službi kmeta in ne birokracije, zato sem ponosen na zadovoljnost kmeta kot svojega gospoda, dočim mi je mržnja birokracije le v čast.

Ob odložitvi uredništva »Kmetovalca« smatram za prvo dolžnost se prav iskreno zahvaliti svojim sotrudnikom, zlasti najzvestejšim in najstarejšim, ki so gospodje: ravnatelj Rihard Dolenc, ravnatelj Viljem Rohrmann in c. kr. vinarski nadzornik Bohuslav Skalič, ki je takorekoč kot urednik vinarskega dela lista ne malo pripomogel, če se je kranjsko vinarstvo glede kakovosti tako lepo razvilo.

Poslovim se z nujno prošnjo nakloniti mojemu nasledniku enako podporo vseh dobromiselnih tovarišev in slovenskih kmetovalcev sploh.

Kot agrarec najstrožje baže se poslovim neomadeževan od priznanja tistih, ki nimajo ljubezni do našega kmeta, ker nikdar nisem in sebičnosti izdal zelene zastave kmetijskih bojevnikov, ki sem jo vsikdar s trdo pestjo držal v boju za razredne koristi kmetijskega stanu.

V LJUBLJANI, 1. maja 1918.

Gustav Pirc.

Kmetovalec, 35(1918)9

Opravil je veliko delo. Pirčevo dobo v Kranjski kmetijski družbi je smatrati kot dobo kmetijskega prepo-

roda na Kranjskem, piše Lah (1928) in nadaljuje: »... V tem razdobju je dosegla Kmetijska družba svoj pravi pomen ter se posvetila edino pospeševanju kmetijstva in izboljšanju gospodarskega stanja našega kmeta. Šele sedaj je prišel naš kmet do veljave in tudi beseda »kmet« je izgubila tisti zaničevalni pomen, ki ga je imela prej. To zaslugo je pripisati ravno tajniku Gustavu Pircu, ki je povsod poudarjal izredno važnost, ki jo ima kmečki stan za celokupno narodno gospodarstvo in obenem tudi za obstoj vsake države. V tem času je prešla Kmetijska družba v roke kmetov in se je odpravilo s starimi predsodki, po katerih je smel biti njen predsednik samo plemeniška oseba ali pa osebnost na visokem družabnem stališču. Zato je tudi šteti Pirčevo dobo med najsrečnejše dobe Kmetijske družbe in za naše kmetijstvo najbolj zaslužne, kar bo naš kmet znal še dolgo let primerno ceniti.« Povedano potrjujejo podatki o številu članov: leta 1884 je štela družba komaj 450 članov, leta 1890 že 1.500, leta 1895 3.800, leta 1905 6.355 in leta 1912 10.000 članov.

Kmetovalec – oživiljen 1993

V samostojni Sloveniji je Jerneja Golob leta 1993 v Slovenj Gradcu ustanovila Kmetijsko založbo, ki je v sodelovanju z Društvom kmetijskih svetovalcev Slovenije v svoj program uvrstila obuditev izhajanja kmetijske strokovne revije Kmetovalec. V letu 1993 sta izšli dve pilotni številki, od januarja 1994 pa revija Kmetovalec redno mesečno izhaja. Spomnimo se ob tem takratnega uvodnega zapisa pokojnega prof. dr. Franceta Adamiča (1993): »... Kmetovalec je bil skozi vsa obdobja izhajanja strogo strokovno glasilo: obravnavalo je vse kmetijske panoge in si prizadevalo za uvajanje sodobnih postopkov obdelave zemlje, pridelovanje hrane in reje živine, za uvajanje kmetijskih strojev, mineralnih gnojil in krme za vse vrste živine ...«. Po tej poti hodi tudi današnji Kmetovalec, ki je z urednikom Andrejem Golobom postal osrednje slovensko strokovno kmetijsko glasilo.

Kratko o pomenu Kmetovalca za razvoj kmetijske stroke v Sloveniji

V zadnjih štirih letih je Kmetovalec objavil štiri sestavke, ki so naslovljeni »O živinoreji v Kmetovalcu v letu 1907 oz. 1908 oz. 1909 oz. 1910. Poročajo, kaj so v Kmetovalcu pred sto leti pisali o živinoreji, katere pisme so redili, s kakšnimi ukrepi so jo pospeševali in

usmerjali, kako so skrbeli za usposabljanje rejcev in šolanje kadrov. Na ta način želim presoditi strokovni utrip tistega časa. Za vsako leto pa je bilo ugotovljeno, da je veliko zapisanega v Kmetovalcu pred sto leti aktualno tudi v današnjem času. Spomnimo se pri tem le na izobraževanje in usposabljanje kmetovalcev, ki je bilo med prednostnimi nalogami Kranjske kmetijske družbe. V svojem vsakoletnem poročilu, ki je bilo vedno objavljeno tudi v Kmetovalcu, je kmetijska družba posebej poudarjeno poročala o različnih oblikah kmetijskega pouka, širjenju znanja in usposabljanjih ter omiki. Veliko pozornosti so posvečali tudi pravilnemu izvajanju posameznih rejskih ukrepov, kot je recimo preprečevanje parjenja v sorodstvu, in še bi lahko naštevali. Kmetovalec je veliko prispeval in še prispeva k širjenju kmetijskega znanja.

Za konec

Predlog za nov gospodarsko-podučiven list, ki ga je dal novo izvoljeni tajnik c. kr. Kranjske kmetijske družbe gospod E. Kramer, je bil sprejet z glasovanjem na občnem zboru družbe 15. novembra 1882. Zanimivo je, da je celoten glavni odbor glasoval proti predlogu in poskušali so na razne načine otežiti njegovo izhajanje. Še pred izvolitvijo gospoda Gustava Pirca za tajnika družbe je glavni odbor sprejel 6. januarja 1884 sklep o izdajanju posebnega družbenega gospodarskega lista. Izvolitev g. Gustava Pirca za glavnega tajnika družbe je pripomogla k realizaciji tega sklepa in že v enem mesecu po njegovi izvolitvi je izšla 1. marca 1884 prva številka Kmetovalca. Postal je urednik Kmetovalca vse do devete številke leta 1918. V njegovem času je prešla Kmetijska družba v roke kmetov in število članov se je močno povečalo: leta 1884 je štela družba komaj 450 članov, leta 1890 že 1.500, leta 1895 3.800, leta 1905 6.355 in leta 1912 10.000 članov. V članarino je bilo vključeno tudi prejemanje Kmetovalca, ki je tako močno prispeval k širjenju kmetijskega znanja in uveljavitvi slovenskega jezika. Leta 1993 je začel Kmetovalec ponovno izhajati pri Kmetijski založbi. Kmetovalec je tako ponovno stopil na svojo pot, po kateri hodi še danes v osnovi po programu, ki je bil zapisan že v prvi številki 1. marca 1884. Je osrednje slovensko strokovno kmetijsko glasilo. Pirčevo delo se prav s Kmetovalcem ohranja v sedanji čas.

Uporabljeni viri

1. Adamič, France. Kmetovalec – oživiljen. (1993)8, str. Platnice. Kmetovalec
2. Adamič, France. Škofeloški rojak Gustav Pirc (1859–1923). 43(1996), str. 205–212, Loški razgledi
3. Die Generalversammlung der k. k. Landwirtschafts Gesellschaft für Krain. (1883) 269, str. 2290, Laibacher Zeitung
4. Dobrilovič, Marko. Razvoj kmetijstva na Slovenskem od leta 1884 do l. 1918 v luči »Kmetovalca«. Diplomatska naloga. Ljubljana 1991, 96. strani
5. Dva nova časopisa slovenska. 4(1884)4, str. 252, Ljubljanski zvon
6. Generalversammlung der k. k. Landwirtschafts Gesellschaft für Krain. (1882) 266, str. 2269–2270 in št. 267, str. 2277–2278 in št. 269, str. 2295–2296, Laibacher Zeitung
7. Glavni odbor kmetijske družbe kranjske. 42(1884), str. 15 in 23, Kmetijske in rokodelske novice
8. Goljar, Srečo. Kako se je ustanavljal »Kmetovalec«. 56(1939)3, str. 57–58, Kmetovalec
9. Iz Dolenjskega. 12(1884)22, 26. januarja 1884, Slovenec
10. Jubilar gospod Gustav Pirc. I. 47(1914)60, str. 3, Slovenski narod
11. Jubilar gospod Gustav Pirc. II. 47(1914)62, str. 1–2, Slovenski narod
12. Kmetijska družba kranjska in njen glavni odbor. 41(1883), str. 34, 35, 42, 49, 50, 58, 59, 65, 66, 74, 75, 82, 90, 91, 99, 114, 131, 138, 146, Kmetijske in rokodelske novice
13. Kmetovalec. 17(1884)41, 19.2.1884, Slovenski narod
14. Kmetovalec. 12(1884)54, 5.3.1884, Slovenec
15. »Kmetovalca« prva številka. 42(1884)10, str. 79, Kmetijske in rokodelske novice
16. Kmetovalec ob tridesetletnici. 42(1914)45, str. 2, Slovenec
17. Kranjska kmetijska družba 1767–1945. SI AS 533, Arhiv Republike Slovenije
18. Kranjski kmetovalec. 12(1884)25, 30.1.1884, Slovenec
19. Lah, Rado. Stošestdesetletnica Kmetijske družbe za Slovenijo: 1767–1927. 45(1928)16, jubilejna številka, str. 123–125, Kmetovalec
20. Naši dopisi. 41(1883), str. 148, 166 in 192, Kmetijske in rokodelske novice
21. Nekaj o lastnem časniku kmetijske družbe kranjske. 40(1882)47, str. 370–371, Kmetijske in rokodelske novice
22. Nov list. 17(1884)8, 10.1.1884, Slovenski narod
23. Občni zbor kmetijske družbe kranjske dne 15. novembra 1882. 40(1882), str. 369, 370, 402, 403, 409 in 410, Kmetijske in rokodelske novice
24. Občni zbor kmetijske podružnice. 40(1882)49, str. 390–391, Kmetijske in rokodelske novice
25. Občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske 15. novembra 1882. 15(1882)262, str. 1–2 in št. 263, str. 1–2 in št. 264, str. 1–2 in št. 265, str. 1–2, Slovenski narod
26. Občni zbor kmetijske podružnice v Radovljici 29. julija. 16(1883)175, Slovenski narod.
27. Občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske 21. novembra l. 1883. 41(1883), str. 381, 382, 390, 391, 397, 398, 406 in 407, Kmetijske in rokodelske novice
28. Občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske. 42(1884)5, str. 39, Kmetijske in rokodelske novice
29. Občni zbor kmetijske družbe kranjske. 16(1883)267, Slovenski narod.
30. Občnega zbora kmetijske družbe kranjske. 12(1884)25, 30.1.1884, Slovenec
31. Občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske. 52(1894)25, str. 242 in št. 26, str. 252–253 in št. 27, str. 262–263 in št. 28, str. 272–273 in št. 29, str. 282–283 in št. 30, str. 292, Kmetijske in rokodelske novice
32. Pirc, Gustav. 30 let. 30(1913)24, str. 284, Kmetovalec
33. Pirc, Gustav. V obrambo našega ugleda. 30(1913)24, str. 284–286, Kmetovalec
34. Pirc, Gustav. Bralcem »Kmetovalca« v slovo! 35(1918)9, str. 65, Kmetovalec
35. Razpis službe. 41(1883)35 in 36, Kmetijske in rokodelske novice in 16(1883)196 in 201, Slovenski narod
36. Razpis službe. 16(1883)196 in št. 201, Slovenski narod
37. Rohrman, Viljem. »Kmetovalec« 1884–1928. 45(1928)16, jubilejna številka, str. 125–126, Kmetovalec
38. Seja glavnega odbora dne 19. aprila 1885. 43(1885)17, str. 135, Kmetijske in rokodelske novice
39. Šalehar, Andrej. O živinoreji v Kmetovalcu v letu 1907. 75(2007)10, str. 23–26, Kmetovalec
40. Šalehar, Andrej. O živinoreji v Kmetovalcu v letu 1908. 76(2008)8, str. 14–16, Kmetovalec
41. Šalehar, Andrej. O živinoreji v Kmetovalcu v letu 1909. 77(2009)11, str. 12–14, Kmetovalec
42. Šalehar, Andrej. O živinoreji v Kmetovalcu v letu 1909. 78(2010)5, str. 9–12, Kmetovalec
43. Šalehar, Andrej. Pirc Gustav, prvi urednik Kmetovalca: 150 letnica rojstva. 77(2009)3, str. 30–31, Kmetovalec
44. Umek, Ema. Kranjska kmetijska družba 1767–1787. Arhivi, 29(2006)1, str. 1–34
45. Vabilo na naročbo. 42(1884)6, Kmetijske in rokodelske novice
46. Volitve tajnika c.kr. kmetijske družbe. 16(1883)251, 2.11.1883, Slovenski narod
47. Zapisnik izrednega občnega zbora Kranjske kmetijske družbe dne 30.1.1884 (AS 533, P4 1881–1890)

*PRVI UREDNIK KMETOVALCA GUSTAV PIRC
MED PRVIMI AMATERSKIMI FOTOCRAFI*

*GUSTAV PIRC, THE FIRST EDITOR OF KMETOVALEC
(FARMER) AMONG THE FIRST AMATEUR
PHOTOGRAPHERS*

PRIPRAVIL:

Prof. dr. Andrej Šalehar, zaslužni profesor

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

Rodica, januar 2011

Prvi urednik Kmetovalca Gustav Pirc med prvimi amaterskimi fotografi

Izvleček

Amaterska fotografija beleži svoj pričetek nekako od leta 1880 dalje, ko so se pojavile tako imenovane suhe fotografske plošče. Gustav Pirc, katerega fotografska dediščina je zelo verjetno izgubljena, je že zgodaj pričel s fotografijo dokumentirati dogodke, kraje in naše planine. Dosedaj je odkritih osem njegovih fotografij. Aljažev stolp na Triglavu je fotografiral že leta 1895, v letu postavitve. Njegova prva do sedaj najdena fotografija je iz leta 1890 o obdarovanju konj v Št. Jerneju in je strokovno zelo zanimiva. Verjetno je to najstarejša fotografija v slovenski živinoreji in skupaj z ostalimi fotografijami predstavlja neprecenljiv dokument.

Ključne besede: fotografije, Gustav Pirc, amaterski fotograf

Gustav Pirc, the first editor of Kmetovalec (Farmer) among the first amateur photographers

Abstract

Amateur photographic collection marks its beginnings from 1880 onwards, when the so-called dry photographic plates were introduced. Gustav Pirc's photographic heritage is very likely lost. Very early he started to photograph and to document the events, places and our mountains. So far eight of his photographs have been detected. Aljaž tower on top of Mount Triglav is photographed as early as 1895, the year of its placement. His first ever found photo is from 1890 showing the event of gift giving to horses in Št. Jernej and is professionally a very interesting one. This is probably the oldest photo covering the Slovenian livestock and is together with all his photographs a valuable document.

Key words: photos, Gustav Pirc, amateur photographer

Prvi urednik Kmetovalca Custav Pirc med prvimi amaterskimi fotografi

Uvod

O prvem uredniku Kmetovalca Gustavu Pircu in njegovemu delu je veliko zapisanega v raznih biografijah, enciklopedijah in leksikonih. Podrobno je o njem pisal tudi Adamič (1996) v sestavku: »Škofjeloški rojak Gustav Pirc«. Tem podatkom je treba dodati, da je bil Gustav Pirc tudi med prvimi amaterskimi fotografi. V prvem zvezku knjige »150 let fotografije na Slovenskem«, ki so jo napisali Kambič in drugi (1989), je kot amaterski fotograf predstavljen dvakrat:

Predstavitev fotografij

V reviji »Dom in svet«, ki je izhajala v letih 1888–1944 v Ljubljani, najdemo v prvi številki leta 1891 fotografijo Gustava Pirca, ki prikazuje »Obdarjevanje konj v Št. Jerneju na Dolenjskem«, ki je bilo 13. septembra 1890.

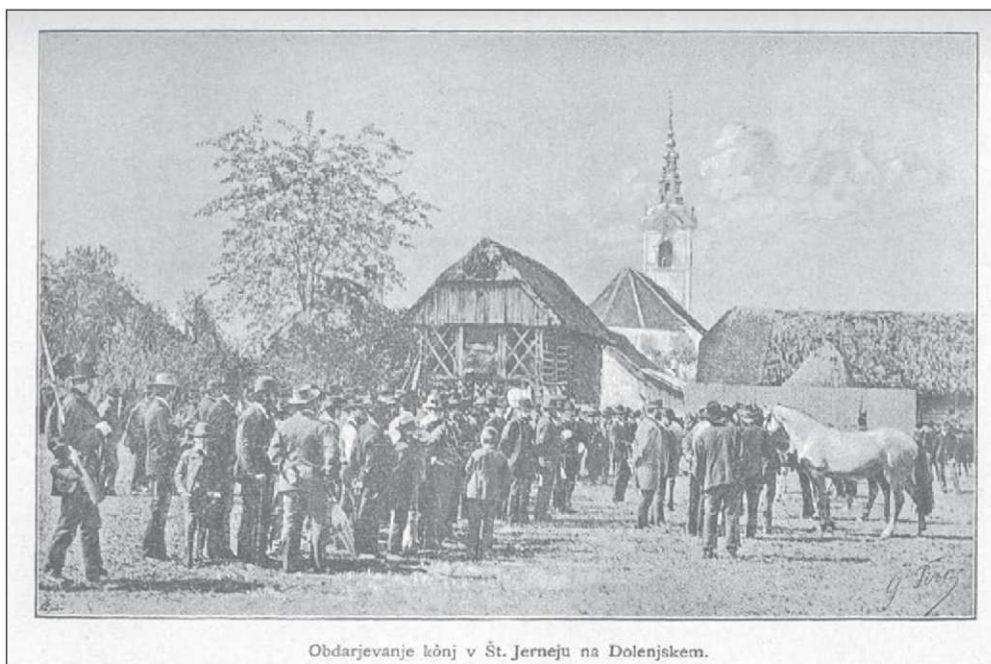
na str. 28:

»Gustav Pirc, odbornik kluba iz leta 1889, je postal znan po svojih motivih iz Julijskih Alp, ki jih je že leta 1895 objavil Planinski vestnik. Pozornost je zbudil tudi njegov slikoviti motiv Kranja, objavljen v Dom in svet 1893«.

na str. 154:

»PIRC, Gustav (1859-1923): Kmetijski strokovnjak, urednik Novic, tajnik in ravnatelj Kmetijske družbe v Ljubljani. Kot eden prvih slovenskih fotoamaterjev je postal tajnik kluba iz leta 1889, sodeloval v žirijah pri fotoodseku Slov. planinskega društva in se zanimal za slikovno zapuščino Janeza Puharja. Originalnih posnetkov za sedaj ne poznamo. Reprodukcijske Pirčevih motivov najdemo v Domu in svetu«.

O ustanovitvi »Kluba amaterjev – fotografov v Ljubljani« 17. julija 1889 in izvolitvi Gustava Pirca za tajnika sta poročala 20. julija 1889 oba tedanja osrednja slovenska dnevnika Slovenec in Slovenski narod.

Obdarjevanje konj v Št. Jerneju na Dolenjskem.

(Slika je objavljena tudi v monografiji »150 let fotografije na Slovenskem« iz leta 1989, 1. zvezek, na 39. strani.)

Fotografija je zanimivo opisana z naslednjimi vrsticami:

6. Obdarjevanje kónj v Št. Jerneju (dné 13. septembra 1890). Ta slika je narejena po fotografiji. Prizor, ki ga stavi slika pred oči čitatelju, moramo imenovati važen za našega poljedelca. Koliko se trudi naš kmet z živino! Da bi povzdignila konjerejo, deli vlada marljivim posestnikom, ki imajo lepe konje, tudi darila — premije; tako deljenje daril (obdarjevanje ali premii-ranje) nam kaže slika. Lep belec je na vrsti; njegov gospodar se pač nadeja lepega darila. A ta natančna gosposka ali komisija je našla, da spričevalo o konju ni prav v redu. (Tudi konj mora imeti spričevalo o svojem rodu — kaj ne čitatelj, čudno! Mislil si, da potrebuje samo človek rojstvenega lista). Kaj pa sedaj? Oni le blizu konja z uradnim pokrivalom se zdí jako oster človek: jako natančno gleda v list. A upajmo, da zatisne komisija eno oko in da bode naš kmet šel domov ponosno poleg obdarjenega belca, ako ne bode rajši nanj sedel.

Dom in svet, 4(1891)1

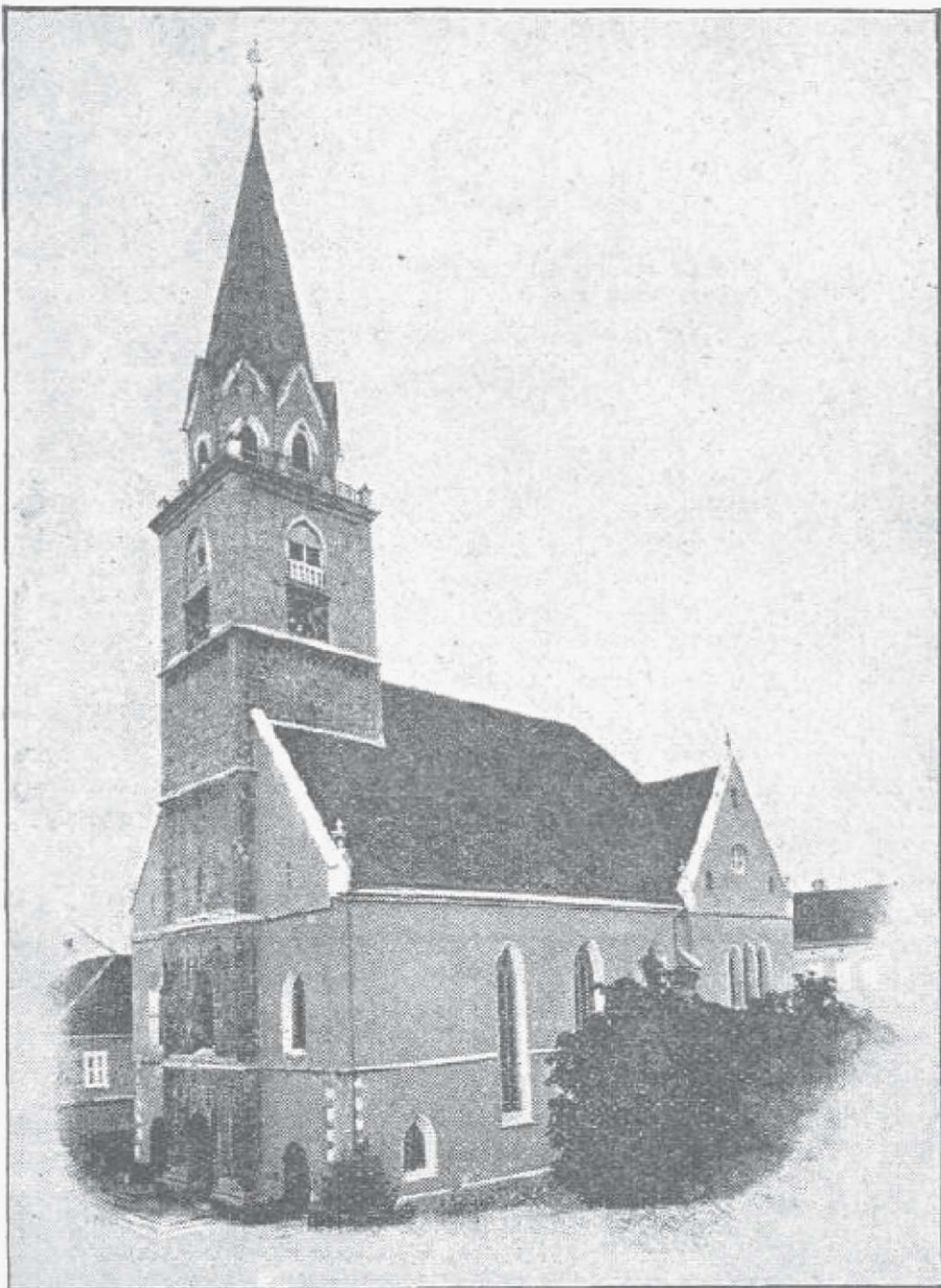
V letu 1893 sta v reviji Dom in svet objavljeni dve njegovi fotografiji, ki prikazujeta mesto Kranj:

Pogled na Kranj. (Fotografiral G. Pirc)

Pirc, Gustav. Pogled na Kranj (fotografija). 6(1893)10, Dom in svet

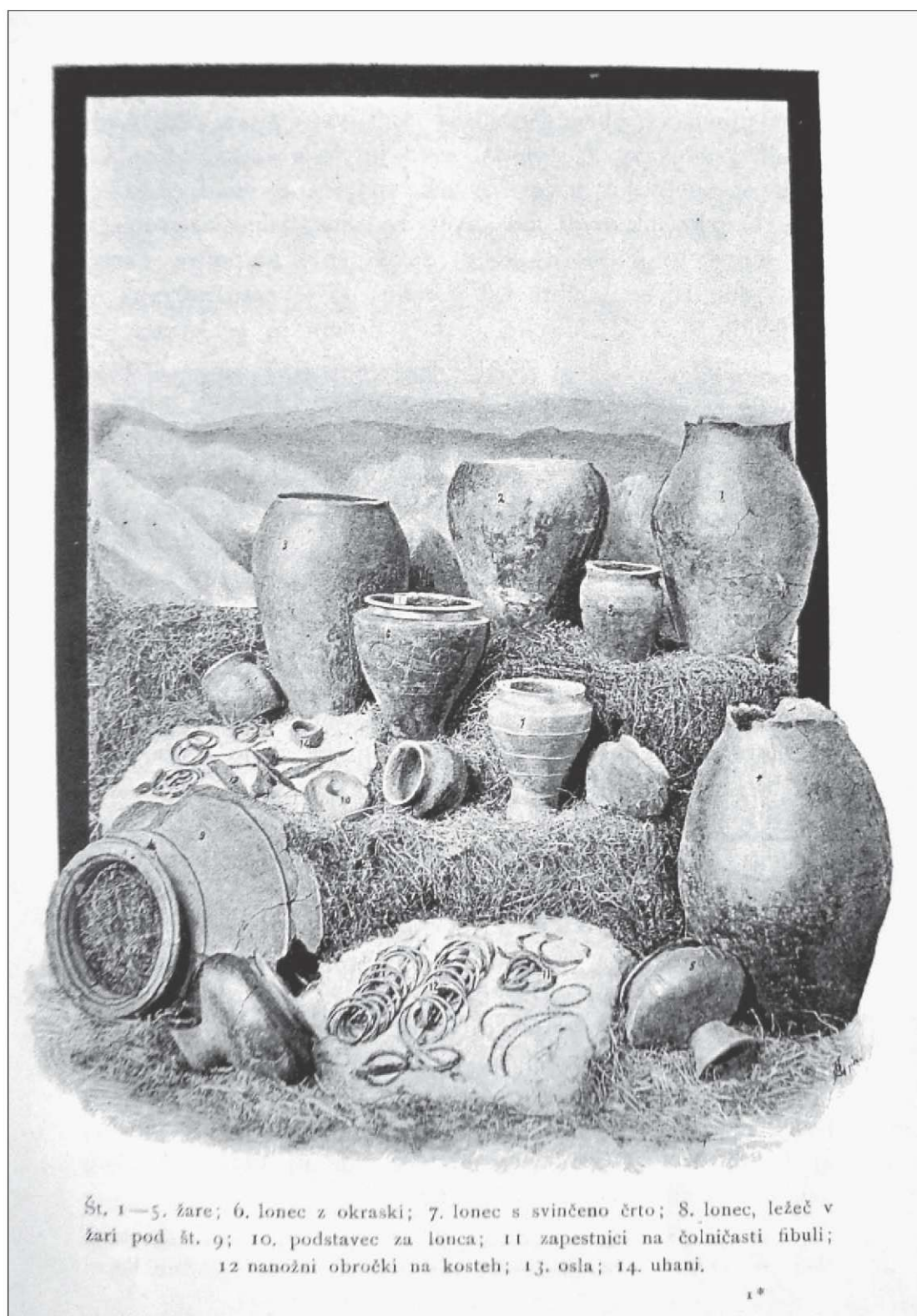
(Slika je objavljena tudi v monografiji: Slovenski impresionisti in njihov čas 1890–1920. Ljubljana 2008, str. 604.)

Župna cerkev v Kranju. (Fotografoval Gust. Pirc.)

Pirc, Gustav. Župna cerkev v Kranju (fotografija). 6(1893)11, Dom in svet

Izvestja muzejskega društva za Kranjsko so v sestavku »Gradišče in gomile na gori sv. Magdalene pri Šmariji« objavile fotografijo, ki jo je posnel Gustav Pirc.

Pirc, Gustav. Izkopanine od sv. Magdalene. 3(1893)1, str. 3, Izvestja muzejskega društva za Kranjsko

Na 40. strani Izvestij je objavljeno naslednje pojasnilo:

»....Druga podoba pa (str. 3.), narejena po fotografiji, katero nam je napravil gosp. tajnik Avgust Pirc, predstavlja uspehe izkopavanja v zadnji jeseni....«

Planinski vestnik je v deseti številki leta 1895 objavil dve njegovi fotografiji s slovenskih planin:

Vodnikova koča na Velem polju (1.700 m)

Aljažev stolp na vrhu Triglava (2.864 m)

Na koncu članka je zapisano:

Naši слиki sta posneti po krasnih fotografijah g. ravnatelja Gustava Pirca, kateri ju je velikodušno izdelal za „Slov. plan. društvo“. Srčna mu hvala naša in gotovo vseh slovenskih domoljubov!

(Slika Aljažev stolp je objavljena tudi v monografiji: »150 let fotografije na Slovenskem«. Ljubljana 2008, v Filozofskem vestniku leta 1994, drugi del, str. 229 in v Slovencu leta 1995, št. 181, 16. stran.)

Koblar (1891) v krajšem sestavku »Ladija v Ljubljanskem barju« v prvi številki revije Dom in svet med drugim tudi piše: »Gosp. tajnik Pirc je sicer lad-

jo fotografoval, a ne vidi se dovolj jasno, ker ladija do sedaj še ni bila vzdignena«. Andrej Gaspari je objavil fotografijo, ki prikazuje ogrodje izkopane ladje in jo je posnel Gustav Pirc 31. oktobra 1890, najprej leta 1998 v Arheološkem vestniku in nato še leta 2003 v International Journal ob Nautical archeology.

Figure 6. Alfons Müllner at the excavations of the Roman sewn ship in Lipe, October 31st, 1890 (photo: Gustav Pirc).

Alfons Müllner pri izkopavanju rimske ladje v Lipah.

Za konec

V zadnjem desetletju 19. stoletja je bila fotografija, ki je dobila svoje ime leta 1839, še na prvih stopnjah razvoja. Še posebej to velja za amatersko fotografijo, ki beleži svoj pričetek nekako od leta 1880 dalje, ko so se pojavile tako imenovane suhe fotografske plošče (Kambič in sod., 1989). Povedano potrjuje, da je Gustav Pirc, katerega fotografska dediščina je zelo verjetno izgubljena, že zgodaj pričel s fotografijo dokumentirati dogodke, kraje in naše planine. Prav njegova prva do sedaj najdena fotografija o obdarovanju konj v Št. Jerneju leta 1890 je strokovno zelo zanimiva. Verjetno je to najstarejša fotografija v slovenski živinoreji in predstavlja neprecenljiv dokument.

Gustav Pirc je bil znan in priznan kmetijski strokovnjak, ki ima velike zasluge za napredek kranjskega kmetijstva in ki je Kranjsko kmetijsko družbo približal kmetu. Bil je potovalni učitelj, tajnik, ravnatelj in predsednik Kranjske kmetijske družbe. Opravljal je delo urednika Kmetovalca (1884–1918(1–9)) in Kmetijskih in rokodelskih novic (1884–1893) in je veliko pisal ter objavil – njegova bibliografija ima najmanj 212 enot. Njegova podoba pa je s svojimi amaterskimi fotografijami veliko pridobila na odličnosti.

Uporabljeni viri

1. Adamič, France. Škofjeloški rojak Gustav Pirc : (1859–1923). 43(1996), str. 205–212. Loški razgledi
2. Gaspari, Andrej. Archaeology of the Ljubljanica River (Slovenia): early underwater investigations and some current issues. 32(2003)1, str. 42–53. International Journal of Nautical Archaeology
3. Gaspari, Andrej. »Pantonium« iz Lip na Ljubljanskem barju. 49(1998), str. 187–224, Arheološki vestnik
4. Kambič, Mirko in sod. 150 let fotografije na Slovenskem. Mestna galerija, Ljubljana 1989, str. 28 in 154
5. Klub amaterjev-fotografov v Ljubljani. 20.7.1889, 22(1889)165, Slovenski narod in 20.7.1889, 17(1889)164, Slovenec
6. Koblar, Anton. Ladija na ljubljanskem barju. 4(1891)1, str. 48, Dom in svet
7. Mrak, Andrej, Pirc, Gustav. Stoletnik ponosno klubuje vsem časom. Na današnji dan pred sto leti so postavili Aljažev stolp. 79(1995)181, 7.8.1995, 16. stran, Slovenec
8. Pirc, Gustav. Obdarjevanje konj v Št. Jerneju na Dolenjskem. 4(1891)1, str. 3, Dom in svet
9. Pirc, Gustav. Pogled na Kranj (fotografija). 6(1893)10, Dom in svet
10. Pirc, Gustav. Župna cerkev v Kranju (fotografija). 6(1893)11, str. 512, Dom in svet
11. Rutar, S. Gradišče in gomile na gori sv. Magdalene pri Šmariji. 3(1893)1, str. 1–6, Izvestja muzejskega društva za Kranjsko
12. Vodnikova koča in Aljažev stolp. 1(1895)10, str. 152–154, Planinski vestnik

PRISPEVKI K BIBLIOGRAFIJI: CUSTAV PIRC
(1859–1923)

CONTRIBUTIONS TO THE BIBLIOGRAPHY: CUSTAV PIRC
(1859–1923)

ZBRAL IN UREDIL:

Prof. dr. Andrej Šalehar, zaslužni profesor

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

Rodica, januar 2011

Izvleček

Gustav Pirc je veliko pisal. Nikoli ne bo mogoče sestaviti njegove popolne bibliografije, ker po takratni navadi žal pri številnih člankih ni napisan avtor. Njegovo razumevanje potreb slovenskega kmetijstva in kmeta pa se jasno zrcalijo v sestavkih, ki so zapisani v tej bibliografiji. V njih razberemo njegova strokovna prepričanja in izhodišča, ki so ga vodila pri njegovem delu. Bibliografija je razdeljena v poglavja: Monografije in tiski (16 zapisov), objave v serijskih publikacijah (skupaj 206 zapisov; od tega v Novicah – 27, Kmetovalcu – 161, Vrtnarju – 1, Dolenjskih novicah – 10 in ostalih publikacijah – 7 zapisov), fotografije – 8 zapisov in urednik – 3 zapisi.

Ključne besede: bibliografija, Gustav Pirc, monografije in tiski, serijske publikacije, fotografije

Abstract

Gustav Pirc was writing a lot. There will never be possible to assemble a complete bibliography of his works, because, unfortunately, at that time the authors were usually not written next to the published articles. His understanding of the needs of the Slovenian agriculture and the Slovene farmer is clearly reflected in the compositions, which are recorded in his bibliography. They focus his professional beliefs and positions that led him in his work. The bibliography is divided into chapters: Monographs and prints (16 records), publishing in periodicals (total of 206 records, of which 27 in Novice (the News), 161 in Kmetovalec (Farmer), 1 in Vrtnar (Gardener), 10 in Dolenjske Novice (Dolenjska News), 7 records in other publications, 8 records of photos and 3 records of his editorial work.

Key words: bibliography, Gustav Pirc, monographs and prints, periodicals, photographs

Prispevki k bibliografiji:

Custav Pirc

Uvodna pojasnila

Adamič (1996)* je zapisal:

Gustav Pirc je v štiridesetih letih v strokovnem tisku objavil na tisoče člankov, prikazov in pogovorov s člani KKD, predvsem v Novicah, Kmetovalcu in prilogah ter v Kmečkem listu, Notranjcu in Dolenjskih Novicah; izdal je več knjig in knjižic ter nekaj prevodov. Sprva je obravnaval sadjarstvo in vinogradništvo, kasneje si je prizadeval za splošni napredek kmetijstva, največ objav pa se nanaša na živinorejo in mlekarstvo.

In na koncu:

Obširno Pirčevo bibliografijo bo težko sestaviti, ker kopije ali koncepti člankov niso ohranjeni. Razen tega, po takratni navadi, pod vsemi članki niso navedena imena piscev.

Pirc (1918)** je v sestavku »Bralcem v slovo«, ki ga je objavil v 9. številki Kmetovalca leta 1918, ko je predal urednikovanje svojemu nasledniku, zapisal, da je »več kot $\frac{3}{4}$ vsebine Kmetovalca napisal lastno-ročno«.

Povedano pojasnjuje, kakšna zadrega je spremljala pripravo te bibliografije. Zapisali smo samo tiste sestavke, za katere je bilo nedvoumno ugotovljeno, da je avtor ali soavtor Gustav Pirc. Našli pa smo nekaj novih del, ki so povezana predvsem z objavljenimi fotografijami, ki jih je posnel Gustav Pirc, ki je bil med prvimi amaterskimi fotografi. Prav vsa imajo danes neprecenljivo vrednost. Verjetno pa je slika Obdarjevanja konj v Št. Jerneju 13.9.1890 najstarejša fotografija v slovenski živinoreji. Tudi slika Aljaževega stolpa na Triglavu, ki je bila posneta in objavljena leta 1895, v letu postavitve stolpa, je enkratni dokument.

Gustav Pirc je veliko pisal. Nikoli ne bo mogoče sestaviti njegove popolne bibliografije, ker po takratni navadi žal pri številnih člankih ni napisan avtor. Njegovo razumevanje potreb slovenskega kmetijstva in kmeta pa se jasno zrcalijo v sestavkih, ki so zapisani v tej bibliografiji. V njih razberemo njegova strokovna prepričanja in izhodišča, ki so ga vodila pri njegovem delu.

*Adamič, France. Škofjeloški rojak Gustav Pirc (1859-1923). 46(1996) str. 205-212, Loški razgledi

** Pirc, Gustav. Bralcem »Kmetovalca« v slovo! 35(1918)9, str. 65, Kmetovalec

Monografije in tiski

1. Pirc, Gustav. Mlekarstvo. Ljubljana 1884, 62 strani
2. Pirc, Gustav. Vrtnarstvo : s posebnim ozirom na obdelovanje in oskrbovanje šolskih vrtov. Ljubljana 1888, 147 strani
3. Pirc, Gustav. Volkswirtschaftliches Leben in Krain. Land- und Forstwirtschaft, Jagd und Fischerei. str. 475–491. V: Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. Kärnten und Krain. Wien 1891, 508 strani
4. Pirc, Gustav. Krain im Jahre 1893. str. 64–72. V: Hitschmann, H. Hugo. Die Land- und Forstwirtschaft in Oesterreich-Ungarn und in Bosnien und der Hercegovina im Jahre 1893 Dunaj 1893, 255 strani
5. Pirc, Gustav. Odprto pismo ravnatelja Gustava Pirca Bohinjcem in vsem tistim, katere gre mari. Ljubljana 1901, 25 strani
6. Pirc, Gustav. Kmetijske razmere na Kranjskem. Ljubljana 1902, 64 strani
7. Steuert, Ludvik. Sosedu Razumnika govedoreja. Poljubno navodilo za rejo in oskrbovanje govedi. (poslovenil Pirc Gustav). Ljubljana 1905, 143 strani
8. Steuert Ludvik. Sosedu Razumnika prašičja reja: poljudno navodilo za rejo in oskrbovanje prasičev (poslovenil Pirc Gustav). Ljubljana 1905, 159 strani
9. Pirc, Gustav. Določanje tolščobe v mleku. Ljubljana 1908, 39 strani
10. Pirc, Gustav. Poglavlje o govedoreji na Kranjskem. Ljubljana 1909, 63 strani
11. Steuert, Ludvik. Sosedu Razumnika prasičereja: poljudno navodilo za rejo in oskrbovanje prasičev (poslovenil Pirc Gustav). 2. izdaja. Ljubljana 1909, 156 strani.

12. Pirc, Gustav. Vnetje vimena ali volčič na vimenu. Gospodarska navodila števil. 29. Ljubljana 1914, 5 strani
13. Pirc, Gustav. Povračilo škode, če živina pogine. Gospodarska navodila števil. 65. Ljubljana 1918, 8 strani
14. Pirc, Gustav. Vnetje vimena ali volčič na vimenu. (2. izdaja). Gospodarska navodila števil. 29. Ljubljana 1919, 5 strani
15. Pirc, Gustav. Napenjanje govedi. (2. izdaja). Gospodarska navodila števil. 44. Ljubljana 1919, 6 strani
16. Pirc, Gustav. Živinoreja v veliki vojvodini Badenski. Ljubljana 1910, 12 strani

Naslovnice monografij:

!!Nova kmetijska knjiga!!

V založbi c. kr. kmetijske družbe kranjske izšla je
ravnokar nova knjiga:

VRTNARSTVO

s posebnim ozirom na obdelanje in oskrbovanje
šolskih vrtov.

Knjiga, katero je spisal po naročilu vis. c. kr. kmetijskega ministerstva **Gustav Pirc**, tajnik c. kr. kmetijske družbe kranjske in potovalni učitelj, obsega 10 tiskanih pol, ima 180 podob in je elegantno v platno vezana.

Vsebina knjigi je nastopna: I. Splošni del. 1. Splošne opomnje. 2. Razdelitev šolskega vrta. 3. Vrtna ograja in pota. 4. Zboljšavanje zemlje. 5. Za obdelovanje vrta potrebno orodje in gradivo. II. Sadjarstvo. 1. Splošne opomnje o sadjarstvu na šolskem vrtnu. 2. Vzgoja sadnega drevja. 3. Gojenje sadnega drevja na stalnem mestu. III. Vinarstva. IV. Zelenjadarstvo. 1. Splošno zelenjadarstvo. 2. Posebno zelenjadarstvo. V. Lepotično vrtnarstvo. 1. Splošni del lepotičnega vrtnarstva. 2. Vzgoja lepotičnih rastlin.

Oddajajo se samo vezani eksemplari in sicer po goldinarji, udom c. kr. kmetijske družbe kranjske in učiteljem pa po 75 kr. Naročilom izven Ljubljane dodati je 10 kr. za pošto. (45—1)

Naročilo sprejema c. kr. kmetijska družba
kranjska v Ljubljani.

Kmetijske razmere na Kranjskem.

SPISAL

Gustav Pirc,

ravnatelj c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Ljubljana 1902.

Samozaložba. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

Poglavje o govedoreji na Kranjskem.

Spisal

Gustav Pirc.

LJUBLJANA 1909.

Izdala in založila c. kr. kmetijska družba kranjska.
Tisk J. Blasnika naslednikov.

Soseda Razumnika prasičereja.

Poljudno navodilo za rejo in oskrbovanje prasičev.

Nemški spisal

dr. L. Steuert,

kr. profesor na kmetijski akademiji v Weihenstephanu.

Preložil in priredil

Gustav Pirc,

potovalni učitelj za Kranjsko.

44 podob.

Druga izdaja.

LJUBLJANA 1909.

Izdala in založila c. kr. kmetijska družba kranjska.

List 13.

NOVICE

gospodarske, obrtniške in národne.

Tečaj XLII.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 26. marca 1884.

1. Pirc, Gustav. Mlekarstvo. 42(1884)13, str. 97–98, št. 14, str. 106–107, št. 15, str. 114–115, št. 16, str. 123–124, št. 17, str. 131–132, št. 18, str. 140–141, št. 19, str. 156–157, št. 20, str. 164–165, št. 22, str. 171–172, št. 23, 179–180.
2. Pirc, Gustav. O naši živinoreji. 42(1884) 46, str. 363 in št. 47, str. 371–372 in št. 48, str. 379–380 in št. 49, str. 388 in št. 51, str. 404 in št. 52, str. 410–411 in št. 53, str. 419–420 in 43(1885)1, str. 2–3, Kmetijske in rokodelske novice.
3. Wurzbach-Tannenberg, Karol, Pirc, Gustav. Razpis službe vrtnarja na poskuševalnem vrtu c.kr. Kranjske kmetijske družbe v Ljubljani. 42(1884)47 str. 737 in št. 48, str. 381, Kmetijske in rokodelske novice
4. Wurzbach-Tannenberg, Karol, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družbenikom c.k.kmetijske družbe kranjske na občni zbor v Ljubljani 28. dne januarja 1885. 43(1885)1, str. 1, Kmetijske in rokodelske novice
5. Pirc, Gustav. Amerikanska sadna sušilnica. 44(1886)1, str. 1–3 in št. 2, str. 10, Kmetijske in rokodelske novice
6. Wurzbach, Karol, Pirc, Gustav. Poziv kranjskim sadjarjem oziroma občinam, ki so pri volji napraviti si amerikansko sadno sušilnico. 44(1886)1, str. 3 in št.4, str. 27 in št. 7, str. 51, Kmetijske in rokodelske novice
7. Wurzbach, Karol, Pirc, Gustav. Program o razstavi goved in delitvi premij za govejo živino, ki bode v Postojni 10. maja 1886. 44(1886)16, str. 121, Kmetijske in rokodelske novice
8. Seunig, Jož., Fr., Karol, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družbenikom c. kr. kmetijske družbe kranjske v občni zbor v Ljubljani 26. dne maja 1886. 44(1886)17, str. 129, Kmetijske in rokodelske novice
9. Seunig, J., Fr., Karol, Pirc, Gustav. Razpis državne štipendije za obiskovanje c. kr. živinozdravniškega zavoda na Dunaji. 44(1886)25, str. 193 in št. 26, str. 203, in št. 28, str. 219, Kmetijske in rokodelske novice
10. Seunig, J., Fr., Karol, Pirc, Gustav. Zalaganje c. kr. vojske. 44(1886)28, str. 217, Kmetijske in rokodelske novice
11. Seunig, J., Fr., Karol, Pirc, Gustav. Razstava in premiranje goveje živine za politične okraje Ljubljansko okolico, Kamnik, Kranj in Radovljico. 44(1886)28, str. 217, Kmetijske in rokodelske novice
12. Thurn, Gustav, Karol, Pirc, Gustav. Poziv vodstvom ljudskih šol, oziroma krajnim šolskim svetom. 44(1886)31, str. 243 in št. 32, str. 251 in št. 33, str. 259, Kmetijske in rokodelske novice
13. Thurn, Gustav, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino, ki bode v Kranji v ponedeljek 4. oktobra 1886. 44(1886)33, str. 257, Kmetijske in rokodelske novice

14. Thurn, Gustav, Pirc, Gustav. Poziv kranjskim ovčarjem. 44(1886)35 str. 275 in št. 36, str. 283 in št. 39, str. 305, Kmetijske in rokodelske novice
15. Pirc, Gustav. Kedo naj je ud c. kr. kmetijske družbe. 45(1887)1, str. 2–3, Kmetijske in rokodelske novice
16. Thurn, Gustav, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino, ki bode v Metliki v ponedeljek 29. avgusta 1887. 45(1887)34 str. 267, Kmetijske in rokodelske novice
17. Seunig, Jos. Fr., Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor v Ljubljani 23. dne maja 1889. 47(1889)20, str. 153 in št. 21, str. 161, Kmetijske in rokodelske novice
18. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Velevažen poziv! 47(1889)49, str. 378, Kmetijske in rokodelske novice
19. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bode v četrtek dne 30. oktobra 1890. I. ob ½ 9 uri dopoldne v dvorani mestne hiše v Ljubljani. 48(1890)42, str. 329, Kmetijske in rokodelske novice
20. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bode v četrtek dne 11. junija 1891. I. ob ½ 9 uri dopoldne v dvorani mestne hiše v Ljubljani. 49(1891)22, str. 169, Kmetijske in rokodelske novice
21. Pirc, Gustav. Volilcem kmetskih občin Radovljiškega okraja. 49(1891)29, str. 227, Kmetijske in rokodelske novice
22. Pirc, Gustav. Vzorna moštarna v Bledu. 49(1891)42, str. 335, Kmetijske in rokodelske novice

Kmetovalec

1. Wurzbach-Tannenberg, Karol, Pirc, Gustav. Razpis državnih stipendij. 1(1884)12, str. 61–62, Kmetovalec
2. Wurzbach-Tannenberg, Karol, Pirc, Gustav. Program o razstavi goved in delitvi premij za govejo živino, ki bode v Krškem 1. oktobra 1884. 1(1884)13, str. 63, Kmetovalec
3. Wurzbach-Tannenberg, Karol, Pirc, Gustav. Razglas kranjskim živinorejcem o prodaji plemen- skih goved v Ljubljani. 1(1884)16, str. 79, Kme- tovalec
4. Pirc, Gustav. O naši živinoreji. 1(1884)18, str. 87, št. 19, str. 91–92, št. 20, str. 94–95, 2(1885)1, str. 1–3, št. 2, str. 5–6, Kmetovalec

5. Wurzbach-Tannenberg, Karol, Pirc, Gustav. Razpis službe vrtnarja na poskuševalnem vrtu c.kr. Kranjske kmetijske družbe v Ljubljani. 1(1884)19, str. 89, Kmetovalec
6. Wurzbach, Karol, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družbenikom c.k.kmetijske družbe kranjske na občni zbor v Ljubljani 28. dne januarija 1885. 2(1885)1, str. 1 in št.2. str. 5, Kmetovalec
7. Wurzbach-Tannenberg, Karol, Pirc, Gustav. Razpis štirih premij. 2(1885)4, str. 13 in št. 8, str. 29, Kmetovalec
8. Wurzbach, Karol, Pirc, Gustav. Razglas kranjskim živinorejcem o prodaji plemenskih juncev muriškega rodu v Postojni na Notranjskem. 2(1885)10, str. 37, Kmetovalec
9. Pirc, Gustav. Cviček. 2(1885)10, str. 37–41 in št. 11, str. 44–45, Kmetovalec
10. Wurzbach, Karol, Pirc, Gustav. Razglas kranjskim ovčarjem. 2(1885)14, str. 58 in št. 16, str. 66, Kmetovalec
11. Wurzbach, Karol, Pirc, Gustav. Program o razstavi goved in delitvi premij za govejo živino, ki bode v Kranjski gori 12. oktobra 1885. 2(1885)18, str. 74, Kmetovalec
12. Pirc, Gustav. Amerikanska sadna sušilnica. 3(1886)2, str. 5–8, Kmetovalec
13. Wurzbach, Karol, Pirc, Gustav. Poziv kranjskim sadjarjem oziroma občinam, ki so pri volji napraviti si amerikansko sadno sušilnico. 3(1886)2, str. 10, Kmetovalec
14. Wurzbach, Karol, Pirc, Gustav. Program o razstavi goved in delitvi premij za govejo živino, ki bode v Postojni 10. maja 1886. 3(1886)8, str. 34, Kmetovalec
15. Seunig, Jož., Fr., Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družbenikom c. kr. kmetijske družbe kranjske v občni zbor v Ljubljani 26. dne maja 1886. 3(1886)9, str. 35, Kmetovalec
16. Seunig, J., Fr., Pirc, Gustav. Razpis državne štipendije za obiskovanje c. kr. živinozdravniškega zavoda na Dunaji. 3(1886)14, str. 60, Kmetovalec
17. Thurn, Gustav, Karol, Pirc, Gustav. Poziv vodstvom ljudskih šol, oziroma krajnim šolskim svetom. 3(1886)16, str. 72, Kmetovalec
18. Thurn, Gustav, Karol, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino, ki bode v Kranji v ponedeljek 4. oktobra 1886. 3(1886)17, str. 77–78, Kmetovalec
19. Thurn, Gustav, Karol, Pirc, Gustav. Razglas kranjskim ovčarjem. 3(1886)18, str. 82 in št. 19, str. 86, Kmetovalec
20. Pirc, Gustav. Kedo naj je ud c. kr. kmetijske družbe. 4(1887)1, str. 3–4, Kmetovalec
21. Thurn, Gustav, Pirc, Gustav. Vabilo na občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske. 4(1887)8, str. 77–78 in št. 9, str. 85, Kmetovalec
22. Thurn, Gustav, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino, ki bode v Metliki v ponedeljek 29. avgusta 1887. 4(1887)16, str. 146, Kmetovalec
23. Thurn, Gustav, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino, ki bode na Bohinjski Bistrici v torek 18. oktobra t.j. na sv. Lukeža dan. 4(1887)18, str. 174, Kmetovalec
24. Thurn, Gustav, Pirc, Gustav. Razglas kranjskim ovčarjem. 4(1887)20, str. 188 in št. 22, str. 197, Kmetovalec
25. Seunig, Jos., Fr., Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bo v četrtek dne 14. junija 1888. I. ob pol 9 uri dopoldne v dvorani mestne hiše v Ljubljani. 5(1888)9, str. 70, Kmetovalec
26. Seunig, Jos., Fr., Pirc, Gustav. Poziv udom c. kr. kmetijske družbe, stanujočim v sodnem okraji ljubljanske okolice. 5(1888)12, str. 100, Kmetovalec
27. Seunig, Jos., Fr., Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino ki bode v Dolenjem Logatcu v ponedeljek dne 23. julija 1888. 5(1888)13, str. 114, Kmetovalec
28. Seunig, Jos., Fr., Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino ki bode v Ribnici v četrtek dne 16. avgusta t.j. na sv. Roka dan. 5(1888)14, str. 122, Kmetovalec

29. Seunig, Jos., Fr., Pirc, Gustav. Razpis državne štipe za obiskovanje c. kr. živinozdravnega zavoda na Dunaji. 5(1888)16, str. 137, Kmetovalec
30. Seunig, Jos., Fr., Pirc, Gustav. Razglas kranjskim ovčarjem. 5(1888)19, str. 164 in št. 20, str. 174 in št. 21, str. 182, Kmetovalec
31. Pirc, Gustav. Kmetijsko predavanje popotnega učitelja. 6(1889)5, str. 40, Kmetovalec
32. Seunig, Jos., Fr., Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bo v četrtek dne 23. maja 1889. I. ob pol 9 uri dopoldne v dvorani mestne hiše v Ljubljani. 6(1889)9, str. 76, Kmetovalec
33. Murnik, Ivan, , Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino ki bode v Bledu v soboto 24. avgusta 1889. 6(1889)14, str. 120, Kmetovalec
34. Murnik, Ivan, Goll, W., Lenarčič, Jos., Pirc, G. Oklic gospodarjem na Kranjskem. 6(1889)16, str. 133–134, Kmetovalec
35. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Naznanilo vsem udom, ki žele sadnega drevja iz družbene drevsnice. 6(1889)17, str. 137–138 in št. 18, str. 151–152, Kmetovalec
36. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Razglas kranjskim ovčarjem. 6(1889)17, str. 144 in št. 18, str. 153, Kmetovalec
37. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Izvirno miricedolsko (sivo) goved (bike), nakupljene z državno podporo, prodajal bode podpisani odbor. 6(1889)17, str. 143, Kmetovalec
38. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino ki bode v Trebnjem v ponedeljek 30. septembra 1889. 6(1889)17, str. 146, Kmetovalec
39. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Izvirno beljansko (pisano) goved (bike), nakupljene z državno podporo, prodajal bode podpisani odbor. 6(1889)19, str. 159–160, Kmetovalec
40. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Poziv kranjskim gospodarjem, ki se bavijo s prašičjo rejo. 6(1889)19, str. 159 in št. 20, str. 168, Kmetovalec
41. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Važno za zveste stare posle. 6(1889)19, str. 160, Kmetovalec
42. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Velevažen poziv. 6(1889)22, str. 179, Kmetovalec
43. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Razglas o prodaji modre galice za škropljenje trt proti strupeni rosi (peronospori). 7(1890)3, str. 22, Kmetovalec
44. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino ki bode v šentvidu pri Zatični v ponedeljek 29. septembra, v Kamniku v soboto 4. oktobra in v Vipavi v soboto 11. oktobra t.l. 7(1890)16, str. 150, Kmetovalec
45. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Razglas. 7(1890)17, str. 155 in št. 19, str. 172, Kmetovalec
46. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bo v četrtek dne 30. oktobra 1890. I. ob ½9 uri dopoldne v dvorani mestne hiše v Ljubljani. 7(1890)18, str. 163 in št. 19, str. 172, Kmetovalec
47. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Razglas zaradi oddaje družbenega drevja pomladi I. 1891. 7(1890)23, str. 207 in 8(1891)1, str. 6 in št. 2, str. 14, Kmetovalec
48. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Za povzdigo ribarstva na Kranjskem. 8(1891)2, str. 14, Kmetovalec
49. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bo v četrtek dne 11. junija 1891. I. ob ½9 uri dopoldne v dvorani mestne hiše v Ljubljani. 8(1891)10, str. 84, Kmetovalec
50. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino ki bode na Jesenicah v ponedeljek 19. oktobra, na Vrhniki v sredo 21. oktobra, v Kočevji v soboto 24. oktobra, v Novem Mestu v ponedeljek 26. oktobra in v Ilirski Bistrici v četrtek 29. oktobra. 8(1891)16, str. 137–138, Kmetovalec
51. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Razglas zaradi oddaje družbenega drevja pomladi I. 1892. 8(1891)24, str. 204 in 9(1892)1, str. 2 (priloga) in št. 2, str. 2 (priloga), Kmetovalec
52. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bo v četrtek dne 9. junija 1892. I. ob ½9 uri dopoldne v dvorani mestne hiše v

Ljubljani. 9(1892)9, str. 55 in št. 10, str. 62, Kmetovalec

53. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino katera bode v Novem Mestu v torek 25. oktobra, v Črnomlji v sredo 26. oktobra, v Kočevji v četrtek 27. oktobra in v Il. Bistrici v ponedeljek 31. oktobra. 9(1892)17, str. 106 in št. 19, str. 118, Kmetovalec
54. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Razglas. 9(1892)22, str. 136, Kmetovalec
55. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bo v četrtek dne 8. junija 1893. I. ob ½9 uri dopoldne v dvorani mestne hiše v Ljubljani. 10(1893)9, str. 55 in št. 10, str. 62, Kmetovalec
56. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Razglas o oddaji plemenih prašičkov jorkširske (velike bele angleške) pasme. 10(1893)13, str. 80 in št. 14, str. 85–86, Kmetovalec
57. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Program o delitvi premij za govejo živino, katere bodo v Kostanjevici v četrtek 12. oktobra in v Starem Trgu pri Loži v ponedeljek 16. oktobra t.l. 10(1893)17, str. 80 in št. 18, str. 110, Kmetovalec
58. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bo v četrtek dne 14. junija 1894. I. ob ½9 uri dopoldne v dvorani mestne hiše v Ljubljani. 11(1894)9, str. 72 in št. 10, str. 79, Kmetovalec
59. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Prašičja razstava, katero priredi c. kr. kmetijska družba kranjska v Novem Mestu v torek, dne 22. oktobra t.l., v zvezi s prašičjim semnjem. 11(1894)17, str. 135–136 in št. 19, str. 152, Kmetovalec
60. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Program o delitvi premij za govejo živino, katere bodo v Žužemberku v torek, dne 16, na Razdrtem v četrtek, dne 24. oktobra in v Moravčah v ponedeljek, dne 29. oktobra t.l. 11(1894)18, str. 143–144 in št. 19, str. 151–152, Kmetovalec
61. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo na izedni občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske, ki bo v četrtek, dne 29. novembra t.l. dopoldne ob ½11 uri v prostorih ljudske šole v Mokronogu na Do-

lenjskem. 11(1894)20, str. 160, Kmetovalec

62. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo na izedni občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske, ki bo v četrtek, dne 29. novembra t.l. dopoldne ob ½11 uri v prostorih ljudske šole v Trebnjem na Dolenjskem. 11(1894)22, str. 168, Kmetovalec
63. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Zapisnik izednega občnega zbora c. kr. kmetijske družbe dne 29. novembra 1894 v Trebnjem. 11(1894)23, str. 182–184, Kmetovalec
64. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bo v četrtek dne 18. julija 1895. I. ob ½9 uri dopoldne v dvorani mestne hiše v Ljubljani. 12(1895)11, str. 87 in št. 12, str. 95, Kmetovalec
65. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Program za delitve premij za govejo živino, ki bode v v ponedeljek, dne 21. oktobra t.l. na Vrhniki, v sredo dne 23., na Pristavi pri Tržiču in v saboto, dne 26., v Trebnjem. 12(1895)18, str. 143 in št. 19, str. 152, Kmetovalec
66. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Oddaja umetnih gnojil za vinograde. 13(1896)4, str. 31 in št. 5, str. 39, Kmetovalec
67. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bode v četrtek, 11. dne junija 1896. I. ob ½9 uri dopoldne v dvorani mestne hiše v Ljubljani. 13(1896)9, str. 70 in št. 10, str. 77, Kmetovalec
68. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo na izedni občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske, ki bo v četrtek, 15. dne oktobra v mestni dvorani v Novem Mestu. 13(1896)17, str. 135 in št. 18, str. 143, Kmetovalec
69. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Program za delitve premij za govejo živino, ki bode v ponedeljek, 19. dne oktobra t.l. v Šenčurju pri Kranji, v četrtek, 22. dne oktobra v Godoviču in v ponedeljek, 26. dne oktobra, v Metliki. 13(1896)18, str. 143–144 in št. 19, str. 150–151, Kmetovalec
70. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bode v četrtek, 8. dne julija 1897.

I. ob ½9 uri dopoldne v dvorani mestne hiše v Ljubljani. 14(1897)10, str. 78 in št. 11, str. 87, Kmetovalec

71. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Program za delitve premij za govejo živino, ki bode v ponedeljek, 18. dne oktobra t.l. v Gorenji Vasi nad Škofjo Loko za okrajno glavarstvo kranjsko, v četrtek, 21. dne oktobra v Ribnici za okrajno glavarstvo kočevsko in v soboto, 23. dne oktobra v Vipavi za okrajno glavarstvo postojnsko. 14(1897)18, str. 143-144, Kmetovalec
72. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Razglas o oddaji plemenih prašičkov jorkširske (velike bele angleške) pasme. 15(1898)7, str. 56, Kmetovalec
73. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bode v četrtek, 7. dne julija 1898. I. ob ½9 uri dopoldne v dvorani »Kato-liškega doma« na Turjaškem trgu v Ljubljani. 15(1898)10, str. 79, Kmetovalec
74. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Razglas o sprejemu gojenk v gospodinjsko šolo c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani. 15(1898)14, str. 112 in št. 16, str. 127, Kmetovalec
75. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino, ki bode v ponedeljek, 17. dne oktobra t.l. na Bledu za okrajno glavarstvo radovljiško, v sredo, 19. dne oktobra t.l. v Litiji za okrajno glavarstvo litijsko in v soboto, 22. dne oktobra t.l. v Trnovem za okrajno glavarstvo postojnsko. 15(1898)18, str. 143-144, Kmetovalec
76. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Razglas o ustanovitvi zavodov in postaj za prašičjo rejo in o oddaji posameznih merjascev. 16(1899) 5, str. 39, Kmetovalec
77. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bode v četrtek 13. dne julija 1899. I. ob ½9 uri dopoldne v dvorani »Kato-liškega doma« na Turjaškem trgu v Ljubljani. 16(1899)11, str. 87-88, Kmetovalec
78. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske k nadaljevanju rednega občnega zbora, ki bode v četrtek, 26. dne oktobra 1899. I. ob ½9 uri dopoldne v telovadni dvorani »Narodnega doma« v Ljubljani. 16(1899)11, str. 143-144, Kmetovalec
79. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino, ki bode v ponedeljek, 16. dne oktobra t.l. v Novem Mestu za okrajno glavarstvo novomeško, v sredo, 18. dne oktobra t.l. v Logatcu za okrajno glavarstvo logaško in v četrtek 19. dne oktobra t.l. v Lescah za okrajno glavarstvo radovljiško. 16(1899)18, str. 144, Kmetovalec
80. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Razglas o oddaji plemenih prašičkov jorkširske (velike bele angleške) pasme. 17(1900)9, str. 76, Kmetovalec
81. Povše, Fran, Pirc, Gustav. Razglas o oddaji premij za zboljšanje planin v letu 1901. 18(1901)8, str. 63 in , št.10, str. 80 in št. 11, str. 87, Kmetovalec
82. Povše, Frančišek, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bode v četrtek, dne 20. junija 1901 ob ½9 dopoldne v dvorani »Mestnega doma« v Ljubljani. 18(1901)10, str. 79 in št. 11, str. 87, Kmetovalec
83. Detela, Oton, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino ki bode v ponedeljek 14. oktobra t.l. v Jeličnem Vrhu pri Idriji za okrajno glavarstvo logaško, v sredo 16. oktobra t.l. v Mokronogu za okrajno glavarstvo krško in v četrtek 17. oktobra t.l. v Kranju za okrajno glavarstvo kranjsko. 18(1901)18, str. 144, Kmetovalec
84. Pirc, Gustav. Liter mleka po 10 krajcarjev! 19(1902)1, str. 3-5, Kmetovalec
85. Pirc, Gustav. Kmetijske razmere na Kranjskem. 19(1902)2, str. 11 in št. 3, str. 18-19, in št. 4, str. 26-28 in št. 5, str. 36-38 in št. 7, str. 53 in št.8, str. 58-60 in št. 10, str. 75-77 in št. 11, str. 86 in št. 12, str. 91-93 in št. 13, str. 99-100 in št. 15, str. 119 in št. 16, str. 127-128 in št.17, str. 133-134 in št. 18, str. 142 in št. 19, str. 150-151 in št. 20, str. 157-158, Kmetovalec
86. Detela, Oton, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bode v četrtek, dne 10. julija 1902 ob ½9 dopoldne v dvorani »Mestnega doma« v Ljubljani. 19(1902)11, str. 88 in št. 12, str. 95-96, Kmetovalec
87. Detela, Oton, Pirc, Gustav. Razglas. Na dan sv. Lukeža 18. oktobra t.l. ogledovanje simodolske

- govedi združeno s premovanjem v Postojni. 19(1902)17, str. 136, Kmetovalec
88. Pirc, Gustav. Kdo plačuje davek. 19(1902)21, str. 165–166, Kmetovalec
 89. Detela, Oton, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bode v četrtek, dne 9. julija 1903 ob ½9 dopoldne v dvorani »Mestnega doma« v Ljubljani. 20(1903)11, str. 90 in št. 12, str. 98, Kmetovalec
 90. G.P. (Gustav Pirc). Poglavitni nedostatki našega kmetovanja. 20(1903)23, str. 180–181, Kmetovalec
 91. Pirc, Gustav (prevod iz nemščine). Sosea Razumnika prašičja reja. 21(1904)1, str. 3–4 in št. 2, str. 11–12 in št. 3, str. 17–19 in št. 4, str. 25–27 in št. 5, str. 35–37 in št. 6, str. 43–46 in št. 7, str. 51–52 in št. 8, str. 59–61 in št. 9, str. 69–70 in št. 10, str. 78–81 in št. 11, str. 82–85 in št. 12, str. 91–93 in št. 13, str. 99–102 in št. 14, str. 107–110 in št. 15, str. 115–118 in št. 16, str. 123–125 in št. 17, str. 132–134 in št. 18, str. 139–141 in št. 19, str. 147–150 in št. 20, str. 155–156 in št. 21, str. 164–167 in št. 22, str. 171–173 in št. 23, str. 179–181, Kmetovalec
 92. Pirc, Gustav. Simodolskega plemena bodi bodoča naša goved!. 21(1904)4, str. 27–28, Kmetovalec
 93. Detela, Oton, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bode v četrtek, dne 14. julija 1904 ob ½9 dopoldne v dvorani »Mestnega doma« v Ljubljani. 21(1904)11, str. 89–90 in št. 12, str. 97, Kmetovalec
 94. Pirc, Gustav. K svarilu pred nakupom redilne štupe. 21(1904)22, str. 172–173, Kmetovalec
 95. Pirc, Gustav (prevod iz nemščine). Sosea Razumnika govedoreja. 22(1905)1, str. 4–6 in št. 2, str. 13–15 in št. 3, str. 21–23 in št. 4, str. 29–30 in št. 5, str. 37–39 in št. 6, str. 50–51 in št. 7, str. 58–60 in št. 8, str. 67–68 in št. 9, str. 76 in št. 10, str. 82–83 in št. 11, str. 89–91 in št. 12, str. 97–101 in št. 13, str. 108–110 in št. 14, str. 121–123 in št. 15, str. 129–132 in št. 16, str. 140–142 in št. 17, str. 145–147 in št. 18, str. 155–157 in št. 19, str. 163–165 in št. 20, str. 171–173 in št. 22, str. 191–194 in št. 23, str. 203–204 in št. 24, str. 209–210, Kmetovalec
 96. Detela, Oton, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bode v četrtek, dne 6. julija 1905 ob 9 dopoldne v dvorani »Mestnega doma« v Ljubljani. 22(1905)11, str. 95 in št. 12, str. 104, Kmetovalec
 97. Pirc, Gustav. Prvi kranjski perutninarski zavod g. Lehrmana v Tržiču. 22(1905)17, str. 151–152, Kmetovalec
 98. Detela, Oton, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bode v četrtek, dne 7. junija 1906 ob 9 dopoldne v dvorani »Mestnega doma« v Ljubljani. 23(1906)9, str. 82 in št. 10, str. 90, Kmetovalec
 99. Detela, Oton, Pirc, Gustav. Razglas o razdelitvi državnih podpor za izboljšanje hlevov v l. 1907. 23(1906)20, str. 170 in št. 21, str. 182, Kmetovalec
 100. Barbo, Anton, Gombač, Frančišek, Detela, Oton, Pirc, Gustav. Vabilo na vinsko razstavo, ki jo priredi c. kr. kmetijska družba v Ljubljani 17., 18. in 19. novembra t. l. v veliki dvorani »Mestnega doma« v Ljubljani. 23(1906)21, str. 181, Kmetovalec
 101. Detela, Oton, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bode v četrtek, dne 27. junija 1907 ob 9 dopoldne v dvorani »Mestnega doma« v Ljubljani. 24(1907)11, str. 126, Kmetovalec
 102. Detela, Oton, Pirc, Gustav. Razglas o razdelitvi državnih podpor za izboljšanje hlevov v l. 1908. 25(1908)4, str. 45 in št. 5, str. 55–56 in št. 10, str. 100, Kmetovalec
 103. Detela, Oton, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bode v četrtek, dne 9. julija 1908 ob 9 dopoldne v dvorani »Mestnega doma« v Ljubljani. 25(1908)11, str. 110 in št. 12, str. 118, Kmetovalec
 104. Povše, Frančišek, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino, ki bo v ponedeljek, 12. oktobra t. l. v Postojni za Notranjsko, v četrtek, 15. oktobra t. l. v Spodnjih Gorjah za Gorenjsko, v ponedeljek 19. oktobra t. l. v Št. Lorencu ob Temenici za Dolenjsko. 25(1908)19, str. 178, Kmetovalec

105. Povše, Frančišek, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom udom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bo v ponedeljek, 5. julija 1909 ob 9 dopoldne v dvorani »Mestnega doma« v Ljubljani. 26(1909)12, str. 136, Kmetovalec
106. Pirc, Gustav. Ali napredujemo v živinoreji? 26(1909)16, str. 166–167, Kmetovalec
107. Pirc, Gustav. Bohinjska goveja pasma. 26/1909 št. 20, str. 204–205, Kmetovalec
108. Povše, Fr., Pirc, Gustav: Razpis službe voditelja na podkovski šoli c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani. 26(1909)20, str. 210, Kmetovalec
109. Pirc, Gustav. Česa se imamo od živinoreje nadejati v bližnji bodočnosti?. 26(1909)21, str. 214–215, Kmetovalec.
110. Pirc, Gustav. Nekaj o naših hlevih. 26(1909)24, str. 242–243, Kmetovalec
111. Pirc, Gustav. Kaj bodi naša naloga. 27(1910)1, str. 1–3, Kmetovalec
112. Pirc, Gustav. Kdo je umen živinorejec ali živinorejec sploh. 27(1910)3, str. 24–25, Kmetovalec.
113. Pirc, Gustav. Kaj se da pri govedoreji doseči. 27(1910)4, str. 34–35, Kmetovalec
114. Povše, Frančišek, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino, ki bo v četrtek, 16. junija 1910 v Podsmreki pri Ljubljani. 27(1910)10, str. 108, Kmetovalec
115. Pirc, Gustav. Živinoreja v veliki vojvodini Badenski. 27(1910)11, str. 110–112 in št. 12, str. 121–124, Kmetovalec
116. Povše, Frančišek, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino, ki bo v ponedeljek, 19. septembra 1910 v Kandiji pri Novem Mestu na ondotnem semnjišču. 27(1910)15, str. 158, Kmetovalec
117. Povše, Frančišek, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom udom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bo v ponedeljek, 14. novembra 1910 ob 9 dopoldne v dvorani »Mestnega doma« v Ljubljani. 27(1910)19, str. 197 in št. 20, str. 206, Kmetovalec
118. Pirc Gustav. Govedoreja. R. Legvart: živinoreja, druga knjiga. 28(1911)9, str. 86–87 in 10, str. 99–100 in 11, str. 113–114, Kmetovalec
119. Povše, Frančišek, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom udom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bo v ponedeljek, dne 19. februarja 1912 ob 9 dopoldne v dvorani »Hotela Union« (vhod skozi Frančiškansko ulico) v Ljubljani. 29(1912)2, str. 23, Kmetovalec
120. Povše, Frančišek, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom udom c. kr. kmetijske družbe kranjske na občni zbor, ki bo v ponedeljek, dne 26. februarja 1912 ob 9 dopoldne v dvorani »Hotela Union« (vhod skozi Frančiškansko ulico) v Ljubljani. 29(1912)3, str. 35, Kmetovalec
121. Pirc, Gustav. Povračilo škode, če živina pogine. 29(1912)23, str. 247–249, Kmetovalec
122. Pirc, Gustav. Anton Pevc: Mlekarkstvo s črticami o živinoreji. 29(1912)9, str. 110, Kmetovalec.
123. Povše, Frančišek, Pirc, Gustav. C. kr. kmetijska družba kranjska v Ljubljani priredi v Št. Jerneju dne 16. septembra 1913 razstavo prašičev na ondotnem semnjišču. 30(1913)14, str. 163–164, Kmetovalec
124. Rohrman, Viljem, Pirc, Gustav. Samostojni odsek c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani priredi ob priliki prašičje razstave v Št. Jerneju dne 16. septembra 1913 razstavo perutnine. 30(1913)14, str. 168, Kmetovalec
125. Pirc, Gustav. 30 let. 30(1913)24, str. 284, Kmetovalec
126. Pirc, Gustav. V obrambo našega ugleda. 30(1913)24, str. 284–286, Kmetovalec
127. Pirc, Gustav. Naše mlekarkstvo. 31(1914)7, str. 94–95, Kmetovalec
128. Pirc, Gustav. Pojasnilo o oddaji modre galice in perocida. 32(1915)2, str. 11–12, Kmetovalec
129. Pirc, Gustav. O pričetku XXXIV. Letnika »Kmetovalca«. 34(1917)1, str. 1–2, Kmetovalec
130. Jeglič, Bonaventura Anton, Šuštersič, Ivan, Tavčar, Ivan, Pegan, Vladislav, Pirc, Gustav in drugi. Snujmo vojaške domove. 34(1917)5, str. 34, Kmetovalec

131. Pirc, Gustav. Tridesetletnica krompirja »onejdovca« na Kranjskem. 34(1917)20, str. 168–169, Kmetovalec
132. Pirc, Gustav. K prestopku navijanja cen pri prodaji lanskega vinskega pridelka. 35(1918)4-5, str. 26–28, Kmetovalec
133. Pirc, Gustav. Bralcem »Kmetovalca« v slovo! 35(1918)9, str. 65, Kmetovalec
134. Pirc, Gustav. Živinoreja v jugoslovanski državi SHS. 35(1918)23, str. 189–190, Kmetovalec
135. Kalan, Pirc, G. Razglas o sprejemu gojenk v kmetijsko gospodinjsko šolo Slovenske kmetijske družbe v Ljubljani. 35(1918)23, str. 196 in 36(1919)1, str. 12, Kmetovalec
136. Pirc, Gustav. +Richard Dolenc. 36(1919)3, str. 25–26, Kmetovalec
137. Pirc, Gustav. Pirca proč od kmetijske družbe. 36(1919)6, str. 62–63, Kmetovalec
138. Pirc, Gustav. Ali kaže ovčerejo pospeševati?. 36(1919)7, str. 74–75, Kmetovalec
139. P.G. Imejte vendar pamet. 36(1919)7, str. 75, Kmetovalec
140. Pirc, Gustav. Napenjanje v želodcu pri konjih. 36(1919)9, str. 105, Kmetovalec
141. Pirc, Gustav. Beseda o bodočnosti pincgavske ali noriške konjske pasme. 36(1919)9, str. 107–108, Kmetovalec.
142. Pirc Gustav. Proti prašičji rdečici naj cepijo izključno le pravi živinozdravniki! 36(1919)10, str. 111, Kmetovalec
143. Pirc, Gustav. Agrarna reforma, odnosno pravzaprav nova agrarna ustava naše države. 36(1919)11, str. 121–123, Kmetovalec
144. Pirc, Gustav. Nekaj nauka k vprašanju o ureditvi valute. 36(1919)12, str. 133–135, Kmetovalec
145. Pirc, Gustav. Razdolževanje – zadolževanje – dedno pravo na kmetskih domovih – razkosavanje kmetij – in agrarna reforma. 36(1919)12, str. 135–136, Kmetovalec
146. Pirc, Gustav. Politična stranka zemljiške reforme. 36(1919)16, str. 178–179, Kmetovalec
147. Pirc, Gustav. Da ne bo kakšnih očitanih! 36(1919)16, str. 181–182, Kmetovalec
148. Pirc, Gustav. O potrebi poznati zgodovino domačega (slovenskega) kmetijstva. 36(1919)19–23, str. 209–210, Kmetovalec
149. Pirc, Gustav. Donesek k zgodovinskemu razvoju živinoreje v bivši Kranjski. 36(1919)24, str. 222–224 in 37(1920)1, str. 8–9 in št.2, str. 19 in št. 3, str. 34–35 in št. 4, str. 39, Kmetovalec.
150. Pirc, Gustav. Star bohinjski konj. 37(1920)4, str. 49, Kmetovalec
151. Pirc, Gustav. Pot k blagostanju ali ena naših največjih napak v kmetijskem obratu. 37(1919)5, str. 51–54, Kmetovalec
152. Pirc, Gustav. Končni obračun o »moji« lanski modri galici. 37(1920)5, str. 54–55, Kmetovalec
153. Pirc, Gustav. Prideljumo lan. 37(1920)6, str. 63–64, Kmetovalec
154. Pirc, Gustav. Ovčja pasma v slovenskih Alpah. 39(1922)5, str. 42–43 in št. 6, str. 54–55, Kmetovalec.
155. Pirc, Gustav. Kmetovalci, na kakršnih pristop k družbi kot ude žvižgam! 39(1922)7, str. 61–62, Kmetovalec
156. Pirc, Gustav. Razmerje in stališče Kmetijske družbe napram državnim, kmetijskim in drugim uradom. 39(1922)10, str. 90–91, Kmetovalec
157. G.P. (Gustav Pirc). Nevarnost za nadaljni obstoj štajerske Kmetijske družbe v Gradcu. 39(1922)12, str. 110, Kmetovalec
158. Pirc, Gustav. Počim utegne biti modra galica letos pozimi in prihodnjeletno pomlad? 39(1922)16, str. 150–151, Kmetovalec
159. Pirc, Gustav. Konec. 39(1922)17, str. 160, Kmetovalec
160. G.P. (Gustav Pirc). Bodite pravični in ne smatrajte cen umetnih gnojil previsokih z ozirom na sedanje razmere, zato gnojite to jesen svoje travnike

s Tomasovo žlindro, kalijevo soljo ali kajnitom!
39(1922)19, str. 176–177, Kmetovalec

161. G.P. (Gustav Pirc). Petindvajsetletnica »Čebelar-
skega društva za Slovenijo«. 39(1922)20, str. 182,
Kmetovalec

162. Gustav Pirc. O kužni krvomočnosti pri govedi.
39(1922)8, str. 69–70, Kmetovalec

Vrtnar - Uredniška priloga Kmetovalcu

1. Pirc, Gustav. Vzorna moštarna na Bledu.
4(1891)18, str. 73-74, Uredniška priloga Kmetoval-
cu: Vrtnar

Uredniška priloga „Kmetovalcu“.

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 2.

V Ljubljani. 31. januarja 1888.

Letnik 1.

Dolenjske Novice

2. štev.

V Novem mestu 15. januarja.

1885.

Dolenjske Novice.

Izhajajo 1. in 15. vsakega meseca. Cena jim je za celo
leto 1 gld., za pol leta 50 kr. — Naročnino in dopise
sprejema J. Krajec v Novem mestu.

Kdor želi kako oznanilo v „Dolenjske Novice“ na-
tisniti dati, plača za vsako vrsto z navadnimi črkami
8 kr. za enkrat, dvakrat 12 kr., trikrat 15 kr.

1. Thurn, Gustav, Pirc, Gustav. Poziv kranjskim ov-
čarjem. 2(1886)18, str. 145 in 3(1887)22, str. 176,
Dolenjske Novice

2. Seunig, Jos. Fr, Gustav. Poziv kranjskim ovčarjem.
4(1888)21, str. 168, Dolenjske Novice

3. Pirc, Gust. Konjska dirka v trab. 5(1889)14, str.
108–109, Dolenjske Novice

4. Pirc, Gustav. Kako je pripraviti konja za dirko v
trab. 5(1889)15, str. 116–117, Dolenjske Novice

5. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Poziv kranjskim ovčarjem. 5(1889)19, str. 153–154, Dolenjske Novice
6. Murnik, Ivan, Pirc, Gustav. Prašičja razstava katero priredi c. kr. kmetijska družba kranjska v Novem Mestu v torek dne 23. oktobra t.l. 10(1894)19, str. 154, Dolenjske Novice
7. Detela, Oton, Pirc, Gustav. Občni zbor. 21(1905)13, str. 132, Dolenjske Novice
8. Povše, Frančišek, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino. 24(1908)20, str. 164, Dolenjske Novice
9. Povše, Frančišek, Pirc, Gustav. Program delitve premij za govejo živino. 26(1910)16, str. 125, Dolenjske Novice
10. Pirc, Gustav. Lesni pepel je izborna umetno gnojilo za ajdo. 33(1917)11, str. 41, Dolenjske Novice
9. Pirc, Gustav. Župna cerkev v Kranju (fotografija). 6(1893)11, str. 512, Dom in svet

Fotografije

1. Pirc, Gustav. Pogled na Kranj (fotografija). 6(1893)10, Dom in svet
(Slika je objavljena tudi v monografiji: Slovenski impresionisti in njihov čas 1890–1920. Ljubljana 2008, str. 604)
2. Pirc, Gustav. Župna cerkev v Kranju (fotografija). 6(1893)11, str. 512, Dom in svet
3. Anonimno, Pirc. Obdarjevanje konj v Št. Jerneju na Dolenjskem (fotografija). 4(1891)1, str. 3, Dom in svet
(Slika je objavljena tudi v monografiji »150 let fotografije na Slovenskem« iz leta 1989, 1. zvezek, na 39. strani)
4. Pirc, Gustav. Izkopine od sv. Magdalene. 3(1893)1, str. 3, Izvestja muzejskega društva za Kranjsko.
5. Vodnikova koča (fotografija Gustav Pirc). 1(1895)10, str. 152–154, Planinski vestnik
6. Aljažev stolp (fotografija Gustav Pirc). 1(1895)10, str. 152–154, Planinski vestnik
(Slika je objavljena tudi v monografiji: »150 let fotografije na Slovenskem«. Ljubljana 2008, v Filozofskem vestniku leta 1994, drugi del, str. 229 in v Slovencu leta 1995, št. 181, 16 stran)
7. Pirc, Gustav. Blejski grad. 4(1891)12, Dom in svet
8. Gaspari, Andrej. Archaeology of the Ljubljanica River (Slovenia)... Fotografija Gustava Pirca z dne 31. oktobra 1890. 32(2003)1, str. 42–53. International Journal of Nautical Archaeology
(Slika je objavljena tudi v Arheološkem vestniku leta 1998 na 190. strani.)

Ostale publikacije

1. Wurzbach, Karol, Pirc, Gustav. Vabilo gospodom družbenikom c.k.kmetijske družbe kranjske na občni zbor v Ljubljani 28. dne januarja 1885 (Einladung an die p. l. Mitglieder der k. k. Landwirtschafts-Gesellschaft für Krain zur allg. Versammlung in Laibach am 20 Jänner 1885). Nr. 5, 8. januar 1885, str. 41, Amtsblatt zur Laibacher Zeitung
2. Pirc, Gustav. Danksagung. Nr. 18, 3. januar 1892, str. 157, Amtsblatt zur Laibacher Zeitung
3. Pirc, Gustav. Pravila »Slovenskega čebelarkega društva«. 1(1898)1, str. 2–3, Slovenski čebelar
4. Pirc, Gustav. Prof. dr. Frančišek Ks. pl. Hlubek. 53(1920)57, str. 1–2, Slovenski narod
5. Pirc, Gustav. O troških in dohodkih na šolskem vrtu. 27(1887)22, str. 344–345, Učiteljski tovariš
6. Pirc, Gustav. O žetvenih komisijah. Str. 1–19. V: Petero predavanj za kmetiški stan ob vojnem času. Ljubljana 1915, 59. strani
7. Mrak, Andrej, Pirc, Gustav. Stoletnik ponosno klubi vsem časom. Na današnji dan pred sto leti so postavili Aljažev stolp. 79(1995)181, 7.8.1995, 16. stran, Slovenec
8. Pirc, Gustav. Obdarjevanje konj v Št. Jerneju na Dolenjskem. 4(1891)1, str. 3, Dom in svet

Urednik

(Vir: Šlebinger, Janko. Slovenski časniki in časopisi. Ljubljana 1937, 175 strani.)

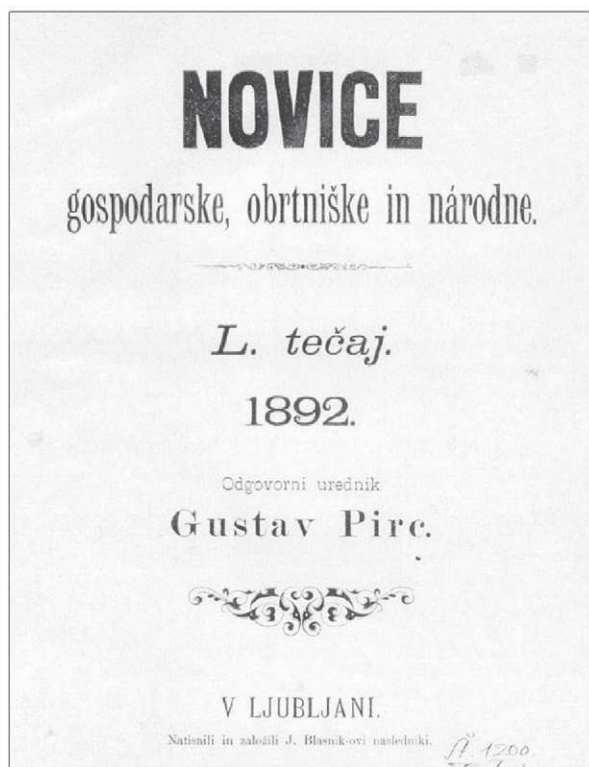
1843

2. KMETIJSKE IN ROKODELSKE NOVICE.

(Od 1849: Novice kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči, 1855: Novice gospodarskih, obrtnijskih in narodskih stvari, od 1856: Novice gospodarske, obrtnijske in narodske). Izhajajo vsako sredo (od 1852-57 vsako sredo in soboto), od 1891, 26 vsak petek. Ljubljana. Na svetlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe (do 17. apr. 1850). V red devane od dohtarja Janeza Bleiweisa (od 6. marca 1867 odgov. vrednik Janez Murnik, od 1870, 38: Jožef Gole, od 1871, 36: J. Murnik, od 1872, 40: Alojzi Majer, **od 1884, 6: Gustav Pirc**, od 1894 Avgust Pucihar, od 1902, 13: Rajko Pirkovič).

Natisnil in založil Jožef Blaznik (od 1872, 27 J. Blaznikovi dedici). Tečaj I-LX. Od 5. jul. 1843–26. dec. 1902 (list 52). 4°.

V prvem letu so Novice izšle v nakladi 1.000 izvodov, ki je leta 1848 narasla do 1.800. Poleg inseratnih prilog so v dokladah objavile med drugim Vrtovčevo Kmetijsko kemijo, Malavašicev prevod Zlate vasi, Koseskega prevode Schillerjeve Device Orleanske in Mesinske neveste. – Iz važnejše literature: J. Marn, Jezičnik XX, 1882 (»Novice« pa dr. Jan. Bleiweis. 75 st1'); J. Tomišek, Bitje in žitje Bleiweisovih »Novic«. LZ 1904, št. 8-12; J. Lokar, Stališče Bl. »Novic« glede knjižnega zedinjenja Slovanov. Izv. II. lj. gimn. 1907; Bleiweisov zbornik. Uredil J. Tomišek. Izdala SM 1909; Iv. Prijatelj, Ustanovitev Bl. Novic. Veda 1913, 59–65. 161–9, 271–9.

1884

110. KMETOVALEC.

Glasilo c. kr. Kmetijske družbe vojvodstva kranjskega. (od 1887 še: Gospodarski list s podobami; od 1918, 21: Ilustrovan gospodarski list. Uradno glasilo Slovenske kmetijske družbe, od 1931 še: vinarskega in konjerejskega društva za Dravsko banovino v Mariboru; od 1934: Glasilo Kmet. družbe v Ljubljani, r. z. z o. z.). Polmesečnik. Ljubljana. Izdaja družba. Urednik **Gustav Pirc** (od 1918 inž. Rado Lah, od 1924 Viljem Rohrman, od 1931 inž. R. Lah in Franjo Kafol, od 1933 Fr. Kafol). Tisk J. Blasnikovih nasl. Let. 1.- ... Od 1. marca 1884--19. » 4°.

Priloge: Vrtnar (1888–93), Perutninar (1913–1914), Konjerejec (1913–22), ABC (1918), Vnovčevalec (od 1934).

1888

122. VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh in za sadjarstvo. Uredniška priloga »Kmetovalcu«. Izhaja 15. in zadnjega v mesecu. Ljubljana. Založba c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani. Odgov. urednik **Gustav Pirc**. Tisk J. Blasnikovih nasl. Let. 1 - VI. Od 15. jan. 1888–31. dec. 1893. V. 8°.

Rojstna hiša Gustava Pirca (danes: Mestni trg 39, Škofja Loka) – foto Stane Rupnik

Pirčeva vila v Bohinju – foto Stane Rupnik

Pirčeva barvarna v Kranju – foto Stane Rupnik

Družina Mateja Pirca – Okorn, Darja. Rodbinski arhiv Pirčevih

Gustav in Lucija Pirc – Okorn, Darja. Rodbinski arhiv Pirčevih

ZEUGNIS

der

k. k. Oberrealschule in Laibach.

Liv. Gustav aus Bischoflack im Krain

Schüler der **ersten Klasse** an der **Unterrealschule** erhält hiedurch über das **zweite** Semester 1870 ein Zeugnis der **ersten Klasse** unter 46 Schülern der 13. te.

Sittliches Betragen *lobenswerth*

Fleiss . . . *befriedigend*

Leistungen in den einzelnen Unterrichtsgegenständen:

Religionslehre	<i>lobenswerth</i>	<i>Alesch</i>
Deutsche Sprache . . .	<i>befriedigend</i>	<i>Dr. Knappek</i>
Slovenische Sprache . .	<i>befriedigend</i>	<i>B. Jogan</i>
Geografie und Geschichte	<i>lobenswerth</i>	<i>B. Jogan</i>
Arithmetik	<i>befriedigend</i>	<i>Joh. Th. Hafner</i>
Naturgeschichte	<i>befriedigend</i>	<i>Dr. Knappek</i>
Geometrisches Zeichnen .	<i>befriedigend</i>	<i>Jos. Opt.</i>
Schönschreiben	<i>genügend</i>	<i>B. Jogan</i>
Italienische Sprache . .		
<i>Frang. v. H.</i>	<i>genügend</i>	<i>Stenierl.</i>
Aeusserer Form der schriftlichen Arbeiten <i>ziemlich ordentlich</i>		
Zahl der versäumten Lehrstunden: <i>0</i> gerechtfertiget, <i>0</i> nicht gerechtfertiget.		

Von der Direktion der k. k. Oberrealschule.

Laibach am *20. Juli* 1870.

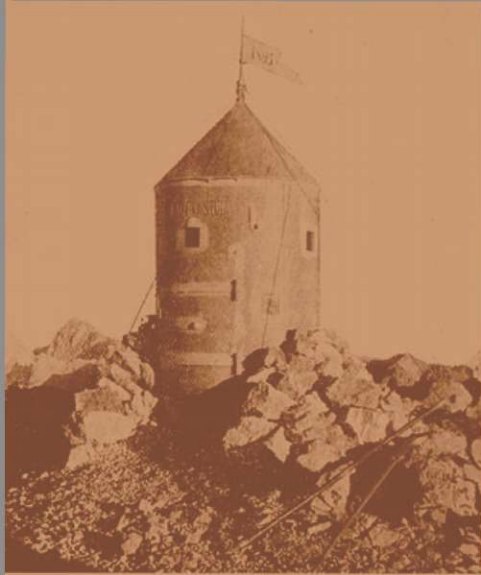
H. Schrey
Direktor.
Dr. Knappek
Klassenvorstand.

Notenskala

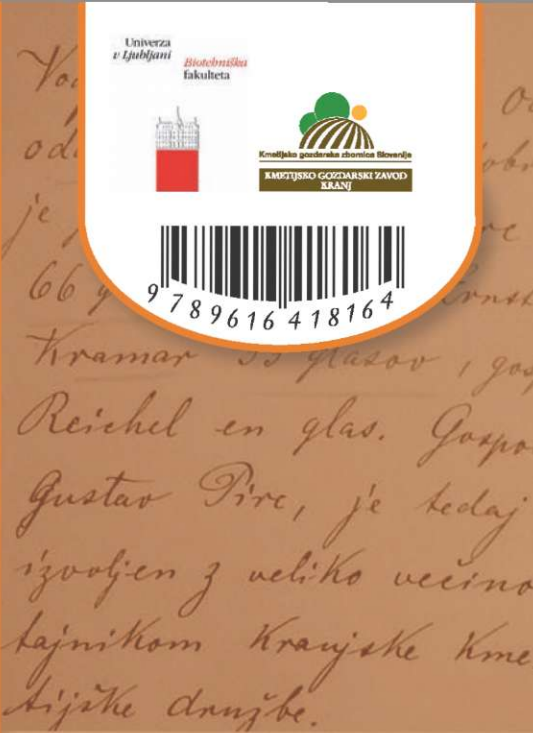
Reue für die Sitten für den Fleiss für den Fortschritt

Spričevalo Gustava Pirca – Okorn, Darja. Rodbinski arhiv Pirčevih

»Kmetovalec« ob tridesetletnici. Številki »Kmetovalca« naznan, da je s to številko končan 30. let »Kmetovalca« in obenem 30 let, odkar, ces. sveinik Gustav Pirc urejuje gospodarski list. — Ne izpolnili bi svoje dolžnosti, ako bi tudi v naši omenili tega redkega dogodka v našem časopisju, in ne zadostili nalogi, kateri služimo kot agrarni list leta svojega obstoja, ako bi ob tej priložnosti ne poudarili, koliko zaslug ima kmetijska družba za gospodarski predek našega kmetovalca prav po z izdajanjem gospodarskega »Kmetovalca«. Družba, ki je pred 30 leti šteje 600 članov, je v tem času zbrala toliko naročnikov na »Kmetovalca«, da v teh 30 let je list urejeval gospodarski svet kot tajnik družbe in polovalniški učitelj. Ni sicer gospod Pirc nič več somišljenik, vendar moramo, ali pravični, priznati, da si je pridobil kot urednik veliko zaslug za prosperiteto kmetijstva. Med strokovnjaki sodba vedno precej soglasna, da »Kmetovalec« lahko meri z vsakim drugim kmetijsko-gospodarskim listom. Zlasti njegov z uvedbo rubrike: Vprašanja in odgovori zelo razširil kmetijsko široko vidnost, ker je pojasnjeval najraznovrstnejše panoge gospodarstva. Zdi se, da s to rubriko ostal vedno v živem

KMETOVALEC.

Glasilo c. kr. kmetijske družbe vojvodstva Kranjskega.

Urednje Gustav Pirc, tajnik družbe.
Ste. I. V Ljubljani, 1. marca 1884. Leto I.

Kmetijske razmere na Kranjskem.

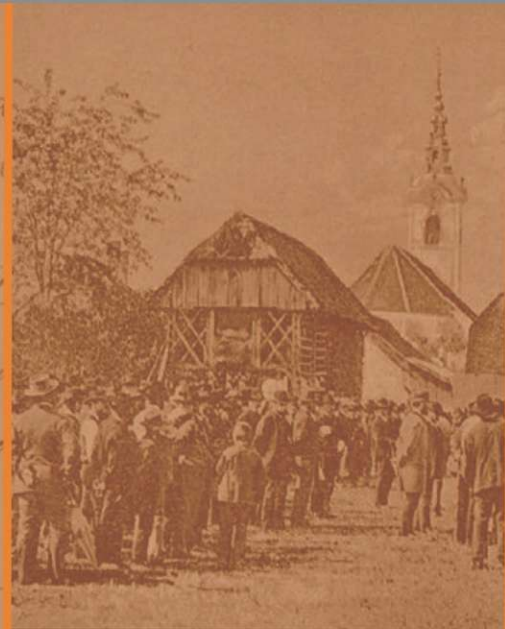
SPISAL

Gustav Pirc,

ravnatelj c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Ljubljana 1902.

Samozaložba. — Tisk J. Blažiča, tiskarstva.

Vabilo na naročbo

lanskega obnega zbora se je podpisani glavni odbor »Kmetovalec«, kateri bode imel nadomestovati do minulih eno in štirideset let, v katerih so b glavni odbor, vstrezaje mnogosttransko izrečenim ž da bodo prinašale tudi ona naznanila, katera so e one gospodarske članke, katere bode »Kmetov družbe, kateri niso naročniki »Novic«, dopošiljal i 14 dni, brezplačno, se ve da le onim p. t. ali in se izrečejo, da želé list sprejema nejo glasilo družbe, zato se pa p. n. družbenikom ziroma tudi narobe: plačane letne naročnine za za kmetijsko družbo.

e je tudi na družbenike, kateri ali slovenščine ne vsem onim družbenikom, kateri izrečejo tako žel i list »Der Oekonom«, ako so, se ve da, tud

, ki ima biti gospodarsko-podučen list vsakovrstne gospodarske članke, izrel vanje sploh, živinorejo, rastlinorejo, sa se o njih obrtnijah, katere so v ozki zv la, gospodarske skušnje in novice, tržn »Kmetovalca« bode radovoljno odgovarj kmetijske stroke, katere bodo stavile č sta do uredništva.

ša tedaj za družbenike c. kr. kmetijsk ato plačali:

»Kmetovalec« ne plačajo družbeniki ničesar posebej. ničesar ne plačajo za nemški list »Der Oekonom«

za celo leto:

- a) po pošti prejemane 3 gold. 60 kr.
- b) na dom prinesene v Ljubljani 3 " 40 "
- c) v tiskarni prejemane 3 " — "

»Kmetovalec« s pošiljanjem na dom vred na let pošiljajo po volji p. n. gospodom družbenikom ali p ora c. k. kmetijske družbe v Ljubljani.

ne 1. marca 1884.

Glavni odbor c. k. kmeti

GUSTAV PIRC,

nik Kmetijske družbe za Slovenijo, odlikovan z redom Sv.

